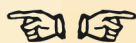

Bekjennelser på samleband

**et studie av personlige bekjennelser
i populære makeover-programmer**

Masteroppgave i film- og fjernsynsvitenskap

Dato for innlevering: 15.05.2014. kl.14.00

Student: Ragna Søberg | Kandidatnummer: 102

Høgskolen i Lillehammer

Forord

Opgavens tema er resultatet av min personlige undring rundt dagens reality-programmer: hvorfor er disse så populære? Jeg begynte tidlig å fable om flere lag med betydning som programmene kan representere og tross min egen skepsis om denne undringen var verdig en masteroppgave, ble ideen heiet frem av medstudenter under faget ”Masteroppgaveseminar” høsten 2012, noe jeg er veldig glad for i dag.

Det skal understrekes at *Bekjennelser på samleband* ikke kunne blitt til uten all hjelp og støtte fra gode venner, familie og en meget engasjert veileder. Jeg vil begynne med å takke min gode venn Katrine for all støtten og troen som du har hatt til dette prosjektet, jeg hadde neppe stått løpet ut og begynt å definere ”konfesjonelt fjernsyn” uten deg. I tillegg vil jeg takke deg for utallige gjennomlesninger av denne oppgavens forskjellige deler, samt fruktbare og interessante diskusjoner rundt oppgavens innhold. Jeg vil også takke min bedre halvdel Kim, ikke bare for din alltid høflige interesse for mine kryptiske monologer om oppgavens forskjellige innfallsvinkler, men også for din forståelse og tålmodighet med tanke på at fritid har vært uaktuelt for meg det siste halvåret – jeg hadde ikke kommet meg gjennom denne oppgaven uten deg.

Min søster Anne, skylder jeg en stor takk fordi hun alltid er der for meg, samt for designet av oppgavens flotte forside – den satte virkelig kronen på verket! TV Norge fortjener en takk for sin gavemildhet, ettersom de ga meg et års abonnement med deres nett-tv-tjeneste, dette lettet mitt analysearbeid av *Sinnasnekker'n* betraktelig. Personalet på Høgskolen i Lillehammer sitt bibliotek fortjener også en takk. De er alltid blide og hjelpsomme da jeg har ringt for endte gang for å fortelle at jeg skal ha bøkene ”bare litt til”. Jeg vil også takke sjefen min Janne for innfrielse av feriedager, selv i svært travle perioder.

Sist, men ikke minst, fortjener min veldig engasjerte og motiverende veileder, Søren, en stor takk. Veieledningene dine har vært svært fleksible via e-post, telefon og sms og du har alltid hatt tid til å svare på mine mange spørsmål. Du har vært en bauta i en svært travel skriveprosess og hatt en urokkelig tro på at dette ville bli en spennende og god oppgave – det har gitt meg den selvtiliten jeg trengte for å gjennomføre!

Innholdsfortegnelse

Forord	s.2
Innholdsfortegnelse	s.3
Kapittel 1: Innledning	s.5
1.1 Oppgavens problemstilling	s.5
1.2 Metode og oppgavens struktur.....	s.7
Kapittel 2: Konfesjonelt fjernsyn, norsk kringkastingshistorie og reality-sjangeren ...s.11	
2.1 Konfesjonelt fjernsyn: privatlivet utøses på skjermen.....	s.11
2.2 Norsk kringkastingshistorie – et innblikk.....	s.13
Konvergensperioden.....	s.16
2.3 Reality-sjangeren og noen av dens undersjangre og formater.....	s.18
Reality game-docs.....	s.20
Docu-soaps.....	s.21
Confessional Talkshows.....	s.23
Makeover-programmer.....	s.25
Avgrensning av oppgavens hovedmateriale i reality-spekteret.....	s.26
Kapittel 3: Tekstanalyser	s.28
3.1 Innledning.....	s.28
3.2 Analyse 1: Bekjennelser på snekkerboden – <i>Sinnasnekker'n</i>	s.29
<i>Sinnasnekker'n</i> som konfesjonelt fjernsyn og oppbyggingsstruktur av episodende..	s.30
Søknadsvideoen.....	s.30
Hjelpen er på vei: Inspeksjonen og overtagelsen – utdyping av problemene.....	s.33
Oppdrag 1-3 – mer bekjennelser følget av syndebot.....	s.35
Oppdrag 1.....	s.36
Oppdrag 2.....	s.38
Oppdrag 3.....	s.39
Hotelloppholdet og hjemkomsten.....	s.41
Konklusjon.....	s.42
3.3 Analyse 2: Bekjennelser på kjøkkenet – <i>Hellstrøm rydder opp – hjemme</i>	s.43
<i>Hellstrøm rydder opp – hjemme</i> som konfesjonelt fjernsyn og oppbygginingsstruktur av episodene.....	s. 44
Introduksjon av deltakerne og deres matproblemer.....	s.45
Første middagen.....	s.46
Eyvind undersøker ytterligere.....	s.48

Beryld på Hamar.....	s.48
Ruth i Sandnes.....	s.50
Storfamilien i Sandnes.....	s.51
Syndebotten – å finne den riktige oppskriften.....	s. 52
Oppskriften på å bli voksen.....	s.52
Oppskriften på livsglede.....	s.54
Syndeforlatelse – den søte dessert.....	s.56
Konklusjon.....	s.57
3.4 Analyse 3: Bekjennelser til banken – <i>Luksusfellen</i>	s.58
<i>Luksusfellen</i> som konfesjonelt fjernsyn og oppbygningsstruktur av episodene.....	s.58
Bekjennelser fra lommeboka – introduksjon av deltakerne og deres økonomiske problem.....	s.59
Belærende øvelser fra ekspertene.....	s.62
”Ducati-boy” Roger i Horten.....	s.62
Kent og hesten.....	s.63
Fullmakten gis tilbake.....	s.65
Konklusjon.....	s.66
3.5 Oppsummering analyser.....	s.67
Kapittel 4: Drøftelse og konklusjon.....	s.69
4.1 En drøftelse av programmenes symptomatiske mening	s.69
4.2 Programmene i et offentlig- og mentalitetshistorisk perspektiv.....	s.71
TV for alle.....	s.76
4.3 Konklusjon – bekjennelser på samleband.....	s.78
Referanseliste.....	s.81
Litteratur.....	s.81
Internett.....	s.82
Analyserte serier/episoder.....	s.82
Nevnte programmer utenom analyseobjektene.....	s.83
Annet.....	s.84

Kapittel 1: Innledning

1.1 Oppgavens problemstilling

Intime bekjennelser og dramatiske, følelsesmessige reaksjoner av mennesker på fjernsynet er ikke nytt for dagens tv-seere. Siden sent på 1980-, tidlig på 1990-tallet har man sett en kraftig oppblomstring av forskjellige reality-programmer med høy følelsesfaktor. Programmer som *Robinson4ekspedisjonen*, *Big Brother*, *Unge mødre*, *Luksusfellen*, *The Bachelor*, *Supernanny*, *Dr. Phil*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme*, *Trinny & Susannah – oppdrag Norge*, *The Oprah Winfrey Show*, *Familieliv*, *Sinnasnekker'n*, *Den siste viking*, og *Paradise Hotel* er bare en knippe med programmer som har tatt Norges publikum med storm.¹ Reality-sjangerens unike fleksibilitet i forhold til hybridisering er en av årsakene til at den når så mange forskjellige publikumsgrupper verden over. Sjangeren kan vri og vendes slik at den når mange forskjellige nisjer, noe som fører til mange undersjangre og formater: "(...) the nature of reality TV is to continuously blur boundaries and rely on hybrid genres. (...) reality TV is a powerful genre in that it has an ability to make and remake itself within the contemporary entertainment industry" (Hill i Creeber, 2008, s. 138).

I tillegg til konkurransedyktigheten grunnet stor hybridiseringsevne, er også sjangerens intervensjon i forhold til kontakt med seerne, en grunn til at så mange vil se de forskjellige programmene:

Rather than being allowed to remain at a safe distance, viewers are drawn in to the world that these real-life performers inhabit. It is the high degree of viewer involvement which they encourage that is, arguably, the key to the great success of some of the more recently developed reality formats" (Kilborn, 2003, s. 52).

Seerne kan både relatere seg til deltakerne og/eller engasjere seg ved eventuell utstemming og videre gransking av programmet på andre medieplattformer, som for eksempel programmets hjemmeside eller facebook-side. Et annet element med reality-sjangeren som fremstår som en fellesnevner, er fokuset på følelsesmessige reaksjoner, dramatiske hendelser, intriger og bekjennelser. Gjennom dette fokuset kan man si at programmene gir hverdagsmennesket en forhøyet status: "Reality-tv handler om almindelige menneskers virkelighed, deres konflikter, sorger og glæder, og gennem genrens vedholdende og omgangsrigte dækning af netop denne virkelighed ophøjes "everyman" til idealstatus for seerne" (Hjarvard, 2005, s. 66-67). Men selv om dette er de mest kjente kjennetegnene og styrkene ved sjangeren, er det spesielt et element som jeg mener fortjener ytterligere undersøkelse. Noen av programmene, spesielt

¹ Se oversikt over alle nevnte programmene i denne oppgaven i referanselisten.

makeover-programmer, følger et spesifikt mønster når det gjelder personlige bekjennelser. Dette mønsteret fører til en dobbelthet i programmene: De tilbyr både praktisk hjelp og sjelesorg.

Et mønster som går igjen i mange, men ikke alle, makeover-programmer er at deltakerne sender inn et søknadsbrev eller søknadsvideo til en eller flere eksperter, hvor de ber om hjelp til å forbedre sin nåværende situasjon. Eksperten(e) kommer (så klart) og hjelper deltakerne og viser dem hvordan de skal forbedre sin situasjon. I disse programmene, som ofte omhandler livsstil, hjelper ekspertene deltakerne med sin ekspertise som kan være alt fra matlaging, oppussing, mote, økonomi etc. I tillegg til denne ekspertisehjelpen innenfor forskjellige fagfelt, er det et ekstra lag: Ekspertene fungerer som terapeuter eller sjelesørgere ovenfor deltakerne. I denne dobbeltheten ser jeg en parallell til de tre prosedyrene i den kirkelige skriftemålstradisjonen: bekjennelser/skriftemål – syndebot – syndeforlatelse. Denne parallellen fører til at man kan kategorisere noen av disse programmene som *konfesjonelt fjernsyn*, en formulabasert kategorisering, som jeg skal utrede nærmere.

Med dette sagt, nærmer vi oss kjernen i denne oppgaven. Hvordan fremstår denne dobbeltheten og hvordan fremstår dette mønsteret som har paralleller til den kirkelige skriftemålstradisjonen? I tillegg vil jeg undersøke hvorfor disse programmene er så populære og hva programmene kan være et symptom på. Alt dette kokes ned til oppgavens problemstilling:

Hvordan brukes personlig bekjennelse som en formula i populære makeover-programmer og hvordan lar denne formulaen seg tolke som et tidstypisk fenomen?

For å avgrense oppgaven har jeg valgt å kun analysere de norske makeover-programmene *Sinnasnekker'n* (TV Norge, 2010-), *Hellstrøm rydder opp – hjemme* (TV3, 2011-) og *Luksusfellen* (TV3, 2008-) som del av min besvarelse av problemstillingen. Jeg mener disse programmene er et godt eksempel på både hvor populært reality-sjangeren er i Norge og på hvordan bekjennelser benyttes i disse programmene som en formula. Ukentlige seertallrapporter av TNS Gallup viser at en til tre av disse programmene, har i løpet av de 16 første ukene i 2014, alltid vært blant topp-10 programmene i hele 14 uker. Dette vitner om en stor popularitet (TNS Gallup (2014): *Nyhetsbrev uke 1-16*. Sist lest 27.04.2014).

TVNORGE

	Dato	Tittel	Seere (000) Alle 12+	Index Personer 15-49
1	26.01.14	Åndenes makt (r)	300	88
2	20.01.14	På liv og død	296	126
3	21.01.14	På liv og død	278	118
4	22.01.14	På liv og død	268	110
5	21.01.14	4-stjerners middag	240	90
6	23.01.14	Sinnasnekkern (r)	194	102
7	20.01.14	4-stjerners middag	193	95
8	23.01.14	4-stjerners middag	188	87
9	22.01.14	C.S.I.	183	122
10	22.01.14	4-stjerners middag	172	72

TV3

	Dato	Tittel	Seere (000) Alle 12+	Index Personer 15-49
1	23.01.14	Hellstrøm rydder opp - hjemme	211	118
2	22.01.14	Luksusfellen	187	105
3	26.01.14	Hellstrøm rydder opp - hjemme (r)	178	124
4	23.01.14	Norges styggeste rom	104	123
5	26.01.14	Blacklist	92	140
6	20.01.14	N.C.I.S. Los Angeles	91	137
7	20.01.14	N.C.I.S.	86	123
8	22.01.14	The Mentalist	85	146
9	26.01.14	Luksusfellen (r)	74	126
10	22.01.14	Norges styggeste rom	74	111

Skjerm bilde 1: Oversikten over topp-10 programmer fra uke 4 av TNS Gallup sine seertallrapporter viser tydelig hvor populært *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* er (TNS Gallup (2014): *Nyhetsbrev uke 4*).

Ved å diskutere både historiske, sjangermessige og kulturkritiske aspekter i forhold til disse programmene, samt næranalyse av hvordan programlederne/ekspertene opererer på detaljnivå, ser man hvordan disse programmene både kan være praktiske og informative programmer samtidig som de kan sies å være en livshjelp for det moderne mennesket.

1.2 Metode og oppgavens struktur

Oppgavens metode består i all hovedsak av kvalitative analyser av de tre makeover-programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen*, samt relevant teori. Oppgaven består av fire kapitler hvor kapittel 1 tar for seg oppgavens innledning, problemstilling, metode og struktur. Kapittel 2 tar for seg definisjon av konfesjonelt fjernsyn, en kort gjennomgang av kringkastingshistorien i Norge, samt en gjennomgang av reality-sjangeren og noen av dens undersjangre og formater. Jeg begynner kapittel 2 med å ta for meg hvordan man kan se paralleller mellom disse programmene bruk av bekjennelser, oppgaver og løsning og den kirkelige skriftemålstradisjonen. Jeg definerer begrepet formula ved å benytte Peter Schepelern sin bruk av begrepet. For å klargjøre hva den kirkelige skriftemålstradisjonen består av, har jeg benyttet meg av både det katolske internettbaserte leksikonet *New Advent* og gjennomgangen til den protestantiske presten G. Skagestad og en

rekke andre oppslagsverk hvor ordet konfesjon omtales og drøftes. Jeg ser på det som nødvendig å definere skriftemålstradisjonens prosedyre både ut i fra den protestantiske og den katolske kirke siden prosedyrene er ganske så forskjellige. Konfesjonelt fjernsyn kan inneholde bekjennelseelementer fra begge, men hovedsakelig har programmene paralleller til den katolske skriftemålstradisjonen. Ettersom programmene kan inneholde elementer fra begge tradisjoner, bruker jeg ”den kirkelige skriftemålstradisjonen” som en fellesbetegnelse.

Etter defineringen av konfesjonelt fjernsyn tar jeg for meg hovedelementer fra den norske kringkastingshistorien med fokus på konvergensperioden. Hovedpoenget med denne gjennomgangen er å plassere programmene historisk, samt se på endringer i programmene før og etter konvergensperioden. I denne gjennomgangen har jeg valgt å ta utgangspunkt i Ketil Jarl Halse og Helge Østbye sin *Kringkastingshistorie*.

Kapittel 2 avsluttes med en gjennomgang av reality-sjangeren og noen av dens mange undersjangre og formater. Her vil jeg benytte meg av Graeme Turner sin argumentasjon rundt de forskjellige begrepene, samt innspill fra Glen Creeber. Deretter skal Jon Doveys oppsummering av hva som definerer reality-sjangeren i sin helhet fungere som en liten introduksjon til gjennomgangen av undersjangerne reality game-doc, docu-soaps, confessional talkshows og selvsagt makeover-programmer. Her ønsker jeg å påpeke hvordan man kan se elementer fra konfesjonelt fjernsyn i alle disse undersjangerne, samtidig som jeg understreker at det bare er enkelte programmer i undersjangeren makeover-programmer som kan sies å bruke konfesjonelt fjernsynsformulaen.

Til gjennomgangen av reality game-doc og docu-soap har jeg benyttet meg av Richard Kilborn og Stella Bruzzi sine definisjoner av undersjangrene, med innspill fra Dovey på reality game-doc. Jane Shattuc vil bli benyttet til å gå gjennom de viktigste komponentene i confessional talkshows. Helt avslutningsvis i kapittel 2 har jeg en lengre gjennomgang av makeover-programmer hvor jeg bruker Annette Hill sin definisjon. Denne delen er naturligvis lengre ettersom det er i denne undersjangeren man kan kategorisere noen programmer som konfesjonelt fjernsyn. Gjennomgangen av makeover-programmer skal også vise at ikke alle programmer kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn ettersom enkelte komponenter som ”søknadsvideo/søknadsbrev”, ”belærende oppgaver” og ”en bedret situasjon etter ekspertenes hjelp” må være på plass hvis man skal kunne kategorisere noe som konfesjonelt.

Kapittel 3 består av tekstanalytiske lesninger av makeover-programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* og utgjør oppgavens hoveddel. Analysene skal vise hvordan disse tre forskjellige programmene kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Analysene har ganske lik oppbygningsstruktur. Jeg har tatt

utgangspunkt i programmenes oppbygning og relatert denne til prosedyrene i den kirkelige skriftemålstradisjonen. I starten av hver analyse gjennomgår jeg det enkelte programmets oppbygningsstruktur og hvordan det kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Dette blir tydeliggjort i form av en tabell før selve gjennomgangen av episodenes deler begynner. Analysene tar for seg på detaljnivå hvordan deltakerne bekjenner til kamera og ekspertene, samt løsningene til ekspertene. Innfallsvinkelen er analytisk-deskriptiv. Å fremme en påstand som ”makeover-programmer er bekjennelseskultur” innebærer å se nødvendigheten av konkret dokumentasjon. Derfor har jeg fokusert på hva som rent faktisk foregår i disse programmene. Hver analyse avsluttes med en kort konklusjon.

Episodeutvalget mitt er ganske spredt utover programmenes sesonger. Dette er gjort med hensikt for å vise at de kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn uansett sesong. Det skal også bemerkes at ingen episode analyseres i sin helhet, det er mønsteret på tvers av de enkelte episoder, som interesserer meg. Episodene fra *Sinnasnekker'n* som analyseres er Episode 4 fra sesong 1, episode 1 og 5 fra sesong 2, episode 3 fra sesong 3 og episode 33 fra sesong 4. Episodene fra *Hellstrøm rydder opp – hjemme* som analyseres er episode 3 og 10 i sesong 1, episode 8 og 10 i sesong 2, episode 5 i sesong 3 og episode 1 i sesong 4. Fra *Luksusfellen* analyseres disse episodene: episode 1 i sesong 4, episode 3 i sesong 6, episode 8 i sesong 8, episode 2 i sesong 9 og episode 2 i sesong 10. Det skal sies at episodene fra *Luksusfellen* er valgt ut i fra hva nett-tv tjenesten Viaplay hadde tilgjengelig i skrivende stund, nemlig sesong 4, 5, 6, 8, 9 og 10. Det skal også bemerkes at episode 6 fra sesong 4 av *Sinnasnekker'n* og episode 3 fra sesong 3 av *Hellstrøm rydder opp – hjemme* også nevnes i analysene. Kapittel 3 avsluttes med en oppsummering av analysene.

Kapittel 4 er et perspektiverende kapittel som drøfter fenomenet konfesjonelt fjernsyn som et symptom på allmenne trekk i vår kultur gjennom referanse til brede mentalitets- og offentlighetshistoriske perspektiver. For å kunne se på betydningen til disse programmene har jeg benyttet meg av David Bordwell og Kristin Thompsons fire forskjellige meningsnivåer som de mener film og fjernsynsprogrammer har. Med dette som utgangspunkt benytter jeg meg av Joshua Meyrowitz sine refleksjoner over fjernsyn og dagens elektroniske medier. Meyrowitz sine betraktninger fungerer som en overgang til Richard Sennett sine hovedpoenger i *The Fall of Public Man*, med hovedfokus på endringen av roller i samfunnet, hvor offentlige og private roller mer og mer overlapper hverandre og hvor det hersker et ”intimitetstyranni”. Noen hovedpoenger fra Jürgen Habermas sin *Borgerlig Offentlighet – dens fremvekst og forfall* vil også bli drøftet. Han mener blandingen av offentlige og private sfærer er et kjennetegn ved vårt samfunn.

I tillegg til Sennett og Habermas skal jeg benytte meg av noen av Stig Hjarvards poenger fra *Det selskabelige samfund. Essays om medier mellem mennesker*, om hvordan mediene i dag påvirker mennesker og hva de faktisk betyr for oss. Kapittel 4 avsluttes med oppgavens konklusjon hvor oppgavens funn diskuteres og problemstillingen besvares.

Kapittel 2: Konfesjonelt fjernsyn, norsk kringkastingshistorie og reality-sjangeren

2.1 Konfesjonelt fjernsyn: privatlivet utøses på skjermen

Som jeg ymtet innledningsvis mener jeg at programlederne i makeover-programmer som *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* har flere roller. Først og fremst er de eksperter på hvert sitt felt: snekring, matlaging og økonomi. Samtidig kan de sammenlignes med skriftefedre som bestemmer hva som skal gjøres for å få tilgivelse for synden som deltakerne har gjort seg skyldige i deres liv. I disse programmene ser jeg en parallell til den kirkelige skriftemålstradisjonen, hvor man først bekjenner sine synder for så å få syndeboten og hvis man gjennomfører denne – får syndeforlatelse. Med dette sagt mener jeg ikke at programmene har en religiøs undertone, parallellen ligger i det rituelle mønsteret som programmene følger. I de utvalgte makeover-programmene er det et stort fokus på deltakernes bekjennelser og følelsesmessige reaksjoner. For eksempel er det konfrontasjonen mellom mesterkokken Eyvind Hellstrøm og den enkelte deltakeren som er det dramatiske høydepunktet i *Hellstrøm rydder opp – hjemme*. Jeg mener det er denne bekjennelsesprosessen som gjør disse programmene til *konfesjonelt fjernsyn*.

Konfesjonelt fjernsyn er ikke en egen sjanger, undersjanger eller et eget format, men det kan gjenkjennes som en *formula*. Begrepet formula har jeg lånt fra den danske filmteoretikeren Peter Schepelern. Det kan defineres som en sjablong eller skisse/mal som inngår som et bærende element i en sjanger, undersjanger eller format. Schepelern definerer begrepet formula slik:

Formula'en kan, som nævnt, bedst forstås som standardiseringen af en eller flere stereotyper. Hvor genren er et helt kompleks af stereotyper og konventioner, er formula'en blot en skabelon, der standardiserer et enkelt motiv og kombinerer det med nogle få dramaturgiske-tematiske stereotyper. Derved opstår film-grupper af relativ primitiv karakteristikk som bokser-film, sørover-film, flyver-film, læder-jakke-film osv., grupper der er snævert karakteriseret ved et enkelt dominerende handlingsmotiv (Schepelern, 1981, s. 85).

De utvalgte makeover-programmene har hvert sitt tema, oppussing, matlaging eller økonomi, og de har i prinsippet en egen struktur som de hver for seg følger (selv om likhetene er store). På tross av alle forskjeller og likheter, er de alle merket av en "mal" som tar for seg bekjennelser. Dette ser man på tvers av innhold og form. Alle programmene følger oppsettet til skriftemålets prosedyre: bekjennelser – syndebot – syndeforlatelse.

Navnet *konfesjonelt fjernsyn* kommer etymologisk av ”å bekjenne” (”to confess” på engelsk). Det store norske leksikon oppsummerer ordet konfesjon slik: ”Kirkelig bekjennelse, trossamfunn; skriftemål”.² I Norsk LEXI står det at ordet konfesjon kommer av kategoriene tro, trosbekjennelse og trossamfunn. Konfesjonell vil si at man ”(...) er i samsvar med el. holder seg strengt til bekjennelsen (...)” (Lundeby, 1973, s. 147). Strukturen og fremgangsmåten i enkelte reality-programmer er slående lik den kirkelige skriftemålstradisjonen, men i motsetning til den svært private skriftemålsprosedyren i kirken mellom prest og synder, blir bekjennelsene øst ut over skjermen i disse programmene.

Konfesjonelt fjernsyn kan ha likhetstrekk med både katolsk og protestantisk skriftemålstradisjon. Programmene bruker både den strenge og straffende tradisjonen fra den katolske kirke samtidig som de også kan ta for seg den mer personlige sjelesørgende skriftemålstradisjonen fra den protestantiske kirke. Det nettbaserte katolske leksikonet *New Advent, The Catholic Encyclopedia*, definerer den katolske skriftemålsprosedyren slik:

Penance is a sacrament of the New Law instituted by Christ in which forgiveness of sins committed after baptism is granted through the priest's absolution to those who with true sorrow confess their sins and promise to satisfy for the same. It is called a "sacrament" not simply a function or ceremony, because it is an outward sign instituted by Christ to impart grace to the soul. As an outward sign it comprises the actions of the penitent in presenting himself to the priest and accusing himself of his sins, and the actions of the priest in pronouncing absolution and imposing satisfaction.³

I sin lærebok fra 1930, *Pastorallære, kirken og menigheten, prestens embede og person, sjelesorgen*. I kapittel 5, *Sjelesorgen hos de syndende* §86 *Det private skriftemål*, avgrensner den protestantiske presten G. Skagestad den katolske tradisjonen for skriftemål på denne måten:

Den evangeliske kirke, adskiller sig på dette punkt (les: skriftemålsprosedyren) fundamentalt fra den romersk-katolske, som både oppfatter skriftemålet for presten som nødvendig for å få syndeforlatelse, og som oppfatter prestens absolusjon ikke som funksjon av nådemiddelforvaltningen, men som en domshandling i kraft av embedets guddommelige fullmakt, som en administrativ utøvelse av kirkens jus divinium (Skagestad, 1930, s. 501-502, mine ord i parentes).

I følge Skagestad er hovedmålet med skriftemålet, uansett tradisjon, å gi den syndende sine synders forlatelse. Dette skjer ved at synderen skrifter og sjelesørgeren absolverer, dette

² Hentet fra: Store Norske Leksikon, nettsversjon (2013): *Konfesjon*.

³ Hentet fra: New Advent, The Catholic Encyclopedia (2013): *Sacrament of Penance*.

henger organisk sammen, mener Skagestad (Skagestad, 1930, s. 501). Den protestantiske tradisjonen er i midlertidig ikke riktig så strikt som den katolske tradisjonen, som benytter syndebot som eneste løsning for å oppnå syndeforlatelse for sine synder. Hos den protestantiske bekjenner sitter synden så dypt inngrodd, at slike ”firkantede” prosedyrer blir for enkle.

Den katolske skriftemålstradisjonen og prosedyren (the sacrament of penance), er den man umiddelbart kan trekke paralleller til i forhold til programmer som benytter bekjennelser som et hovedelement. Grunnen til dette er at den katolske skriftemålstradisjonen krever at den syndene kommer til skriftefaren og bekjenner. I den protestantiske tradisjonen kan den syndene derimot både snakke direkte til Gud, presten eller en nær venn om sine synder. Som jeg skal demonstrere i mine analyser er det viktigste elementet i konfesjonelt fjernsyn at deltakeren(e) oppsøker en autoritær kvalifisert person for å bekjenne, men i tillegg bekjenner tv-synderen seg også for andre enn eksperten, nemlig til mennesker i deres egen omkrets og (indirekte) til tv-seeren. Det å dele sin synd med andre i et menneskelig fellesskap er mer en protestantisk enn en katolsk tradisjon. Konfesjonelt fjernsyns representerer denne blandingen av katolsk skriftemål for autoriteten og den medmenneskelige ”åpenhet” omkring vår menneskelige svakhet i protestantismen.

Utøsing av det private livs personlige bekjennelser blir mer og mer populært på fjernsynet. Det kan man se på mengden av forskjellige reality-programmer som fokuserer på nettopp dette, men det er kun programmer som har sterke paralleller til den kirkelige skriftemålstradisjonen som kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Selv om programmene altså har paralleller til både den protestantiske og den katolske skriftemålstradisjonen, er det selve strukturen i episodene som er den avgjørende faktor i forhold til min kategorisering. Parallellen til skriftemålets ”rytme” (bekjennelser – syndebot – syndeforlatelse) må være tydelig.

2.2 Norsk Kringkastingshistorie – et innblikk

Etter mange år med diskusjon, planlegging og tilrettelegging tok den etterlengtede offisielle åpninga av fjernsynet sted den 20. August 1960. Norge var en av de siste landene som innførte fjernsynet, det var flere grunner til denne forsinkelsen. Landets økonomi etter andre verdenskrig satte en naturlig brems på utviklingen, samt den politiske likskapsideologien: ”(...) likskapsidealet tilsa at før radioen dekte så godt som heile landet, var det ikkje aktuelt å etablere eit nytt medium” (Halse og Østbye, 2003, s. 123). I tillegg spilte Norges topografi en

stor rolle. Landets mange fjell og daler sørget for at det ikke var en enkel prosess at alle i landet skulle få fjernsynssignaler (Halse og Østbye, 2003, s. 123-124).

Når alle tekniske forhold var tilrettelagt begynte fjernsynet å sende opplysende programmer til det norske folk. ”Hovedhensikten var ikke å få folk til å se mest mulig tv eller mest mulig på NRK. Målet var å få publikum til å bruke programtilbudet til å skaffe seg kunnskaper og kulturimpulser” (Halse og Østbye, 2003, s. 141). Tidlig hadde statskanalen en paternalistisk og belærende fremtoning. Reportere ble sendt ut til de mange forskjellige områdene i Norges land for å opplyse og formane. Erik Bye i NRK-dokumentaren *Pionertida i NRK Fjernsynet* (Hilmo, 2010), poengterer at reisingen rundt i landet fungerte som en del av gjenreisningen av hele Norge som nasjon etter krigen. NRK skulle vise at radio- og fjernsynsmediene var ment for Norges befolkning, det skulle skape en fellesfølelse.

Innholdet i disse programmene var nøkternt, opplysende og undervisende. Politisk debatt inspirerte programmer som seriene *Isme- debattene* (1963-1964) og *Aktuell Debatt* (1960-1968) var et møtested for samfunnets respekterte mennesker: akademikere, lærere, skikkede husmødre, politikere etc.⁴ Denne type programmer hadde fokus på samfunnet og det ble diskutert hva som var best for fellesskapet. Andre populære programmer med samme paternalistiske undervisende tone var: *Til Eftertanke* (1960-1962), *Retten er Satt* (1961-1975), *Konsentrasjon* (1960-1961), *Blant Folk og Fe og Ville Dyr i Afrika* (1961) og *Skolefjernsyn* (1962).⁵

En inspirasjonskilde for denne konservatismen, var det britiske BBC. BBCs første direktør John C. W. Reith ledet kringkastingsselskapet mellom 1922-1938 (Halse og Østbye, 2003, s. 21). Britene mente kringkastingen var et offentlig gode i motsetning til amerikanerne som beveget seg i den kommersielle retning (Halse og Østbye, 2003, s. 20-21). Derfor ble kringkastingen i England overlatt til staten, med dette ansvaret fulgte også plikter. Ettersom publikum ikke ble ”hørt” falt programansvaret på direktøren og de andre ansatte i kanalen (Halse og Østbye, 2003, s. 21). Reith var prestesønn, svært religiøs og konservativ og så på denne stillingen som et kall. Han ville tilby programmer som nådde bredt, men samtidig unngå provokasjoner og situasjoner som kunne stille BBC i et dårlig lys:

I Reiths programpolitiske manifest er det krav om høye standarder, om kvalitet og moral, danning og utdanning, krav om ein samla politikk for det nasjonale fellesskapet slik det blei definert av den kulturelle eliten i samtida. Vi ser spor av

⁴ Hentet fra: Wikipedia, *Kronologisk liste over norske TV-programmer på 1950- og 1960-tallet*.

⁵ Ibid.

moderniserings skepsis og skepsis til massesamfunnet og det vulgære, og det var frykt for propaganda og misbruk av radioen (Halse og Østbye, 2003, s. 22).

Tross denne britiske innflytelsen i forhold til det svært ”seriøse”, skal det sies at det også var populære underholdningsprogrammer i fjernsynets ungdomstid i Norge. Programmer som *Slagerparaden* (1960-1961) var veldig populært og Erik Diesen ble hyllet for sin oppfinnsomhet innen underholdningssjangeren fra nabolandene her i Norden.⁶ Halse og Østbye forteller om oppslutningen i programmene mellom 1967 og 1974: ”Om en ser bort fra Dagsrevyen, var det lette programtyper som hadde størst oppslutning. Men også seriøse programsjangrer som politisk og samfunnsorienterende informasjon fanget normalt oppmerksomheten til rundt halvdelen av seerne” (Halse og Østbye, 2003, s. 153). Selv om lettere underholdningsprogram var populære var det altså nyheter, fakta og samfunnsorienterte programmer som folk flest ble eksponert for. Denne trenden fortsatte ut i 1970-tallet og er den perioden man i dag kaller ”det tradisjonelle fjernsynet”, men på starten av 1980-tallet begynte ting å endre seg drastisk.

Deregulering, utvikling og økning av satellitt og kabel førte til konkurranse for NRK. Mye skjedde politisk på 1980-tallet. Høyre kom i regjering igjen og de tidligere stramme ”reguleringstøylene” løsnet litt. I 1981 ble endelig monopolet som NRK hadde hatt fra starten av opphevet. Nesten et tiår etter monopolet ble opphevet begynte andre norske aktører å komme på luften: ”Høsten 1990 vedtok stortinget å sette en definitiv strek for monopolperioden ved å åpne for riksdekkende kanaler i konkurranse med NRK. TV2 kom på luften 1992, og året etter kom P4” (Halse og Østbye, 2003, s. 224). Halse og Østbye mener dette førte til en stor strukturendring i kringkastingshistorien i Norge:

Fra og med da (starten av 1990-tallet) er det rimelig å si at kringkastinga i Norge består av to systemer som opererer parallelt: et offentlig eid, lisensfinansiert allmennkringkastingssystem og et privateid, reklamefinansiert kommersielt system. Litt forenklet kan vi kan [sic] kalle dette for et *duopol* eller et dualistisk system (to ulike system i konkurranse) (Halse og Østbye, 2004, s. 224, mine ord i første parentes).

Konkurransen mellom allmennkringkasting og kommersiell kringkasting førte til endringer i programmene innhold. NRK måtte fra starten av konkurrere med kanaler som hovedsakelig satset på underholdningsprogrammer. De kommersielle programmene måtte også i starten prøve å vise at de hadde like høy profesjonell standard som NRK. Det tok tid før de

⁶ Hentet fra: Fra dokumentaren *Pionertida i NRK Fjernsynet* (Hilmo, 2010).

kommersielle kanalene fikk skikkelig fotfeste, men de kom seg etter hvert. Halse og Østbye forklarer resultatene av Gallups klassifisering etter en publikumsundersøkelse av programsammensetningen i de norske kanalene i 2001:

NRK1 og TV3 utgjør ytterpunktene: NRK1 som allmennkringkastingskanal, TV3 som kommersiell kanal. Den mest slående forskjellen er at NRK fyller hele skalaen av programmer, mens TV3 har en meget stor del av sine program i én kategori, nemlig drama (filmer, tv-serier osv). Ser en bort fra spesialiserte kanaler (sportskanaler, filmkanaler, musikkanaler osv), vil de fleste kommersielle tv-kanaler ha egne nyhetssendinger. Mangelen på nyheter er en indikasjon på at TV3 kjører på en form for sparebluss. TVNorge viser noe høyre ambisjoner og har lenge hatt nyhetssendinger (Halse og Østbye, 2003, s. 254-255).⁷

Med dette sagt kan man tilføye at både NRK og de nye aktørene kjente på konkurransepresset. Det tok tid å vise for både TV Norge og TV2 at de kunne komme med programmer av like høy standard som NRK. Samtidig merket NRK presset fra de nye kommersielle kanalene med deres overvekt av populære underholdningsprogrammer. Man så tydelig i denne perioden at NRK endret programmene sine i et forsøk på å holde på sine seere. De informative programmene begynte å få en mer underholdene tone. Halse og Østbye kaller dette for ”infotainment” som vil si underholdingspreget informasjon, for eksempel *Fakta på Lørdag* (Halse og Østbye, 2003, s. 257). Halse og Østbye understreker at ”infotainment”-programmer fremstår sterkere i de kommersielle kanalene hvor deltagerne til for eksempel et debattprogram blir valgt ut i fra underholdningsverdien i stedet for den informative verdien (Ibid). Humorprogrammet *Brille* (2012-) som har blitt vist på TV Norge siden 2013, er et godt eksempel på Halse og Østbyes siste poeng her.⁸ Det er et slags faktaprogram, men med stort fokus på humor og på underholdningsverdien de forskjellige deltakerne kan gi kveldens tema. At *Brille* opprinnelig er et NRK-konsept er et ironisk poeng i seg selv.

Konvergensperioden

I tillegg til økt konkurranse siden 1980-tallet, har fjernsynsmediet siden 2000-tallet gjennomgått en stor teknologisk utvikling. I Film- og fjernsynsvitenskapen kaller vi den fjernsynshistoriske perioden etter år 2000 for konvergensperioden. Innen IT blir begrepet konvergens forklart som sammensmelting av medier. I dag kan alle medier lagres digitalt og tilbys gjennom internett og vises gjennom forskjellige apparater med skjerm.

⁷ TV Norge sluttet med sine nyhetssendinger i 2009.

⁸ Programmet var opprinnelig et NRK-konsept som ble vist på kanalen fra 2012-2013.

Konvergensperioden defineres altså ut i fra den teknologiske utviklingen. Konvergens blir også benyttet i matematikken som et forklaringsbegrep på en uendelig tallfølge. Man kan også bruke dette matematiske begrepet som et uttrykk for ”uendelige produkter”.⁹ Dette synes jeg er en ypperlig forklaring av dagens programtilbud – en uendelig mengde produkter.

Konkurransen har i seg selv ført til mye hybridisering av forskjellige programmer slik at de skal nå mest mulig seere og på flest mulig plattformer

Kanaler av forskjellige slag fortsetter å bli opprettet, spesielt nisjekanaler som ønsker å nå en bestemt målgruppe med sine programmer. Med dette sagt kan vi tydelig se at fjernsynet i en økende grad har tilpasset seg mer og mer individet og dets behov. Man kan si at fjernsynets hovedfokus er *deg* og *dine* personlige ønsker av underholdningsprogrammer, forskjellige serier og filmer. TV Norge og dets nisjekanaler, som de sender fra London, er et ypperlig eksempel på dette. Hovedmålet til TV Norge er å være Norges beste på underholdningsprogrammer og engasjere sine seere, slagordet deres er ”Det du snakker om i morgen”. I tillegg har kanalen opprettet flere søsterkanaler som skal treffe et enda større publikum ved å spesialisere seg på bestemte målgrupper. I 2007 ble TV Norges kvinnekanal FEM lansert. Denne kanalen skal gi deg en pause fra hverdagen og engasjere og informere om hverdagslige temaer. I 2010 lanserte TV Norge sin mannlige nisjekanal MAX som har hovedformål å formidle actionfylt og uforpliktende underholdning, slagordet til denne kanalen er ”Litt tøffere TV”. I januar 2012 ble enda en nisjekanal av TV Norge lansert, denne ble kalt VOX og skulle være for den viderekommende TV-titter og sørge for kvalitet og bredde. Man kan tydelig se at kanaler prøver mer og mer å nå det ”kresne” individets behov ved å spesialisere seg innen forskjellige nisjekanaler. Samtidig er ambisjonen fortsatt å være *populær*, for både det folkelige og det eksklusive handler om å tjene reklamekroner – stikk i motsetning til NRK-tradisjonen som er beskrevet tidligere i dette delkapittelet.

Et resultat av konvergensperioden er den enorme mengden reality-programmer som har dukket opp og som stadig er i utvikling. Dette er et resultat av en stadig tilpassing av tilskuernes ønsker og konkurranse om deres gunst. I neste avsnitt tar jeg for meg noen av reality-sjangerens undersjanger og formater, samt sjangerens generelle kjennetegn. I tillegg skal jeg gå mer i dybden av makeover-programmer som er undersjangeren med et spesielt fokus på bekjennelser.

⁹ Hentet fra: Store Norske Leksikon, nettversjon (2013): *Konvergens*.

2.3 Reality-sjangeren og noen av dens undersjangre og formater

Innledningsvis i denne masteroppgaven understreket jeg at det siden 1990-tallet har det blitt mer og mer reality-programmer i fjernsynets sendeflate, med bekjennelser og følelsesmessige reaksjoner i sentrum. Fjernsynet har blitt et nøkkelhull til andre menneskers liv og seerne hungre etter mer drama og tilståelser. Som voyeur kan seerne vurdere, dømme, gråte og le av og med deltakerne på fjernsynet uten å bli dømt selv. Samtidig kan seerne sammenligne seg selv med deltakernes valg og handlinger. Man kan puste lettet ut for at en ikke har det like ille, eller man kan føle optimisme fordi man kan se lys i enden av tunnelen når problemet løses. Livsstilsprogrammer som *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* er programmer som omhandler vanlige menneskers livsstil, men har strukturen til makeover-konseptet, og inngår derfor i undersjangeren makeover-program. Reality-sjangeren har et enormt spekter av undersjangre og formater, derfor kan det oppstå problemer når man skal definere de forskjellige undersjangrene. Derfor vil jeg begynne med å klargjøre forskjellen på sjanger, undersjanger og format. Hvor går grensene mellom disse begrepene?

En *sjanger* er en form for klassifisering som kan gjelde både for film- og fjernsynsmediet. Graeme Turner mener en sjanger er resultat av produksjons- og tilskuerforventninger: "Genre is the product of a text- and audience-based negotiation activated by the viewer's expectations" (Turner i Creeber, 2008, s. 9). En sjanger blir definert som en rekke gjentatte konvensjoner som fører til gjenkjennelse og dermed klassifisering. Disse konvensjonene kan også gå på tvers av flere sjangre, dermed kan sjangre fremstå som brede og flytende. Konvensjonene kan blant annet være knyttet til: setting, tema, narrativt mønster, lyssetting, rekvisitter, karakterer, musikk, lydbruk osv. Glen Creeber mener sjangre hjelper oss med å skille forskjellige produkter og gjør det dermed lettere å velge mellom dem: "(...) it enables us to make sense of a large number of choices by separating them into smaller and easily recognisable generic categories (Creeber, 2008, s. 1).

En *undersjanger* kan gjelde både film- og fjernsynsmediet og er et resultat av hybridisering av flere sjangre. En sjangers konvensjoner kan endre seg over tid og føre til flytende sjangertilhørighet og etter hvert formes til en undersjanger. Undersjangrene har konvensjoner fra sine overstående sjangre, men har tilspisset seg til noe eget som for eksempel "Reality game-doc" som er en blanding mellom dokumentar og gameshow (Kilborn, 2003, s. 58-59). Hybridisering av sjangre fører stadig til definisjonsproblematikk og holder stadig sjangerteoretikere i sunn aktivitet: "(...) genre criticism is circular: the critic constructs their own, perhaps quite idiosyncratic, definition of the genre in question which licenses them to dismiss texts that fail to conform to this definition" (Turner i Creeber, 2008,

s. 8). Ikke desto mindre, er det viktig å være klar over – og ta hensyn til – denne problematikken når man diskuterer fjernsynssjangre, undersjangre og formater. Fjernsynsmediet kan i tillegg by på yterligere utfordringer innen defineringen: ”With television, such problems are multiplied. It is pointless to insist on generic purity in relation to television programmes. Television genres and programming formats are notoriously hybridised and becoming more so” (Ibid).

Et *format* gjelder kun for fjernsynsmediet og fungerer som en mal på et programkonsept og gjenkjennes blant annet ved at de ofte er lisensierte. Et format består av spesifikke konvensjoner som blant annet setting, narrativt mønster, lys og lydbruk. I motsetning til sjangre som er mer generelle, er formater originale. Formater er et resultat av økt bruk av fjernsynet som medium og konkurranse om seere. Turner forklarer forskjellen på sjanger og format på en god måte:

Unlike genre, format is widely used within the industry and among consumers as a way of describing the kind of programme they are watching. Formats can be original and thus copyright, franchised under licence, and traded as a commercial property. Genres, by definition, are not original. Format is a production category with relatively rigid boundaries that are difficult to transgress without coming up with a new format (Turner i Creeber, 2008, s. 9).

Ettersom en sjanger er mer fleksibel i sine konvensjonelle rammer enn hva et format kan være kan en sjanger ha flere undersjangre. Hvis sjangeren og undersjangeren gjelder for fjernsyn kan de ha egne formater ”under seg”. Med dette sagt er reality-sjangeren en svært bred og flytende sjanger som har mange undersjangre med respektive formater. Sjangeren reality er i min forståelse et overordnet begrep, som rommer en rekke allmenne karakteristikk, blant annet fokuset på følelser, mens det er undersjangerne som i praksis viser reality i all sin mangfoldighet. Jeg har laget en liten figur med konkrete eksempler på hvordan sjanger, undersjanger og format står i forhold til hverandre:

Denne oppgavens analyser tar for seg makeover-programmer som en undersjanger av reality. Likevel har *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* visse elementer

som de deler med andre undersjangre. For å kunne avgrense disse programmene sjangermessig, bør en utdyping av reality-sjangerens generelle kjennetegn samt noen av dens mange undersjangre være på plass. Et viktig element i reality er hybridiseringen som sjangeren har gjennomgått og stadig gjennomgår (Dovey i Creeber, 2008, s. 134). Dette er forklaringen på at sjangeren består av veldig forskjellige karakteristiske trekk. Jon Dovey har laget en oversikt på noen av disse:

Reality TV is a compelling mix of apparently 'raw', 'authentic' material with the gravitas of the news magazine package or informational programme, combining the commercial success of tabloid content within a public service mode of address. At the level of construction, reality TV is characterised by:

- camcorder, surveillance or observational 'actuality footage' (...);
- first-person participant or eye-witness testimony;
- reconstructions that rely upon narrative fiction styles;
- studio or to-camera links and commentary from 'authoritative' presenters;
- expert statements from emergency services personnel or psychologists (Dovey i Creeber, 2008, s. 134).

Disse trekkene brer seg over hele reality-spekteret. Det er viktig å understreke at jeg ikke går gjennom alle undersjangrene som reality-sjangeren har å by på. Grunnen til dette er at jeg ikke syns for eksempel talentprogrammer (*Idol*, *Skal vi Danse?*, *X Factor*), rettsprogrammer (*Judge Judy*, *Paternity Court*), skjult kamera-programmer (*Candid Camera*, *Punk'd*, *Lurt av Karlsen*) og overnaturlige-programmer (*Åndenets Makt*, *Ghost Hunters*) kan kobles med mine analyseobjekter. Jeg har heller valgt å fokusere på noen av de mest kjente undersjangrene med en direkte relevans til mitt materiale, disse er henholdsvis Reality game-doc, Docu-soaps, Confessional talkshows og Makeover-programmer.

Reality game-doc

Reality game-docs er programmer som er en blanding av gameshow og dokumentar hvor hovedmålet er å vinne en konkurranse (Kilborn, 2003, s. 58-59). Programmer innen denne undersjangeren følger stramme formatkonvensjoner. Eksempler på formater innen denne undersjangeren er programmene *Big Brother*, *Paradise Hotel*, *The Biggest Loser*, *Farmen* og *Den Siste Viking*. I denne undersjangeren blir ofte en gruppe mennesker satt sammen i forskjellige settinger hvor det overordnede målet er å vinne et spill. Hvordan dette spillet utarter seg varier fra program til program – alt fra å holde ut i 100 dager i et enormt hus med masse kameraer, til å være de siste deltakerne på et nydelig luksuriøst hotell med uendelige

mengder alkohol og andre fristelser, gå mest ned i vekt, være like tøff som en viking eller være den siste bonden som har greid å drive et gårdsbruk slik det ble gjort for hundre år siden.

Hvert format har samme mål: det skal være igjen én vinner til slutt. Deltakerne er som regel nøye plukket ut av produsentene. Sterk personlighet og masse karisma gjør seg alltid godt på fjernsyn. Det øker også dramnivået og spenningen i serien at så mange forskjellige mennesker settes sammen i et ganske intenst opplegg. Jeg har valgt å bruke Richard Kilborn sin definisjon på disse typer programmer. Han mener disse programmene er en kombinasjon av gameshow, hvor det er en pris å vinne, og dokumentar ettersom programmet baserer seg på virkelige hendelser:

Reality game-docs claim a certain reality status for themselves by focusing on a series of 'real-life' exchanges between a group of carefully selected individuals gathered together in a highly contrived, made-for-TV environment and required to respond to a number of challenges dreamed up by members of the production team (Kilborn, 2003, s. 58-59).

Et annet viktig element i disse programmene er den enorme interaksjonen de har med publikum. *Big Brother* var et av de første reality-programmene som aktivt benyttet seg av flere medieplattformer. Publikum kunne klikke seg inn på programmet sin nettside og se fra de forskjellige kameraene når de ville. I tillegg ble det satt opp forskjellige chattekanaler hvor publikum kunne diskutere innholdet på programmet og det som foregikk i huset. Man kunne kjøpe mobilringetoner med *Big Brother*-temet. Tilgangen til programmet var enorm, denne bruken av mange forskjellige medier førte til at *Big Brother* ble en sikker "media-event" som trakk masse publikum (Kilborn, 2003, s. 81). Interaksjonen med publikum, baserte seg på telefonutstemningen hver uke, og på tilgangen publikum fikk gjennom blant annet internettet (Dovey i Creeber, 2008, s. 135-136). *Big Brother* satte virkelig standarden for fremtidige reality game-docs og satte fart i formatproduksjonen. De andre programmene jeg har nevnt i denne sammenheng har også samme struktur og seerne kan engasjere seg på flere medieplattformer. Programmene *Paradise Hotel*, *Farmen* og *The Biggest Loser* har alle nettsider hvor du kan se "unshown footage" fra seriene og diskutere i forskjellige forum om hva som har skjedd i kveldens episode.

Docu-soaps

Undersjangeren docu-soap tar for seg vanlige menneskers hverdag i en rolig narrativ struktur. Kilborn definerer formatene innen denne undersjangeren som:

(...) more gently paced and much less centred on dramatic incident. Their attraction for viewers lay in the way in which producers were able to combine traditional documentary features (e.g. eliciting people's views as they go about their day-to-day occupational or professional activities) with a set of narrative components which encouraged them to be read as just another form of soap (Kilborn, 2003, s. 57-58).

Noen eksempler på formater innen undersjangeren docu-soaps er programmene *Unge Mødre*, *Ingen grenser*, *Svenske Hollywood Fruar*, *Familieliv* og *Forbindelser*. Disse programmene følger deltakerne og deres hverdag i et rolig, mindre dramatisk narrativ. *Unge mødre* er et godt eksempel på denne undersjangeren. I hver sesong følger man forskjellige unge mødre og deres hverdag. Dette kan være alt fra bleieskift, kjærestetrøbbel, shopping, interiør og mange andre trivielle hverdagssysler. Poenget med serien er ikke selve hendelsene, men hvordan karakterene håndterer hverdagen som unge mødre og alle utfordringene dette kan medføre. Vi får en følelse av å komme nær karakterene og deres private liv. Voiceoveren henvender seg til de forskjellige karakterene ved fornavn og har en "avslappet" stil. Dette fører til en følelse av at vi som tilskuere kjenner deltakerne selv og at vi vet hvordan personligheten deres er. Stella Bruzzi understreker denne konvensjonen:

One docusoap convention borrowed from drama is the focus on 'characters', usually known by their first names and introduced during jocular opening title sequences. Allied to this is that docusoaps, like soaps (that also putatively tackle serious contemporary issues), are more interested in characters' personalities than in their social roles or profession (Bruzzi i Creeber, 2008, s. 139).

Det sterke fokuset på karakterene har også ført til en sterk selvrefleksivitet i undersjangeren. Dette kan man se i serien *Svenske Hollywoodfruar*. Denne serien følger docu-soaps sine konvensjoner med tanke på at et kamerateam følger de svenske kjendisfruene sin hverdag. Karakterene og deres karismatiske personlighet er viktigere enn selve hendelsene de er med i eller yrket deres. Men i motsetning til *Unge mødre* er de svenske fruene veldig opptatt av at de er på TV og de dyrker kamerabevisst sin tidligere storhetstid som kjendiser. Bruzzi mener at undersjangeren karikerer seg selv: "(...) docusoaps have become a caricature of themselves: vehicles for larger-than-life performers who have intentionally sought the new fame that factual television can offer" (Bruzzi i Creeber, 2008, s. 141).

I *Forbindelser* er oppsettet litt forskjellig fra de andre programmene i undersjangeren. I denne serien fikk fem forskjellige kvinner som ikke kjenner hverandre, hvert sitt hjemmevideokamera. De fikk i oppgave å bruke dette som en dagbok, de skulle filme seg selv

og sin hverdag, både glade og triste følelser skulle deles. Her var det altså ikke noe kamerateam med under selve filmingen, noe man tydelig ser i det relativt dårlige filmmaterialet, det er tydelig at dette er filmet med et enkelt hjemmevideokamera. Klippearbeidet i denne serien er bemerkelseverdig. Hver episode har et tema som for eksempel død, kjærlighet og selvbilde. Produksjonsteamet bak denne serien har hatt en enorm klippejobb, hvor de har tilpasset opptakene i forhold til deltakerne hver enkelt episode. Selv om denne serien skiller seg fra de andre formatene med tanke på at det ikke er tale om et fast kamerateam som filmer hverdagen til deltakerne, følger den fortsatt konvensjonen med å ha fokus på hverdagen og utfordringene den kan by på, og fremstår som en spennende hybrid.

Et gjennomgående tema i denne undersjangeren er altså fokuset på karakterene, deres vanlige hverdag og sist men ikke minst, deres personlighet og følelsesliv. Her skiller et program som *Ingen Grenser* seg fra de andre programmene. Målet med denne serien er at en reiseleder leder en gjeng med funksjonshemmede deltakere til et reisemål. Dette er altså ikke hverdagskost for deltakerne, men aspektet med å følge deltakerne dag for dag på denne ekspedisjonen tilsier at den går innunder docu-soap-undersjangeren. Det er like stort fokus på de følelsesmessige reaksjoner og de forskjellige personlighetene og hvordan de takler turen frem til reisemålet.

Confessional talkshows

Confessional talkshows har ofte en autoritær og kunnskapsrik vert som tar opp svært personlige, tabubelagte og intime temaer. Noen formater som går under denne undersjangeren er programmene *The Oprah Winfrey Show*, *Dr. Phil*, *Ricky Lake*, *Viggo på lørdag*. Jane Shattucs oppsummerer fem karaktertrekk/konvensjoner som går igjen i confessional talkshows:

- 1) De er problemorienterte, det vil si programmene handler stort sett om personlige problemer, tabuer eller sosiale problemtemaer, som for eksempel seksuelle forbrytelser, narkotikamisbruk og kjønnskifte.
- 2) Det er med et aktivt deltagende publikum.
- 3) Programmene er styrt av kunnskapen og rådene til verten, eller en invitert ekspert.
- 4) Frem til 1990-tallet var disse programmene klart preget av å være designet for et kvinnelig publikum.

- 5) Programmene varer ofte en time og er laget av selvstendige produsenter og studioer som selger dem til TV-nettverk (gjelder spesielt USA, *The Oprah Winfrey Show* og *Ricky Lake* er gode eksempler her) (Shattuc i Creeber, 2008, s. 167).

Denne type programmer har hatt et gjennomgående ønske om å belyse sosiale tabuer og bryte med den eldre mer paternalistiske tradisjonen som tidligere talkshows har hatt (Shattuc i Creeber, 2008, s. 169). Dette førte til et stort tematisk skifte i programmene: "With this shift, topics moved from personal issues connected with social injustice to interpersonal conflicts, emotion and sexual titillation (Shattuc i Creeber, 2008, s. 169).

Programmene *The Oprah Winfrey Show*, *Dr. Phil* og *Ricky Lake* passer Shattuc sin definisjonen best. Alle er problemorienterte og har et bestemt tema for hver episode. Verten fremstår som en autoritær ekspert og trekker gjerne inn andre eksperter i tillegg til å gi råd selv. I alle programmene er det med et svært deltagende publikum som får kommentere og stille spørsmål til deltakerne i episoden. Disse tre programseriene er også svært opptatt av å belyse og informere om temaer som er tabubelagt og som fremstår som sosiale problemer. *Dr. Phil* tar ofte for seg problematiske, destruktive og svært dramatiske familierelasjoner. Verten "Dr." Phil McGraw fremstår som en allvitende terapeut og slår igjennom med sine råd til deltakerne med støttende brøl fra publikum. I *Dr. Phil* fremstår ofte Phil McGraw som helten og deltakerne(e) som skurken(e). Publikum tar alltid parti med Phil, men hedrer deltakerne da de endelig har tatt til vettet og brutt sammen foran den allvitende verten og lover forbedring. Dette mønsteret kan man også tydelig se i *The Oprah Winfrey Show* og *Ricky Lake*. Publikum tar alltid parti med verten i programmet, programmene får med dette et mer subjektiv og personlig trekk.

Viggo på lørdag skiller seg fra de andre programmene ettersom dette talkshowet ikke har noe publikum. Og man kan på mange måter si at det er mer intenst og "nakent" enn de andre formatene. Her blir en kjendis brakt "inn på teppet" hos den anerkjente, nøkterne og respekterte NRK-journalisten og programlederen Viggo Johansen. Viggo stiller direkte, intime og personlige spørsmål til sine gjester. Ettersom dette talkshowet blir sendt på en ikke-kommersiell kanal som ikke har reklamepause, føles den lille halvtimen som svært lenge og som svært intens. I tillegg er det ofte anerkjente, jordnære og respekterte personligheter som deltar i talkshowet hans, som for eksempel Oslos ordfører Fabian Stang og forsvarsadvokat Geir Lippestad. På grunnlag av dette fremstår *Viggo på lørdag* som mer "seriøs" og av høyere kvalitet. På tross av disse forskjellene mener jeg at dette programmet tilhører undersjangeren

confessional talkshows ettersom det følger konvensjonene om å ta opp svært personlige og gjerne tabubelagte temaer.

Makeover-programmer

Makeover-programmer har ofte en eller flere fagmenn/kvinner som vert, som med sin ekspertise hjelper en familie/person med å løse deres problemer og forbedrer deres nåværende situasjon. Noen eksempler på formater innen undersjangeren makeover-programmer er programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme*, *Supernanny*, *Luksusfellen*, *Extreme Makeover: Home Edition*, *What not to wear*, *60 Minute Makeover*, *Trinny & Susannah – oppdrag Norge* og *Pimp my Ride*. Disse programmene tar for seg deltakerne sitt liv og deres problemer. Dette kan være alt fra deltakernes dårlige matvaner, klesstil, barneoppdragelse, pengeproblemer og oppussingsproblemer.

På lik linje som confessional talkshow er denne undersjangeren svært problemorientert og opptatt av hvordan problemene kan løses. Annette Hill argumenterer for at makeover-programmer ofte er knyttet til livsstil og mener det er to typer av disse: "Broadly speaking there are two types of lifestyle, instructional and makeover programmes. Instructional programmes offer straightforward advice, makeover focuses on the transformation of an object or person" (Hill i Creeber, 2008, s. 143). Programmene jeg har valgt å analysere i denne oppgaven har både et tydelig rådgivningsaspekt, samtidig som endringen av objekter og personer står sentralt. Hill mener at et felles narrativ for instructional- og makeover-programmer er det sterke før-etter fokuset (Ibid). Videre argumenterer Hill for at det ikke bare er objekter og utseende som endres i disse programmene: "The theme of transformation is extended beyond the change in appearance to touch on 'self-improvement' and makeover of your 'inner self'" (Ibid). Dette ser man tydelig i alle programmene hvor deltakerne også er preget av en endring i mental holding til de forskjellige temaene.

I *Sinnasnekker'n* blir det tydelig lagt vekt på endringen av både huset og familien, som det dreier seg om. I *Hellstrøm rydder opp – hjemme* kan man se det samme mønsteret. I *Supernanny* sørger superbarnepike Jo Frost for at kaoset i hjemmet blir snudd til et harmonisk og sunt familieliv. Deltakerne i *Luksusfellen* må blottlegge den tragiske økonomiske situasjonen de har rotet seg inn i. Økonomene hjelper dem på riktig vei med sterke praktiske tiltak, men også med å tenke annerledes i forhold til penger. *Extreme Makeover: Home Edition* stiller seg litt annerledes her ettersom familiene de hjelper blir fremstilt som perfekte og godhjertede mennesker. Det er utvendige eller ukontrollerte faktorer som sykdom som har ført til at de er i den nåværende livssituasjonen med et elendig husrom. I

denne serien blir konvensjonen før-etter svært understreket. Det gamle huset blir jevnet med jorden og et nytt luksuriøst hus som er ”custom made” for familien, blir bygget opp på samme sted.

Det psykologiske aspektet ved disse programmene innebærer et sterkt fokus på de personlige historiene i hver enkelt episode, uansett format. Hill mener dette er helt nødvendig for undersjangeren:

Without these personal stories there would be little to connect with, one show would blend into another, but by emphasising the transformation of ordinary people the makeover offers viewers an opportunity to see inside other people’s homes and compare them with their own (Hill i Creeber, 2008, s. 144).

I tillegg til å sørge for god variasjon i de forskjellige formatene, fører denne personlige vinklingen til et tettere forhold til publikum. Publikum kan som nevnt sammenligne og kjenne seg igjen. Hill understreker dette: ”(...) perhaps one of the reasons makeover works so well as a format is that viewers can compare their lifestyle choices with other people just like them, and in doing so feel better about themselves – ’well, at least I’m not like that’” (Hill i Creeber, 2008, s. 145).

Avgrensning av oppgavens hovedmateriale i reality-spekteret

Selv om *Sinnasnekker’n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* er makeover-programmer, kan man i dette materialet gjenkjenne en rekke likhetstrekk fra flere av de konkurrerende undersjangerne. Reality-sjangeren er generelt preget av å ha et sterkt fokus på følelsesmessige reaksjoner og bekjennelser på tvers av undersjangre og formater. Kilborn argumenter for at hybridiseringen innen reality-sjangeren er tydelig preget av at denne konvensjonen:

Perhaps the most obvious instance of cross-genre borrowing in the broad category of of [sic] reality format lies, however, in the requirement for participants and contributors to deliver confessional performances. This requirement may acquire the highest level of priority in the talk-show where guests may sometimes feel they are entering the equivalent of confessional box. Docu-soaps and reality game-docs have, however, likewise incorporated the confessional imperative into their textual framework. (Kilborn, 2003, s. 61-62).

Sjangermessig er det ingen tvil om at mine tre sentrale programeksempler er makeover-programmer, grunnen til dette ligger i det sterke før-etter fokuset som alle programmene har.

Samtidig kan man se trekk fra for eksempel confessional talkshows hvor man også har en autoritær vert som stiller veldig direkte spørsmål og får deltakerne til å utdype sine problemer. I tillegg er det mange bekjennelser i confessional talkshows. Hver episode har et tema og deltakerne forteller sine historier ut i fra disse temaene og kommer ofte med sjokkerende eller såre bekjennelser som blir utbrodert ytterligere med hjelp fra verten. Dette ser man i både *The Oprah Winfrey Show* og *Dr. Phil* hvor med temaprogrammer som trøblete kjærlighetsforhold, vanskelige tenåringer, voldtektsofre, overvekt og dårlige kosthold.

Man kan også se likhetstrekk mellom *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* og docu-soaps, gjennom fokuset på personligheter og hverdagsdramaturgi. I tillegg ser man likhetstrekk ved at disse programmene hyppig bruker halvnaert bildeutsnitt. Innenfor dette bildeutsnittet blir det ofte fortalt mye om hva slags tanker og følelser personene har om en gitt situasjon. Utover docu-soaps-egenskaper, har mine hovedeksempler et dramaturgisk trekk til felles med reality game-doc, nemlig premieringen til slutt i episoden, som ikke er en stor pengesum, men et penere hus, bedre mat og bedre råd.

Det som skiller *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* fra de andre undersjangrene nevnt ovenfor er som sagt det vektlagte før-etter-fokuset, samt den narrative strukturen som har paralleller til stadiene i den kirkelige skriftemålstradisjonen. I denne forbindelse er dette at deltakerne oppsøker hjelp viktig å understreke. Dette gjøres i ”mine” tre utvalgte programserier, enten i form av en søknadsvideo som i *Sinnasnekker'n* eller i form av et søknadsbrev som i *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen*. I makeover-programmet *Trinny & Susannah – oppdrag Norge*, oppsøker de to klesguruene tilsynelatende intetanende damer og menn på gata, og tilbyr dem hjelp. I dette programmet er det også et tydelig før-etter fokus og det kommer bekjennelser underveis når ekspertene spør de utvalgte deltakerne om hvorfor de kler seg så dårlig. Mange elementer tilsier altså at denne serien kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn, men en av viktigste faktorene som kategoriserer et program som konfesjonelt fjernsyn er ikke med i *Trinny & Susannah – oppdrag Norge*, nemlig den at den syndene oppsøker ekspertene om hjelp.

I *60 Minute Makeover* er det derimot alltid noen som har søkt til ekspertteamet om å oppusse deler av en venns eller familiemedlems hus eller leilighet. Selv om det er et sterkt før-etter fokus, søknadsbrev og en del følelsesmessige reaksjoner kan dog ikke dette programmet kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Grunnen til dette er at det aldri er eierne selv som søker og trenger hjelp, samt det faktum at det ikke er bekjennelser eller en klar agenda for hvordan livet skal bli bedre. Det som står i sentrum, er oppussingen som skal foregå på 60 minutter. Ikke alle makeover-programmer kan altså kategoriseres som

konfesjonelt fjernsyn. I det følgende kapitlet analyserer jeg *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* som sentrale eksempler på dette feltet.

Kapittel 3: Tekstanalyser

3.1 Innledning

Programmene *Sinnasnekker'n* (TV Norge, 2010-), *Hellstrøm rydder opp hjemme* (TV3, 2011-) og *Luksusfellen* (TV3, 2008-) har hjulpet nordmenn i allerede mange år med forskjellige livsstilsorienterte problemer. Sjangermessig plasseres disse programmene innen reality-undersjangeren makeover-program. Grunnen til dette er det tydelige før-etter fokuset seriene har, både på deltakerne og på selve situasjonen de er i (oppussing, matlaging eller økonomisk krise). Med dette sagt er det et stort fokus på de følelsesmessige reaksjonene denne endringen fører til hos deltakerne. Selv om ekspertene er viktig i disse programmene, hevder Hill at det er selve deltakerne som fører til programmenes popularitet:

”Experts are an important element of the makeover format, but (...) it is ordinary people and their lifestyle transformations that make the show. The trend in the psychological transformation connects with this emphasis on ordinary people in makeover” (Hill i Creeber, 2008, s. 144).

Deltakerne er helt vanlige mennesker med vanlige jobber og vanlige hjem, men som alle andre støter de på problemer som kan være vanskelige å håndtere selv. Dette fører til at seerne kan kjenne seg igjen i deltakernes situasjon og problemer.

I *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* kontakter en deltaker/familie/par programlederne fordi de har kommet inn i en ond sirkel som de ikke greier å komme ut av selv, de trenger profesjonell hjelp for å komme seg ut av den situasjonen de er i. Med dette sagt transformerer de forskjellige programlederne både situasjonen og deltakeren/familien/paret i løpet av en episode. Man kan si at programlederne i *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* har to viktige roller. For det første fremstår de som eksperter på feltene renovering/oppussing, matlaging og økonomi, for det andre fungerer de som skriftefedre/sjelesørgere ovenfor deltakerne.

Tidligere i oppgaven introduserte jeg begrepet konfesjonelt fjernsyn som baserer seg på et bekjennelsesmønster med en viss parallell til den kirkelige skriftemålstradisjonen. Strukturen, det rituelle mønsteret, *ikke* det religiøse, er fellesnevneren. Alle programmene begynner med en introduksjon av deltakerne og deres problem. Dette forkommer via søknadsvideoer eller voiceover som forklarer situasjonen mens vi ser klipp av deltakerne i

hjemmet sitt hvor de forteller om sine synder innen oppussing, matlaging eller økonomi, de har feilet på disse områdene og trenger hjelp til å komme seg på rett kjøll igjen. Når ekspertene er på plass for å hjelpe dem kommer det ytterligere bekjennelser frem ved konfrontasjon om hvorfor de har kommet i den situasjonen de er i. Etter grundig undersøkelse av problemene til deltakerne kommer ekspertene med deres konkrete råd, tips og krav om gjøremål, som må til for at de skal komme seg ut av den fortvilte situasjonen de befinner seg i. Med andre ord kan man si at ekspertene kommer med syndeboten som de syndene deltakerne må gjennomføre for at situasjonen skal bli bedre.

I selve fenomenet konfesjonelt fjernsyn ligger en avgjørende forskjell i forhold til den kirkelige skriftemålstradisjonen: deltakerne i programmene roper ut om sine problemer på en tv-kanal i beste sendetid. Den private betroelsen man gir i kirken, hvor kommunikasjon foregår kun mellom skriftefaren, den syndene og Gud er stikk motsatt av hva som praktiseres i disse programmene. I programmer som *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* foregår denne dialogen som et resultat av konfrontasjon mellom deltakerne og programlederen, ingenting blir skjult for seerne, alle følelsesmessige reaksjoner blir for eksempel trukket frem gjennom zooming og lengre tagninger. De tre følgende analysene tar for seg hvordan de forskjellige programmene kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn ved å undersøke hvordan de benytter bekjennelser og hvordan man kan trekke paralleller til resten av elementene i den kirkelige skriftemålstradisjonen.

3.2 Analyse 1: Bekjennelser på snekkerboden – *Sinnasnekker'n*

Sinnasnekker'n er et oppussingsprogram som har gått jevnlig på TV Norge i fire år. Programmet er basert på det svenske formatet *Arga Snickaren* som har gått hver vår og høst på Kanal 5 siden 2009 (totalt ti sesonger så langt). I Norge består serien av fire sesonger som spenner fra 2010 til i dag. I skrivende stund jobber TV Norge med innspillingen til programmets femte sesong. *Sinnasnekker'n* Otto Robsahm er kjent for sin autoritære fremtoning og sin direkte, tydelige og noen ganger meget sinna fremgangsmåte. De tre første sesongene bestod av totalt ti episoder som strekte seg over ti uker hver, mens fjerde sesong bestod av hele 40 episoder som ble vist fra mandag til torsdag i ti uker, noe som indikerer en økende popularitet blant seerne. Hovedintensjonen med *Sinnasnekker'n* er å hjelpe familier og par som har havnet i oppussingsfella, hvor Otto reiser rundt i Norges land og hjelper forskjellige familier og par både med oppussingen og parforholdet. I kraft av sin autoritet får han parforhold, hus og familier på rett kjøll igjen.

***Sinnasnekker'n* som konfesjonelt fjernsyn og oppbyggingsstruktur av episodene**

Sinnasnekker'n har en oppbygningsstruktur som går igjen i nesten alle episodene på tvers av sesonger. Hver enkelt episode begynner med dramatiske høydepunkter fra kveldens episode. Etter dette kommer vi rett på vignetten. Når vignetten er ferdig vises søknadsvideoen til kveldens deltakere hvor deres oppussingsproblemer blir presentert. Det klippes deretter til Otto som suser av gårde i sin store svarte firhjulstrekk (bortsett fra deler av sesong to og tre da han har en sølvgrå en) – hjelpen er på vei. Otto repeterer kort hovedmomentene fra søknadsvideoen og understreker hvorfor det er viktig at han kommer til unnsetning. Når han ankommer huset/leiligheten blir han vist rundt og han får en nærmere titt på elendigheten. Han tar selvfølgelig på seg oppdraget, men på én betingelse – at han bestemmer alt. Paret/familien må ta på seg oppdrag (totalt tre) som han gir. Med sin brede kompetanse og autoritære personlighet fremstår Otto som den eneste som vet hvordan problemene skal løses. Etter å ha jobbet hardt og tilfredsstillende nok i Ottos øyne, får paret til slutt fri. De får dra på et romantisk hotell, slappe av og pleie forholdet. Dagen etter kommer de til ferdige oppussede rom og alt er fryd og gammen. Til slutt reiser Otto videre og vi får se dramatiske høydepunkter fra den kommende episoden.

Jeg skal ta for meg noen av segmentene som jeg kort introduserte ovenfor.

Sinnasnekker'n kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn gjennom bekjennelser i søknadsvideoen og inspeksjonsrunden samt bekjennelser under noen av oppdragene. Oppdragene Otto gir, kan sammenlignes med syndeboten, mens hotelloppholdet og hjemkomsten fremstår som syndeforlatelsen. Jeg har laget en tabell som viser parallellen til den kirkelige skriftemålstradisjonen:

Tabell 1:

Bekjennelser	Syndeboten	Syndeforlatelsen
Søknadsvideo, inspeksjonsrunde og oppdrag 1-2.	Oppdrag 2-3. Kan også forekomme i oppdrag 1.	Hotelloppholdet og hjemkomsten.

Søknadsvideoen

I søknadsvideoen forteller deltagerne om hvorfor de trenger hjelp, de forklarer situasjonen og omfanget av problemet. Ofte forklarer de også at oppussingen går utover familielivet og parforholdet. Dette er den delen hvor de virkelig bretter ut privatlivet og avslører sine største problemer. Søknadsvideoen er filmet med det som virker som et hjemmevideokamera. Dette

ser man på kvaliteten av bildet. Bildet fremstår mer kornete og amatørmessig enn i resten av episoden. Man kan i tillegg høre det på lyden ettersom den ikke er jevn og ”knirkefri” som hvis et lyd-team med profesjonelt lydutstyr hadde hatt ansvar for den. Lyssettingen er også mer naturlig enn ellers i episoden, med andre ord uten en kunstig lyssetting. Denne lyssettingen er lite flatterende og viser deltakerne og situasjonen i et nesten ydmykende ”nakent” skjær. Deltakerne fremstår som tafatte og desperate ettersom de ikke greier å håndtere oppussingen selv. De har prøvd alt og det virker som om det bare Otto som kan hjelpe dem ut av knipa. Syndene ser altså dagens lys i søknadsvideoen. Syndene deltakeren har begått varierer fra episode til episode og kan være alt fra å ha tatt på seg for mye, manglende kunnskap eller rett og slett latskap.

Søknadsvideoen til Martine og Tom i episode 33 i sesong 4, begynner med et oversiktsbilde av huset, dette akkompagneres av et ikke-diegetisk uro/klokkespill lydbilde.¹⁰ Klokkespillet svinner fort hen når det klippes til Martine, Tom og datteren Alva Svea som sitter sammen i sofaen. Bildet er statisk og det virker som om kameraet ligger på bordet og er rett ovenfor den lille familien. I søknadsvideoen er det kun deltakerne som snakker, det er ingen som svarer eller stiller spørsmål. Mens Martine og Tom flaut forteller om sine problemer med oppussingen klippes det til de forskjellige områdene i huset som må fikses på. Man får se omfanget av problemet deres, som ikke er lite. Etter kryssklippingen mellom familien og de forskjellige problemområdene i huset, blir vi geleidet rundt i huset av Martine. Hun viser de absolutt verste områdene, som må jobbes med. Blant annet baderommet som er det eneste rommet med innlagt vann og som derfor fungerer som både bad, delvis kjøkken, oppvaskrom og vaskerom. De forteller også at datteren deres på fem år ikke har eget soverom og har måttet sove mellom dem frem til nå. Man kan si at synden til Martine og Tom har vært at de har tatt på seg alt for mye og at de ikke greier å ferdigstille det de har begynt på. Søknadsvideoen kan oppleves som en ubehagelig affære av seeren, da deltakerne er svært flaue og oppgitte over den situasjonen de er i og at det er vondt å fortelle om sine problemer og innrømme at de trenger hjelp.

Søknadsvideoen inneholder typisk mange følelsesbetonte elementer. I første episode i sesong to møter vi det unge paret Ingvar og Linn som er på bristepunktet i parforholdet sitt grunnet oppussingen. Som i episoden med Martine og Tom møter vi den lille familien, far, mor og barn, men i stedet for å sitte i sofaen sitter de i en liten trapp i den samme statiske bildeutsnittet. Den lille familien sitter trangt og ubehagelig som om de skulle ha sittet på en

¹⁰ Med ikke-diegetisk musikk menes det musikk som ikke forekommer i selve diegesen (bildet vi ser) men utenfra, eller ”i bakgrunnen” (Larsen, 2005, s. 24).

smal skriftebenk. De introduserer seg og mens de snakker kryssklippes det til de forskjellige områdene i huset som må jobbes med. Som i episoden med Martine og Tom geleider de oss rundt til de verste stedene og utpeker det som plager dem mest. Oppussingen har gått hardt utover forholdet og dette tærer veldig på. Dette understrekes av Ingvar da de står i nede i kjelleren for å vise alt arbeidet som må gjøres: ”Da er vi i kjelleren, her har arbeidet stoppet opp. Vi har bokstavlig talt kommet i kjelleren både fysisk og psykisk.” De venter barn nummer to og vil veldig gjerne at forholdet skal fungere. Man kan si at synden til Ingvar og Linn har vært dårlig samarbeid og mye unødvendig krangling. Linn forteller med klump i halsen hvordan samarbeidet har vært: ”Jeg prøver jo, eh, jeg prøvde jo lissom å hjelpe til så godt jeg kunne det han ba meg om, også ble det feil også kjeftet han for jeg gjorde feil, også gråt jeg fordi han kjefta.” Det er tydelig at oppussingen og ”samarbeidet” med Ingvar ikke har vært lett for Linn.

Skjermfoto 2: Ingvar og Linn er tydelig preget av å ikke mestre oppussingen. Fra episode 1, sesong 2 av *Sinnasnekker'n* (TV Norge, 2010-).

Etter omvisningen forklarer de om konsekvenser oppussingen har påført familien. Nå har begge tåret i øynene og er veldig såre i stemmen. ”Jeg har lissom bare lyst til å få starte på nytt igjen jeg egentlig” sier en høygravid og trist Linn. Hun fortsetter med sprukken stemme: ”det hadde betydd utrolig mye om Sinnasnekker’n kom og hjalp oss egentlig.” ”Det hadde betydd rett og slett alt egentlig” bekrefter en snufsende Ingvar. Søknadsvideoen er brutal på den måten at den overlater deltakerne helt for seg selv, de får ingen sympati for sine tårer eller problemer. Med dette sagt avslører overgangen til inspeksjonsrunden, hvor Otto er på vei i bilen, at han har fungert som skriftefaren, selv om han ikke har vært tilstedet i diegesen. Hva

vi har sett i søknadsvideoen, har Otto allerede ”sett” når han sitter i sin bil, og han vet hva som må gjøres. Fra dette punktet, når Otto trer inn og tar tyren ved hornene, får kameraet sympati med deltakerne og zoomer inn når det kommer følelsesmessige reaksjoner.

Hjelpen er på vei: Inspeksjonen og overtakelsen – utdyping av problemene

Etter at deltakerne har fortalt om sine problemer i søknadsvideoen klippes det ofte til en landevei og en svart firehjulstrekk som suser av gårde til unnsetning. Musikken er upbeat og drivende, lysere tider og hjelpen er på vei. I episoden med Martine og Tom (episode 33, sesong 4) understrekes dette ved at vi først ser noen regndråper på frontruten til Otto. Disse viskes fort vekk. Så klippes det til et totalt bildeutsnitt hvor vi ser bilen til Otto på en landevei på en grå dag. I et halvnært bildeutsnitt inne i bilen, gjenforteller Otto problemene til Martine og Tom, og sier noe om hva som skal gjøres for å bedre situasjonen. Tilbake i det totale bildet, har motivet skiftet karakter til en idyllisk solfylt landevei. Firehjulstrekkeren kommer rundt en sving kjører rett mot kamera, solen skinner på bilen slik at den reflekterer et sterkt og høytidsstemt lys. Inne i bilen har vi fått et inntrykk av Otto som karakter. Mens han snakker klippes det til rattet som han med bare en hånd holder lett og sikkert på. Uten å nøle forklarer han på en energisk måte hvorfor hjelpen er nødvendig. Sikkerheten i stemmen hans og den lette styringen av den store firehjulstrekkeren indikerer at denne mannen vet hva han driver med, og at han er den eneste som vet hva som må gjøres.

Etter bilsekvensen ser vi Otto ankomme eiendommen til deltakerne. Ofte får vi en liten kommentar av han i forhold til førsteinntrykket hans av huset/leiligheten. Så fort Otto har kommet inn døra og hilst på deltakerne begynner han å inspisere og spørre. Etter en omvisning av leilighetens eller husets mest problematiske områder begynner Otto å spørre hvorfor det har blitt sånn. Etter en lett utspørring av paret sammen og hver for seg tar Otto en siste inspiseringsrunde hvor han vurderer om han skal hjelpe dem eller ikke. Dette er en kunstig spenning ettersom han selvfølgelig tar på seg prosjektet, på én betingelse – at han er sjefen. Dette mottas med stor takk og ofte noen gledestårer fra deltakerne – han er forbildet og rollemodellen for deltakerne. Inspeksjonsrunden gir mer dybdeforståelse av deltakernes problemer, både i oppussingssammenheng og det følelsesmessige.

Etter at Martine og Tom har forklart at det ble mye endringer hit og dit og at de til slutt gikk lei, kryssklippes det til et halvnært bildeutsnitt av Martine hvor hun utdyper hvordan oppussingen har gått utover henne personlig: ”Ja, hvordan jeg har det oppi dette byggekaoset er jo at man er utslitt. Eh ... Man er vel på vei å gå inn i veggen.” Martine legger ansiktet ned i hånden sin og bryter skamfullt sammen i gråt da hun bekjenner hvor tungt dette har vært for

henne. Sekvensen er akkompagnert av sentimental pianomusikk som understreker alvoret og de vonde følelsene rundt oppussingen.

Martine og Tom har planlagt alt ned til den minste detalj, et av deres hovedproblem er at de ikke stoler på håndverkere, og derfor har påbegynt store mengder av prosjektet selv. Dette har ført til en stopp i arbeidsprosessen og mye unødvendig krangel. Denne situasjonen får Otto til fremstå som en allvitende autoritær person. Han står med armene i kryss og forteller at måten Martine og Tom har holdt på fører til problemer: ”De har kjøpt inn alt, de har vært veldig nøye med hver eneste detalj som skal være i dette huset, også får de det ikke til, fordi de ikke stoler på de som skal gjøre det. Da blir det et problem.” Otto oppsummerer hovedproblemet til deltakerne: de har fornektet håndverkets verdi, nå må en håndverker til!

Når Otto har fått sett seg nok rundt i huset begynner han å spørre Martine og Tom hver for seg om hvordan det går mellom dem som par: ”Ja hvordan er det med dere to da?” Martine vrir seg litt og stryker seg selv nervøst på overarmen og svarer: ”Jaaa ... vi bor sammen,” hun ler nervøst og fortsetter: ”Det er vel egentlig det som har vært greia. Men det er jo mye krangling da” sier hun og løfter oppgitt på skuldrene, litt brydd. Otto går rett på med mer utdypende spørsmål: ”Men hva er det dere krangler om, altså hva går kranglene ut på?” Martine svarer lett irriter over sin egen situasjon: ”Det er jo ingenting, det er jo bare tull! Det er bare sånne småting. Om han ikke finner en skrutrekker for eksempel, det kan ødelegge en hel lørdag. Også det skjer jo ikke noe ikke sant, det er jo det som er problemet, det går for treigt ikke sant. Og i tillegg nekter jo jeg å ta inn håndverkere (...)”. Det zoomes umiddelbart inn på ansiktet til Martine når hun blir utspurt av Otto. Kameraet som var svært objektivt og tilbaketrukket i søknadsvideoen, er nå ”sympatiserende” i forhold til deltakerne: det at det zoomes inn når det kommer følelsesmessige reaksjoner som irritasjon, glede eller tristhet. Zoomingen understreker hvor viktige disse reaksjonene er.

Etter at Otto har snakket med Martine på egenhånd snakker han med Tom: ”Så du er jo ute og reiser hele tida, hvordan er helgene dine?” Svenske Tom står rastløst og fikler med hendene som om han savner noe å holde i, men svarer: ”Eh, det jo hem på fredag, trött, och senn så jobbar jag, bygger, lördag och söndag. Det sliter jo på en, det går icke som man vill också blir man irriterade på hverandra, så var den helgen förstörd.” Otto fortsetter spørningen: ”Hva er det som gjør henne irritert da?” ”Ja, min irritasjon gjør henne irriterad og tvert om også er du inn i en onda sirkel.” Spørrerunden fra Otto blir ofte vist med shot/reverse shot mellom deltakerne og Otto, og det zoomes inn, sånn som på Martine, på deltakerne slik at man får med seg alle følelsesmessige reaksjoner. Dette mønsteret ser man at går igjen i alle episodene til *Sinnasnekker'n*: Otto går rett på med stor energi og krever

utdypende svar på hvorfor de har kommet i den situasjonen de er i. Dette er typisk noe deltakerne synes er ubehagelig. Martine og Tom virker tydelig ubekvemme og vil helst ikke være der og svare. De er nervøse, rastløse og blir emosjonelle.

Et annet eksempel på bekjennelser i inspeksjonsrunden er episode 4 i sesong 1. Otto er på inspeksjonsrunde hos Gustav og Elisabeth. De kjøpte et gammelt hus for tre år siden, etter ett og et halvt år stoppet oppussingen helt opp og de greier ikke å komme videre. Elisabeth og Gustav viser Otto rundt i huset, og når de til slutt kommer til andre etasje innpå det siste rommet spør Otto: ”Hva er planen for rommet her da?” ”Det blir vel et barnerom kanskje,” sier en utilpass Gustav og ser usikkert bort på sin Elisabeth. ”Men det er ikke så lett sånn som badet er nå, så det har vi utsatt”, forklarer Elisabeth oppgitt med tårer i øynene og sår stemme. ”Utsatt det også?”, sier Otto forferdet, han undrer seg over at Elisabeth har utsatt drømmen sin om å jobbe hjemmefra som grafisk designer ettersom de ikke har fått ferdigstilt det tiltenkte kontorrommet hennes heller. Otto fortsetter å grave etter svar på problemet og spør Gustav: ”Men arbeidsfordelingen, er det lagt opp til at du (Otto henvender seg til Gustav) skal gjøre all jobben og du (Otto henvender seg til Elisabeth) ser på?” Elisabeth svarer: ”Nei, til å begynne med så var det han som gjorde all snekring så hjalp jeg til med maling og sånne ting som jeg klarte da. Eh, så ble vi vel enige rundt juletider at det er ikke så mye jeg får gjort nå, så da tar jeg alt husarbeid så lenge, også ordner han med snekring da. Det er ikke noe moro når man føler på at man står på og står på, også blir ikke avtalen holdt andre veien”, avslutter Elisabeth med sår stemme.

Oppdrag 1-3 – mer bekjennelser følget av syndebot

Etter at Otto har tatt over oppussingsprosjektet og satt premissene begynner arbeidet umiddelbart. Paret blir først satt til å gjøre en oppgave sammen før de blir splittet og må jobbe hver for seg, til slutt jobber de sammen igjen. Otto forklarer i nesten hver episode at han setter opp oppdragene på denne måten for å kunne hjelpe dem på best mulig måte. Ved å strukturere det på denne måten får han vurdert parets problemer fra flere sider: søknadsvideoen, inspeksjonsrunden og til slutt sett det med egne øyne i det første oppdraget. En eksplisitt forklaring fra Otto på dette oppsettet er for eksempel episode 3 i sesong 3. I denne episoden hjelper Otto paret Klemet og Kathrine. Her forklarer han direkte til kameraet hvorfor han setter opp oppgavene slik han gjør: ”Jeg vil at Kathrine og Klemet skal jobbe litt ute sammen for å se hvordan de to kommuniserer. For det er veldig viktig at jeg får vite litt mer om hvordan de to opererer sammen før jeg gir dem videre ting som de skal gjøre”. Det skal sies at denne struktureringen av episodene er mest tydelig i de tre siste sesongene. Sesong 1 varierer

mer på hva dette angår, her er det mer tilfeldig om paret begynner hver for seg eller sammen. Det finnes også unntak i de tre siste sesongene, som for eksempel episoden om Carina (episode 6 sesong 4), hvor hun sitter igjen alene i et uferdig hus ettersom mannen hennes døde av sykdom et år før Otto kom og hjalp henne. I denne episoden må Carina naturlig nok jobbe alene hele tiden. Med få unntak, er oppsettet på oppdragene fast.

Oppdrag 1

I episoden med Martine og Tom blir det første oppdraget å sette sammen det ”nye” kjøkkenet som har stått nedpakket i tre år. De begynner umiddelbart å småkjekle om hvordan dette skal se ut til slutt. Det er mye frem og tilbake og paret faller inn i sitt gamle vante spor og blir ikke enige. Som under søknadsvideoen får vi en følelse av at kameraet ”er” Otto – også under det første oppdraget ”ser” han alt selv om han ikke figurerer i bildene. Dette understrekes ved at stemmen til Otto, som en ”voice of God”, kommenter hvordan Martine og Tom jobber sammen, mens vi ser på dem uten ham: ”Martine hun har gode ideer, ja, men hun virrer noe voldsomt frem og tilbake. For å bevare familieroen så tror jeg han bare blir med jeg (...)”, Her kryssklippes det til et halvnært bildeutsnitt av Otto, voiceoveren får dermed et ansikt. Han fortsetter: ”(...) blir med på saken. Lar Martine dure på.”

Et annet eksempel på Ottos allvitende ekspertise er når han må hjelpe paret og ta noen avgjørelser, som for eksempel når de skal tilpasse en benkeplate på kjøkkenet. Benkeplaten er av stein og har kommet feilskåret fra leverandøren, dette fører til at Martine og Tom ikke får plassert gasstoppen i platen. Etter at Martine og Tom har kjeklet og slitt en stund kommer Otto inn på kjøkkenet hvor paret streber med å få plassert gasstoppen i benkeplaten. ”Hva skjer, hva skjer?” Tom svarer: ”Liten utmaning, eh, holet er lite for smalt.” Otto gjentar ”Så, det er for lite?” Otto ser på problemet og finner umiddelbart en løsning: ”Det går jo ann å skjære dette her da.” Tom er usikker: ”Senn er det så hvor mycke jobb man skal skapa seg eller ...” Otto avbryter umiddelbart og presser Tom til å ta en avgjørelse: ”Nei du, nå bestemmer du! Hva bestemmer du? Tom? Kom igjen! Skal den inn eller skal den ikke inn?” Tom er veldig usikker og ser opp på Martine som irritert ser en annen vei, ”Hvor lang tid tar det å skjæra enn sånn her då?” Otto skjærer gjennom nølingen til Tom: ”Du, drit i det, vil du ha den skjært?” Endelig svarer Tom: ”Det hadde jo gjort kul å fått i den der.” Otto tar kommandoen ”Få den vekk, kom igjen nå, så får vi hivd den ut!”

Skjermbilde 3: Tom får hjelp av strenge Otto til å ta en avgjørelse i forhold til benkeplaten. Fra episode 33, sesong 4 av *Sinnasnekker'n* (TV Norge, 2010-).

Til slutt får de skjært benkeplaten slik at gasstoppen passer perfekt. Dette segmentet i episoden handler ikke bare om praktisk kompetanse, men også om tradisjonell mannlig handlingskraft: Otto ber Tom om å ”manne seg opp” på en måte som får en og annen seer til å fnise inneforstått. Her har Otto virkelig måttet ta jerngrep: også det gode gamle kjønnsrollemønster trenger en oppussing!

Et annet eksempel er episoden om Peter og Karen i episode 5, sesong 2. Paret bor i en dysfunksjonell generasjonsbolig sammen med moren til Karen. Peter føler at han ikke har så mye å si ettersom Karen eide huset før de giftet seg. I tillegg har Karen masse saker og ting fra sitt forrige ekteskap i huset, og hun tar alltid full kontroll over hva som skal gjøres og ikke gjøres. Otto tar et hardt grep rundt problemet allerede i forbindelse med første oppdrag: ”Første oppgaven deres er å begynne å legge fortiden bak dere, ok. Og spesielt deg, (han peker på Karen) dette her gjelder at alle mulige ting som ikke da er dere to som familie – ut. Også er det en stor konteiner utenfor. Nå må dere begynne å rydde opp i livet. Og du som ikke har noen ting, (Otto peker på Peter) du kan hjelpe til å rydde opp i livet hennes.” Det som er spennende med dette oppdraget er at det skiller seg fra mange andre episoder i serien. Samtidig som paret må jobbe sammen får de også en slags syndebot av Otto tidlig i episoden. I de andre episodene kommer dette ofte i de siste to oppdragene. I dette tilfellet får de tydelig beskjed om at de må legge fortiden bak seg og gripe fremtiden som et par hvor begge har like mye ansvar i husholdet. Grunnen til dette ligger i hva som ble sagt under inspeksjonsrunden i

denne episoden. Utdypende bekjennelser kommer frem tidlig. I det fleste episodene kommer syndeboten fra Otto mellom oppdrag 2 og 3 ettersom Otto graver dypere i problemene og har ofte en spørreunde med hver av dem etter oppdrag 2.

Oppdrag 2

I det andre oppdraget må paret oftest jobbe hver for seg, slik at Otto ser hvordan de jobber selvstendig, i tillegg får de gjort mer på kortere tid. Otto kommer ofte og inspiserer og stiller hver av deltakerne dyptgående spørsmål. Bekjennelser er resultatet. I tillegg får vi hørt om problemene fra to forskjellige sider.

I episoden med Martine og Tom må Martine legge ferdig fliser på kjøkkenet og Tom gjøre ferdig trappeplataet på den bratte tomten deres. Når Otto snakker med Martine og Tom hver for seg ser vi enda mer omfang av problemene deres. Otto er irritert over at ingen av de, spesielt ikke Tom, har kommet lenger med oppgavene sine. Han sier dette til Martine: ”Så det jeg er litt sånn småirritert over nå, er jo Tom, at han ikke er mer ferdig enn hva han har blitt.” Martine svarer at hun ikke vet hvorfor han ikke har kommet lenger, men utdyper: ”Eh, når vi faktisk er koordinerte og på godt humør og vi jobber sammen, da er vi jo effektive, men det er det at vi bruker for mye tid på å krangle først.” Otto fortsetter å spørre: ”Hva er drømmen din egentlig i utgangspunktet?” ”Drømmen er jo å bli ferdig her, sånn at man faktisk kan sette seg ned og nyte, eh, lene seg tilbake og se, være stolt over det man har gjort da.” svarer en sliten Martine. Otto er ikke ferdig med å grave og fortsetter: ”Men mellom deg og Tom da?” Martine fortsetter med oppgitt stemme: ”Eh, vi har jo hatt planer i 12 år om å gå og gifte oss for eksempel. Eh, dit har vi jo ikke kommet enda fordi huset alltid har stått i veien. Eller huset står jo i veien for alt. Det er jo ikke vi som eier huset, det er huset som eier oss.” Etter denne dialogen klippes det til et halvnært bildeutsnitt av Martine som sitter i skogen bak huset. Hun er akkompagnert med den sentimentale pianomusikken som man også hørte i inspeksjonsrunden. ”Jeg er i krig med huset”, sier hun, ”Det har jeg jo vært siden vi kjøpte det. Når jeg låser opp døren hjemme så går jeg inn i en krigssone.” Huset som står i veien for kjærligheten og huset som en krigssone, er stikkord som minner oss om at ”det materielle” står i veien for parets lykke. Deltakerne trenger åndelig hjelp – ikke noe praktisk.

Et annet eksempel på dette aspektet er fra episode 9 fra sesong 4 som omhandler paret Trygve og Silje. Paret har låst seg helt fast i oppussingen, dette går veldig utover forholdet og de er på randen til å gå fra hverandre. Derfor har de måttet stoppe opp oppussingen helt og til slutt be Otto om hjelp. I det andre oppdraget deres skal Silje ordne vaskerom i kjelleren og Trygve gjøre ferdig taket på inngangspartiet. Mens det kryssklippes mellom kjellerrommet og

inngangspartiet hvor vi ser Silje og Trygve jobbe iherdig, oppsummerer Otto problemet deres: ”Trygve er på god vei til å få taket ferdig og Silje er også straks i mål. De er begge gira, men sånn har det ikke alltid vært. Oppussingen har vært en stor kilde til konflikt.” Det klippes til et totalt bildeutsnitt av Otto og Trygve ved inngangspartiet. Trygve utdyper hvordan det har vært mellom han og Silje: ”Da går jeg ut og jobber også er det allerede en negativ greie mellom oss før jeg kommer meg ut. Også er jeg her ute også veit jeg det, at det inne, så begynner det å koke for Silje, ikke sant. Når guttane maser og hun er sliten og trøtt. Også veit jeg at det er jeg som får det når jeg da kommer inn, ikke sant. Altså det er da konflikten kommer igjen da.” Otto svarer bekreftende og medfølende: ”Så det er bare å regne med at det kommer da du kommer inn døra?” Trygve fortsetter: ”Ja. Det har gjort at det har blitt en mer negativ greie enn positiv ting enn det kunne ha vært.” Otto fortsetter å spørre: ”Men når dere slutta (oppussingen for en stund, R.S.), var det en befrielse følte du, at dere stoppa med det?” Trygve svarer: ”Med en gang så var det det, fordi det var en så stor kilde til konflikt mellom oss. Altså da hadde vi en mindre ting å bekymre oss for i det konfliktsystemet da. Så med en gang var det deilig, men så gikk det ikke lang tid før du begynte å kikke på alt som skulle gjøres igjen ikke sant. Også stod du der uten at du fikk gjort noe.”

Som i episoden om Martine og Tom, klippes det til et halvnært bildeutsnitt av Trygve som utdyper hvordan han har hatt det oppi byggekaoset: ”Nei, oppussing har vært over meg hele tida. Altså det er selv om vi ikke holdt på med oppussinga, så går man hele tiden å tenker på alt som skal gjøres.” Trygve forteller med sår stemme hvor mye det betyr for han at Otto er der og hjelper dem: ”Det er vanskelig å forklare hvor mye det egentlig betyr da, at dere er her.” Kameraet hviler ved ansiktet hans, han greier ikke å snakke lenger og han har tårer i øynene. Otto skjønner han har fått Trygve til å fortelle alt han kan om konflikten mellom han og Silje og avslutter utspørringen. Han nikker forståelsesfullt til Trygve og tar han i hånden og gir han en skikkelig manneklem med harde klapp på ryggen. Ord er i denne situasjonen overflødig.

Oppdrag 3

Det siste oppdraget fra Otto fører som regel paret nærmere hverandre. Oppdraget kan, selv om dette varierer fra episode til episode, sammenlignes med syndeboten som paret må gå gjennom for å endelig løse sitt problem. I episoden med Martine og Tom må paret jobbe sammen igjen på det siste oppdraget. Martine må hjelpe Tom å ferdigstille trappeplatået. Otto setter krav til hvordan dette skal gjennomføres: ”Det skal være ferdig til i morgen, også vil jeg at dere skal jobbe sammen. Også den største oppgaven av alle ting, som er ekstragreia, er at

dere skal være snille med hverandre.” Martine og Tom jobber svært godt sammen på det siste oppdraget og de blir ferdig innen fristen de har fått av Otto, selv om det var litt tvil i starten: ”Eh, om jeg klarer å ha full fokus på å bygge og være snill og grei og hyggelig og godt humør. Eh, jeg skal prøve, det er det man kan si, eh om jeg klarer det vil tiden vise”, sier en sliten Martine om det siste oppdraget. Mellom arbeidsbildene kryssklippes det til halvnære bildeutsnitt hvor Martine og Tom, hver for seg, snakker til kamera og forklarer hvorfor de falt for hverandre.¹¹ De presiserer også hva de synes er de beste kvalitetene til den andre. Ved å gjøre som Otto har gitt beskjed om, å være snille og greie med hverandre, løsner problemene seg.

Et annet eksempel er episoden med Linn og Ingvar (episode 1, sesong2), hvor man ser en tydelig endring etter Ottos syndebot i deres tredje oppdrag. Hovedproblemet til paret har vært at Ingvar har overkjørt en alt for snill Linn og bestemt alt av oppussingen. I tillegg har han hatt en lei tendens til å være spydig og nedsettende ovenfor henne. Otto har vurdert dem gjennom de to første oppdragene og sett at de jobber ekstremt dårlig sammen, samt at Linn er mye flinkere enn hva Ingvar skal ha det til. Han prøver igjen og gir dem det siste oppdraget som er å fikse inngangspartiet hvor det mangler deler av rekkverket. Paret sklir rett tilbake til det gamle kranglemonsteret og Ingvar er svært nedsettende ovenfor Linn. Mens kameraet følger med på deres jobbing, klippes det flere ganger til et totalt bildeutsnitt hvor vi ser en alvorlig og observerende Otto med armene i kryss.

Underveis konfronterer han paret før kranglingen går for langt: ”Hvordan går det med dere?”, spør han morskt. Paret svarer lavmælt og mumlende: ”Jo, går bra det...” Otto henvender seg med en gang til Ingvar: ”Hvordan synes du det går a?” Ingvar sukker og står rastløst mens han svarer snekkeren: ”Eh, jo, det går bedre enn jeg hadde trodd da...” Otto: ”Det virker ikke sånn da, for å si det rett ut. Det virker som du er litt furten.” ”Ja, eh, ja, det er litt uvant. Det er kanskje at jeg føler dette er litt ukomfortabelt akkurat, men det er fordi det er uvant for meg da”, stotrer Ingvar. Otto står med armene i kryss og ser litt skeivt på Ingvar som om han ikke helt skjønner hva han mener: ”For at hun hjelper deg?” Ingvar stotrer mer og ser mye ned i bakken, han legger armene i kryss for å prøve å virke like sikker som den stramme snekkeren: ”Ja, eh, ja for hun hjelper på den sida her da... Med å snekre og sånn.”

Otto henvender seg deretter til Linn, med en litt mykere stemme: ”Det jeg observerer på deg da (han peker på Linn før han legger armene i kryss igjen) er at du tar imot veldig mye av det derre han sier.” ”Det går liksom inn det ene øret og ut det andre...” svarer Linn. Hun

¹¹ Teknisk sett snakker de til noen ved siden av kamera, men ettersom ingen stiller spørsmål eller responderer på det de sier virker det som de snakker til kameraet eller til oss.

rekker ikke å si mer før Otto avbryter henne: ”Ja, men det er ikke bra vet du, for en dag, bare så du er klar over det (han peker på Ingvar og øker volumet i stemmen), en dag så våkner hun og sier at dette gidder hun ikke altså!” Ingvar ser ned i bakken, han har fortsatt har armene i kryss i et tappert forsøk på å være like barsk som Otto. Han ligner en hund som får en kjeftskur fordi den har gjort noe galt. ”Ja, det er klart det”, sier han lavt mens han fortsatt ser i bakken. Otto fortsetter sin skjennepreken og forklarer hva de må endre seg for å få forholdet og samarbeidet til å fungere: ”For å si det sånn, hadde jeg vært i hennes situasjon, så hadde jeg dratt for lenge sea. For jeg tåler ikke å bli snakka sånn til, jeg. Men så igjen da så er det tilbake til deg (han peker på Linn), du tar det imot og det er ikke riktig det heller! Du må si ifra også stå opp for det du egentlig ønsker selv da. Og det er jo ikke noe vanskelig heller, jeg ser jo at dere er glad i hverandre og det er jo kjempebra det. Ikke sant? Det er bare rett og slett det at du også (han peker på Ingvar) må jekke deg litt ned og ikke tro at det er mannsrett å være en drittsekk altså, det funker ikke det!” Ingvar ser fortsatt i bakken mens han nikker til Ottos dømmende ord. ”Dere skal være en familie og derfor må du også fokusere på at hun er din beste venn, du må slippe den derre ”tøffastrynet” ikke sant?” Etter denne konfrontasjonen fra Otto, begynner paret endelig å jobbe sammen og Ingvar jekker seg ned og innrømmer sine feil, mens Linn viser mer engasjement for prosjektet. Som i episoden til Martine og Tom kryssklippes det til halvnære bildeutsnitt av hver av dem som forteller hvordan de møttes og hvor mye de betyr for hverandre. Samtidig som Otto har tatt problemet ved rota, har han også ført dem sammen igjen.

I tillegg til sine direkte råd og ordrer fra, fremstår Otto per se som et forbilde for deltakerne. Han nøler aldri med sine profesjonelle valg og fremstår som faglig dyktig. Han er ikke redd for å si akkurat det han tenker og føler. Flere steder i *Sinnasnekker'n* anholder Otto deltakerne på deres største synd, nemlig *handlingsvegring*. Som en motsetning fremstår Otto som alt annet enn latt og handlingssvak og er i kraft av dette et naturlig forbilde for deltakerne. Derfor tar de som oftest til seg hans befalinger selv om det er ubehagelig for dem der og da. Man ser i eksemplet til Ingvar og Linn at Ottos skjennepreken er svært ubehagelig, de får virkelig høre det, men finner seg i det og endrer seg til det bedre. Til slutt tør til og med Ingvar å innrømme en konkret feil til Linn: at han har målt og skjært feil.

Hotellopphold og hjemkomsten

Hvis handlingsvegring er en slags overordnet synd i *Sinnasnekker'n*, kan man si at programmet byr på et større synderegister. Syndene som deltakerne i *Sinnasnekker'n* gjør seg skyldige i, som nevnt tidligere, varierer fra å ha tatt på seg for mye arbeid, manglende

kunnskap, dårlig samarbeid eller rett og slett latskap og noen ganger en kombinasjon av alle disse. Deltakerne trenger Otto slik at han kan vise dem hvordan de skal endre seg. Frelsen oppnås når deltakerne/paret endelig endrer seg etter hans råd og viser at de greier de forskjellige oppgavene og mester å samarbeide på en tilfredsstillende måte. Dette understrekes ved at Otto roser dem og sender dem på hotell som belønning. På hotellet skal deltakerne slappe av og bare bruke tiden på hverandre. I de første tre sesongene fikk paret i tillegg oppgaven å skrive en liste hvor de skulle ha konkrete mål for fremtiden. I fjerde sesong er ikke dette en viktig faktor lenger, når de drar hjemmefra for å komme seg på hotell har de fri. Det viktigste her er at de bruker tiden på hverandre og forholdet. I denne delen av episoden er det ofte romantisk eller lett musikk i lydbildet og duse bilder av paret som er nyforelsket og har fått ny giv til videre oppussing. Mens paret er på hotellet jobber teamet til Otto på spreng for å få ferdig de respektive prosjektene.

Et element som har gått igjen i alle sesongene til *Sinnasnekker'n*, når paret er på hotellet, er at de reflekterer over hvordan den siste uken har vært. Vi får se at paret sitter og skåler i champagne, spiser frisk frukt og ser hengivent på hverandre. Otto har klart å få paret nyforelsket igjen. I episoden med Linn og Ingvar sier de eksplisitt at Otto er mer enn en snekker. ”Han er også en familieterapeut” sier en lykkelig Ingvar som føler han har kommet til himmelriket. Når paret kommer hjem dagen etter står Otto klar til å vise dem de nyoppussede rommene. Vi får se før-etter-bilder som understreker den store transformasjonen som Otto og teamet hans har gjennomført. Under hjemkomsten kommer det ofte mange gledesårer og Otto får mange klemmer fra deltakerne og resten av familien. Når de har sett alt takker de han og teamet. Otto sier takk for seg og setter seg i firehjulstrekkeren sin og suser av gårde til neste oppdrag som vi kort får se dramatiske høydepunkter fra. Hotelloppholdet og hjemkomsten er belønningen til paret for at de har tatt til seg rådene Otto har gitt dem. Hotelloppholdet fungerer som syndeforlatelsen for deltakeren/familien/paret. De har tatt til seg rådene og gjort de nødvendige endringene som måtte til for å få oppussingen, familielivet og parforholdet på rett kjøll igjen.

Konklusjon

Denne analysen av oppussingsprogrammet *Sinnasnekker'n* har vist at programmet tydelig kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Grunnen til dette er at seriens episoder har en narrativ drivkraft som styres av bekjennelser rundt oppussingsproblemer og løsning av disse med hjelp av den autoritære sinnasnekker'n. Fokuset på bekjennelser av problemer trekker en parallell til den kirkelige skriftemålstradisjonen som går fra bekjennelser av synder til

syndebot og endelig syndeforlatelse. I et slikt perspektiv fremstår Otto som en erstatning for den gammeldagse presten: en skjenner og en autoritet, men også en nestekjærlig venn, som bringer mennesket tilbake på sporet.

3.3 Analyse 2: Bekjennelser på kjøkkenet – *Hellstrøm rydder opp – hjemme*

Eyvind Hellstrøm er en av Norges største kokkepersonligheter. Den kjente restauranten ”Bagatelle” i Bygdøy allé på Frogner i Oslo ble drevet av han fra 1982-2009. Han har skrevet mange oppskriftsbøker for både voksne og unge. I tillegg til å være en svært dyktig kokk, kjøkkensjef og forfatter har han vært en kjent tv-personlighet i mange år. De programmene Eyvind Hellstrøm er mest kjent fra i Norge er *Hellstrøm rydder opp* (2009-2010) og *Hellstrøm rydder opp – hjemme* (2011-). I tillegg er han kjent fra programmene *Hellstrøm inviterer* (2012-2013), *Hellstrøms matmatch* (2010), *Hellstrøms mesterkokk* (2012), *Jul med Hellstrøm* (2009-2011) og som meddommer i *Masterchef Norge* (2010-2013). Alle programmene blir sendt i beste sendetid på TV3. I 2009 vant Eyvind Gullrute for ”beste mannlige programleder” og i 2013 fikk programmet *Hellstrøm rydder opp – hjemme* gullrute for ”beste reality”. Eyvind Hellstrøm er med andre ord en meget kjent tv-personlighet som med sin ekspertise og karisma har gitt nordmenn et annet syn på matlaging og ført til stor inspirasjon på tvers av formater.

Det populære matprogrammet *Hellstrøm rydder opp – hjemme* har blitt vist på TV3 siden 2011. Eyvind har hjulpet familier, par og enslige med sine matvaner i snart fire hele sesonger. Det er ikke bare kjøleskap som åpnes og undersøkes når han skal finne roten til deltakernes problemer, Eyvind graver dypt i deltakernes liv for å finne den beste løsningen på problemet. Det blir ofte svært følelsesladd når Eyvind med sin energiske og direkte personlighet konfronterer deltakerne om deres matvaner ettersom det ofte er mer enn bare manglende matkompetanse som står bak deres problemer. I TV3’s beskrivelse av *Hellstrøm rydder opp – hjemme* står det blant annet følgende: ”God og sunn mat trenger ikke å være en vanskelig affære, noe Hellstrøm beviser når han møter familier som sårt trenger endringer i matvanene og motivasjon på kjøkkenet. Følelsene flommer når Eyvind innfører matglede på norske kjøkken”.¹² Det er tydelig at nordmenn skjemmes når de ikke greier å lage sunn mat fra bunnen av. Eyvind lærer dem gjennom sin strenge væremåte både gamle og nye mattradisjoner samtidig som han viser hvordan man kan spise sunt og næringsrikt i en hektisk hverdag.

¹² Hentet fra: TV3.no, *Om programmet*.

Hellstrøm rydder opp – hjemme som konfesjonelt fjernsyn og oppbyggingsstruktur av episodene

Episodene i *Hellstrøm rydder opp – hjemme* starter oftest med at Eyvind sitter i bilen sin på vei til deltakerne. Han forklarer hvor han skal og hvorfor han må dit og hjelpe. Han nevner hovedelementer fra søknadsbrevet fra deltakerne. Det klippes til deltakerne som forklarer sitt problem. Når Eyvind kommer til familien/paret/deltakeren får han oftest servert middag, som Eyvind sjeldent er særlig imponert over. Eyvind får under den første middagen inntrykk av hvor ille situasjonen til deltakerne faktisk er. Dagen etter går han dypere til verks hvor han undersøker hyller og kjøleskap samt spør familien/venner hvorfor deltakerne har kommet dit de er i dag. Når Eyvind endelig har funnet roten til problemet og nøyaktig vet hvordan han skal hjelpe deltakerne, setter han i gang med å vise dem hvordan de skal forbedre sine matvaner/løse sine matproblemer. Når han har vist de nok, blir de satt til en siste prøve på slutten av uken. Her skal de vise hva de har lært. Uansett utfall, oftest positivt, kommer Eyvind tilbake til deltakerne etter en del uker (4-11 uker).¹³ Da får han sett at alt har gått bra og at de har tatt til seg rådene han har gitt dem. Oppdrag vel utført.

Det er deltakernes bekjennelser av sine matproblemer kombinert med Eyvinds problemløsning som kategoriserer *Hellstrøm rydder opp – hjemme* som konfesjonelt fjernsyn. Syndene som deltakerne har gjort seg skyldige i varierer fra angst til å smake på nye ting, tidsmangel eller pengemangel, manglende kunnskap, fråtsing, eller som i *Sinnasnekker'n* rett og slett latskap. Syndeforlatelsen i denne programserien blir gitt når deltakerne greier å lage sunn og god mat fra bunnen av, eller når andre problemer rundt mat er løst. For å se hvordan *Hellstrøm rydder opp – hjemme* kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn, har jeg satt noen av episodenes segmenter i en tabell. Som i *Sinnasnekker'n*, kan mønsteret variere fra episode til episode.

Tabell 2:

Bekjennelser	Syndeboten	Syndeforlatelsen
Introduksjon av deltakerne, første middagen, Eyvind undersøker kritisk, skapting.	Konfrontasjon. Eyvind viser deltakerne hvordan de skal løse deres matproblemer.	Gjenbesøket, etter en siste prøve.

¹³ Det er også noen få episoder hvor det ikke går bra. For eksempel episode 3, sesong 3 med it-spesialisten Jørgen. Han har ikke endret noen av vanene sine så Eyvind kommer på gjenbesøk.

Introduksjon av deltakerne og deres matproblem

I episode 1 i sesong 4 møter vi det nygifte paret Øystein og Astrid. Astrid har sendt inn søknad til Eyvind siden hun er svært bekymret for mannen sin som bare spiser Nugatti på brødkive til alle måltider. Med fare for at ekteskapet skal ryke har hun kontaktet Eyvind som en siste utvei. Episoden begynner som de fleste episodene i *Hellstrøm rydder opp – hjemme*, med at Eyvind er på vei til deltakerne i bilen sin. Han forklarer at han har fått et brev fra Astrid i Vikersund og gjenforteller hovedelementene fra brevet samt gir uttrykk for sin umiddelbare reaksjon på problemet, som er dramatisk: ”Hun slår alarm. Hun beskriver mannens kosthold som noe av det merkeligste og underligste jeg har hørt om noen gang. Han spiser Nugatti fra morgen til kveld.” Eyvind ser dypt sjokkert ut og spør seg selv: ”Er det mulig å overleve på Nugatti?”

Det klippes til det koselige lille hjemmet til Astrid og Øystein. Stemmen til Eyvind introduserer deltakerne mens vi får se dem bedrive sine daglige sysler. Det klippes til et halvnært bildeutsnitt av Astrid som sitter i stuen til den lille familien. Hun forklarer sine bekymringer for mannens kosthold: ”Da jeg traff han, da var det Nugatti til alle måltider, morra, middag og kvelds. Men det er jo sånn når du er nyforelska så tenker du ikke så veldig mye på sånt, da er det lissom Øystein da.” Mens Astrid forteller videre om sin frustrasjon får vi se et kort klipp av at Øystein, som gjør klar to brødkiver med Nugatti. Astrid fortsetter: ”Så flytta vi hit og da skulle jo jeg servere, jeg vil jo gjerne lage noe god mat.” Mens Astrid forteller videre kryssklippes det til en matbutikk hvor Astrid handler inn til en sunn laksemiddag til henne og datteren hennes. ”Jeg tenkte Gud, det må jo være noe annet han kan spise.” Det klippes tilbake til det halvnære bildeutsnittet av Astrid. Det er tydelig at hun er frustrert, hun rister oppgitt på hodet og sukker når hun forteller at han ikke liker noe annet enn Nugatti: ”Men han liker ikke noe, han liker ingenting.” Mens Øystein smører ferdig to skiver med sitt favorittpålegg, utdyper han hvor lenge han bare har spist brødkiver med Nugatti og hvorfor han gjør det: ”Nugatti har jeg vel spist så lenge jeg kan huske, fra jeg var liten pjukk. Nugatti smaker jo sjokolade, det bli jo som å spise mat og godteri på en gang. Og det er det jeg liker og da må jeg bare spise det”.

I denne lille introduksjonen av deltakerne og deres matproblem kommer det mange bekjennelser frem. De forteller om Øysteins matsynd som tilsynelatende plager Astrid mest. Dette er tydelig pinelig for henne, hun er veldig frustrert og oppgitt i introduksjonsdelen av episoden. Øysteins Nugattitsynd har konsekvenser for parets sosiale liv og for deres eget parforhold. Selv om de er nygifte vurderer Astrid allerede å skilles på grunn av sjokoladepålegget. Dette er i seg selv skamfullt å bekjenne. Eyvind er parets siste sjanse.

Første middagen

Etter introduksjonen av familien og deres matproblemer kommer Eyvind på hjemmebesøk. Han kommer alltid midt i middagstiden og får se hvordan de spiser, han går rett på sak. I denne delen kommer det tydeligere frem hvor ille problemet er. Eyvind setter seg ned og spør deltakerne om deres matproblem slik at detaljene i søknadsbrevet får mer kjøtt på beina. I tillegg til å får han sett med egne øyne hvordan situasjonen til familien er.

Da Eyvind ankommer huset til Astrid og Øystein går han rett inn på kjøkkenet hvor det forberedes middag. Han ser på omfanget av mat og begynner med en gang å spørre: ”Hvor mange er det som kommer på middag? Det er to tallerkener...” Før Astrid rekker å svare ordentlig går Eyvind rett på Øystein: ”Hva med deg?” Øystein svarer at han skal ha noen brødskiver snart. Eyvind spør videre med autoritær stemmeføring: ”Er det fordi du ikke gidder å vente på middagen eller?” ”Nei det er fordi jeg ikke liker middagen. Så det blir brødskive med Nugatti på for meg til middag”, svarer Øystein flaut. Han står urolig, ser ofte ned og har armene i kryss. Det er tydelig at dette er pinlig å fortelle. Eyvind er oppgitt og skjønner ikke at Øystein kan kalle brødskive med Nugatti for middag, det ser ut som han ikke vet om han skal gråte eller le, men får straks tilbake den stramme og alvorlige masken. Astrid bekrefter matvanene til Øystein: ”Nugatti til middag, Nugatti til frokost og Nugatti til kvelds.” Rett etter dette ser vi Øystein gjøre klar to brødskiver med hans favorittpålegg og et stort glass med sjokolademelk. Han tar med seg maten til stua og setter seg foran TV’en mens Astrid og datteren setter seg ved spisebordet med sin laksemiddag. Eyvind ser forskrekka på middagsritualet til familien før han setter seg ned sammen med Astrid og datteren: ”Astrid, her sitter dere og der sitter han?” ”Han liker ikke den lukta, alt lukter vondt. Og da er det mye bedre for han og for meg å sitte hver for oss”, svarer Astrid flaut. ”Hvor lenge har det vært sånn?”, spør Eyvind alvorlig. Astrid ser tydelig brydd ut: ”tre, fire år kanskje, så lenge jeg har kjent’n.”

Etter at Eyvind har snakket med Astrid flytter han seg over til sofaen hvor Øystein sitter, vi hører stemmen hans i voiceoveren som kommenterer det han ser: ”Dette er et merkelig skue. Mens Emma på syv år gladelig spiser mammas laksemiddag, sitter Øystein foran TV’en og spiser Nugattiskiver som et lite barn. Jeg må finne ut av hva i all verden som får en voksen mann til å velge sjokoladepålegg fremfor vanlig middagsmat.” ”Hva er det med Nugatti som gir deg så mye?” Øystein er nervøs og sitter urolig i sofaen når han må svare mesterkokken: ”Nei, det er fra jeg var liten, har spist det hele livet. Så det er det jeg er vant til og det er det jeg liker.” Mens Eyvind sitter med fingertuppene filosofisk mot hverandre og ser betenkt bort på Øystein, angir voiceoveren hans tanker om saken: ”Når han ikke en gang

klarer å spise sammen med familien sin, lurer jeg på hvordan det påvirker livet utenfor hjemmet.” ”Øystein, fortell meg hvordan er det egentlig når du blir invitert hjem til folk på middag.” Øystein svarer stotrete på spørsmålet og det virker nærmest som han holder pusten. Han er nervøs og flau. ”Nei som regel så, litt før, eller dagen før, eller litt på forhånd så prøver jeg å tenke ut en unnskyldning på hvorfor jeg ikke skal spise det jeg får servert.” ”Ok, hva sier du da?” Spør Eyvind som ser alvorlig, men også medfølende bort på Øystein som bekjenner sine matsynder. ”Eh, jeg er ikke så sulten, eller ’akkurat det’ liker jeg ikke, eller jeg kan spørre hva slags fisk det er da og ’å var det *det* ja, nei akkurat den fisken er jeg ikke så veldig glad i’, litt sånne ting. Eller det er jeg allergisk mot, eller...”, forklarer en tynget Øystein. Hans sykelige matvaner går med andre ord sterkt utover hans sosiale liv.

Skjerm bilde 4: Øystein forteller hvor tungt det er å bare like sjokoladepålegget Nugatti til en medfølende og sjokkert Eyvind. Fra episode 1, sesong 4 av *Hellstrøm rydder opp – hjemme* (TV3, 2011-).

Et eksempel på bekjennelser av en helt annen sosial karakter, men som også kommer frem under første middagen, er episode 10 i sesong 1 som omhandler alenemoren Hanne Mette og hennes tre barn i Lillehammer. Når Eyvind kommer til Hanne Mette og hennes barn får han servert middag med en gang. Den dagen han er der spiser de spaghetti med tomatsaus uten kjøtt. ”Dessverre så hadde vi ikke at noe kjøtt, så det er bare tomatsaus. Vi hadde ikke noe mere penger”, sier En flau Hanne Mette. I tillegg forteller hennes yngste datter, Emma, at de brukte opp resten av pengene dagen før på bursdagen hennes. Da de forsyner seg viser det seg at Hanne Mette bare tar spaghetti uten å ta på noe saus. Da Eyvind kommenterer dette, svarer Hanne Mette følgende: ”Nei, vet du jeg ... Ungene må jo få litte granne med smak på da.”

Det kommer tydelig frem under middagen hvor dårlig råd denne familien har, i tillegg forteller de at spagetti er en rett som de spiser mye av. Da de er ferdig med å spise hjelper Eyvind dem med rydde av bordet i spisestuen. Inne på kjøkkenet spør han Hanne Mette ytterligere om deres matproblemer: ”Men hvorfor spiser dere spagetti og pizza?” Hanne Mette sukker tungt og har tårer i øynene når hun svarer: ”Den middagen jeg har lagd nå, den kosta 20 kr.” Eyvind er overrasket over forklaringen på årsaken til middagsvalget og ser spørrende på Hanne Mette. Hun forklarer videre: ”Jeg har 4000 kr i måneden å kjøpe mat for.” Eyvind tror nesten ikke det han hører: ”4000 ... 4000 kr i måneden?” ”Ja, mat og sjampo og alt”, svarer Hanne Mette. Det zoomes inn på ansiktet hennes slik at vi tydelig ser at hun har tårer i øynene. Bekjennelsene har fått sin utdyping. Pastasaus uten kjøtt, en defekt oppvaskmaskin og Hanne Mettes dårlige tenner er tydelige tegn på at denne familiens matsynd har røtter i familiens dårlige økonomi og ikke latskap eller manglende vilje til å lage sunn og næringsrik mat.

Eyvind undersøker ytterligere

Etter den første middagen reflekterer Eyvind over det han nettopp har sett. Hans neste steg er å gå enda mer i dybden av problemet. Noen ganger snakker han med foreldre, barn eller venner. I tillegg tar han som regel alltid en tur alene rundt i huset for å snoke i skap, boder, fryserer, kjøleskap og hyller. Dette er nødvendig for at Eyvind skal kunne avdekke eventuelle hemmeligheter eller bare for å få et mer helhetlig bilde av situasjonen til deltakerne. Parallellen til den kirkelige skriftemålstradisjonen kommer frem gjennom både direkte og indirekte bekjennelser. Direkte bekjennelser forekommer i eventuelle samtaler med familiemedlemmer og venner hvor de eksplisitt forteller om problemet til deltakerne. Indirekte bekjennelser kommer frem når Eyvind, med tillatelse fra deltakerne, titter rundt i huset deres. Han finner som regel alltid skjulte hemmeligheter i hyller og skap som forklarer deres matproblemer ytterligere. Hvordan dette foregår varierer fra episode til episode. For å vise variasjonsmulighetene har jeg valgt ut ytterligere tre forskjellige episoder.

Beryld på Hamar

Den første episoden omhandler Beryld som bor på Gaupen rett utenfor Hamar i episode 10, sesong 2. Hun sliter med vonde knær, hvor hun har måtte puttet protese i det ene og er i faresonen for å måtte sette inn en protese i det andre også. Overvekt vil føre til mer belastning på det dårlige kneet og en framskynding av operasjon og eventuell bruk av rullator. Når Eyvind kommer til Beryld blir han servert en meget kaloririk pizza, med en kg kjøttdeig,

masse bacon og mange lag med ost toppet med bérnaisesaus og rømme. Etter å ha snakket med både datteren Chanettelin, Beryld og kjæresten hennes Morten under den første middagen, ønsker han å for å finne årsaken til de usunne matvanene til Beryld.

Dagen etter reiser Eyvind først for å snakke med to av barna til Beryld, Chanettelin og Sander. Alle barna til Beryld, som er svært aktive og opptatt av et sunt kosthold, har prøvd å hjelpe henne med å bedre kosten sin og begynne å trene mer. Dette har ikke hjulpet i det hele tatt. De møtes i en treningshall for å snakke sammen. Eyvind går som vanlig rett på sak: ”Hva er det som er det egentlige problemet her? Hun har protese i det ene kneet, hun er på vei til å få protese i det andre kneet. Men hun selv er veldig bevisst på at det er usundt kosthold, men hun gjør ikke noe med det.” Eyvind ser alvorlig bort på de to barna til Beryld. ”Altså, vi har jo prøvd å lære henne litt om kosthold og ernæring og den biten der før mange ganger. Eh, men det virker jo som om hu ikke får det med seg på en måte. Det går inn det ene øret og ut det andre”, forklarer sønnen Sander oppgitt. ”Hun hører ikke” spør Eyvind videre. Det klippes til et halvnært bildeutsnitt av datteren Chanettelin hvor hun presiserer hvor mye barna har prøvd å hjelpe moren sin forgjeves: ”Alle vi fire barna har prøvd og som [sic] min søster er jo fysioterapeut, så hun hjelper jo mamma veldig mye. Og begge brødrene mine er jo personlige trenere. Vi har jo prøvd å hjelpe henne så godt vi kan da”. Det klippes tilbake til treningshallen hvor Chanettelin fortsetter å forklare morens matproblemer og overvekt: ”Men mamma har også gått opp i vekt etter hun ble sammen med Morten, fordi det har blitt mer potetgull og sjokolade om kveldene. Han kan komme med en potetgullpose og firepakk med Cola og da blir jo det satt fram. Da er det ikke så enkelt.”

Etter Eyvind har snakket med Chanettelin og Sander drar han tilbake til huset til Beryld. Hun er ikke hjemme, men har fått tillatelse til å titte rundt i huset som han ønsker. Uansett hvor han snur seg er det snop og kaker, men det toppe seg da han kommer ned til boden i kjelleren. Med en gang han nærmer seg kjellerboden blir Eyvind akkompagnert av dramatisk musikk. Dette forsterkes ved at lyset i boden har gått, dermed må Eyvind se seg rundt med en stor lommelykt. Det føles som om han skal gå inn i et skrekkammer. Han blir sjokkert over hva han finner i kjellerboden. Lyset av lommelykten avslører hyller på hyller med sjokolade, potetgull og brus. I tillegg er fryseren hennes full av frossenpizza, is, boller, smultringer og annen usunn mat. Eyvind skjønner ingenting, hvorfor påfører hun seg selv noe så vondt når hun vet at hun må ned i vekt og endre kostholdet sitt? Skrekkbesøket i kjelleren til Beryld avsluttes med voiceoveren til Eyvind hvor han alvorlig forklarer hva han må gjøre videre for å hjelpe Beryld: ”Det er ikke rart Beryld sliter med vekten når hun har kjelleren full av fristelser. Skjønner hun ikke at dette er den sikre vei for å ødelegge sin egen helse? Når

hun i tillegg har en kjæreste som krever fet og usunn mat blir situasjonen umulig. Skal jeg få åpnet øynene til Morten og Beryld må jeg gå drastisk til verks.” I dette eksemplet ser vi at bekjennelsene først kommer direkte frem når Eyvind snakker med barna til Beryld. De forklarer at de har prøvd uttallige ganger å hjelpe moren sin, men uten hell. Chanettelin sier direkte at Beryld har lagt på seg etter at hun ble sammen med Morten som bare vil ha fet og usunn mat. Da Eyvind beveger seg ned i ”skrekkammeret” med alt snopet i får vi indirekte bekjennelser på problemet til Beryld, hun hamstrer snop i boden sin. I dette tilfellet har Eyvind måtte gå frem som en detektiv, tilståelsen kommer ikke av seg selv.

Skjerm bilde 5: Eyvind finner bortgjemte synder i kjelleren til Beryld. Fra episode 10, sesong 2 av *Hellstrøm rydder opp – hjemme* (TV3, 2011-).

Ruth i Sandnes

Det andre eksemplet omhandler Ruth i Sandnes i episode 3, sesong 1. Livet hennes ble snudd helt opp ned etter at den ene datteren hennes omkom i en tragisk rideulykke på et stevne i Danmark for tre år siden. Under den første middagen, som strengt tatt ikke er noen middag, siden Ruth spiser middag hver dag på kjøpesenteret Kvadrat i Sandnes, kommer den tragiske historien om datterens dødsfall frem. Eyvind blir satt ut av denne nyheten og trenger mer informasjon før han vet hvordan han skal hjelpe henne med å få tilbake lysten til å lage mat. Dagen etter drar han til den andre datteren hennes. Som i det forrige eksemplet med Beryld på Hamar, snakker Eyvind med familien for å få mer dybde. Datteren Ingvild forteller også at Ruth tidligere har vært en driftig kvinne med interesse for både matlaging, baking og

desserter. Videre forteller hun at det er tydelig at moren har satt seg fast og at hun trenger å komme seg videre: ”Hun trenger en interesse, hvis den kan bli vekt gjennom matlaging så har hun en interesse, for å lage mat er jo en interesse. Hun trenger å våkne opp liksom.”

Etter at Eyvind har snakket med datteren Ingvild, drar han tilbake til huset til Ruth, hvor han har fått tillatelse til å snoke rundt i skap og skuffer. Kjøkkenet er tomt og sterilt siden hun ikke lager mat hjemme, men mye kjøkkenredskap vitner om en svunnet storhetstid på kjøkkenet. Det kryssklippes til Ruth som går rundt på et kjøpesenter i oppdrag for Eyvind, hun skal kjøpe inn mat for han og henne, men sliter med å velge ut matvarer. Denne episoden skiller seg fra mange av de andre episodene på grunn av denne kryssklippingen. Dette fører til to former for indirekte bekjenneleser: vi får se hvor innesluttet og passiv Ruth faktisk er når hun går og handler mat og får samtidig gjennom Eyvind se hvor ille det er i leiligheten hennes. Det finnes ikke mat eller tegn på matglede på kjøkkenet. Det klippes tilbake til leiligheten hvor Eyvind finner roten til problemet da han beveger seg opp i andre etasjen og finner minner fra et langt mer lykkeligere liv når den yngste datteren fortsatt levde og var aktiv konkurranserytter. Masse hestebilder ligger rundt omkring og bilder av datteren i spranget henger på veggene. Eyvind er tydelig preget av historien til Ruth, og har faktisk litt problemer med å snakke: ”Det som er sikkert ... Ruths liv stoppet opp her. Hun får livet sitt snudd opp ned, alt blir skrudd av, det er ikke rart det da.” Denne konklusjonen baserer seg på de mange indirekte bekjennelser, som vi er blitt vitner til.

Storfamilien i Sandnes

Det siste eksemplet omhandler en storfamilie, som også bor i Sandnes i episode 5, sesong 1, hvor moren Laila sliter med å lage mat som passer alle sitt behov. Totalt har Laila og mannen hennes Henning elleve barn, syv bor fortsatt hjemme, i tillegg bor moren til Henning i kjelleren. Matsynden i denne familien er at de mangler en felles matkultur. Henning som tidligere har hatt slag og sliter med diabetes trenger sunn mat med lite sukker og karbohydrater. Bestemoren i kjelleren vil kun ha middag med potet, og ingen av barna liker noe særlig fisk eller grønnsaker og vil helst bare ha pizza og pasta. I tillegg viser det seg at Laila er den eneste som gjør en innsats på kjøkkenet.

Da Eyvind kommer til familien i Sandnes kommer han som vanlig midt i middagstiden. Laila har prøvd å lage torsk med potet og gulrøtter, ingen er fornøyd bortsett fra bestemoren i kjelleren. Situasjonen er fortvilt. Rett etter middagen setter Eyvind seg ned med Laila og Henning for å få mer klarhet i situasjonen: ”Hvor ofte skjer det at alle er fornøyd?”, spør Eyvind Laila. ”Nei, det er ikke mange dager i året du.”, svarer en oppgitt

Laila. Deretter henvender Eyvind seg til Hennig: ”Og du har hatt diabetes i 12 år. Det gjør jo heller ikke situasjonen noe lettere.” Laila finner frem en liste fra fastlegen over mat som Henning absolutt ikke skal spise, det viser seg at de ikke har klart å følge denne i det hele tatt. Eyvind er forferdet: ”Jeg skjønner ikke at du ikke greier å legge om stilen da.” ”Nei, det har vært vanskelig, men eg ønsker jo selvfølgelig.”, svarer en forlegen Henning. Eyvind fortsetter: ”Her har dere matplanen, så egentlig kan dere bare å følge den!” ”Ja, som sagt, det har ikke vært lett å skifte den inngrodde stilen.” ”Det er litt dårlig odds her syns jeg” avslutter Eyvind alvorlig.

I denne episoden går Eyvind litt annerledes frem enn hva han pleier. I stedet for å snoke i skap og hyller begynner han et grundig stykke arbeid hvor han snakker med en og en i huset. Han har laget en liste med forskjellige matvarer som han spør om de liker og ikke liker. Nesten ingen liker det samme. Det alle liker tåler ikke Henning. Etter denne omfattende spørreundersøkelsen samler Eyvind hele familien i stua, hvor han klart og tydelig forklarer tingenes tilstand på en tavle. Nå får alle sett hvor mye mor Laila har slitt med å lage middag som er sunn og som alle liker. I dette eksemplet kommer det direkte bekjennelser frem når Laila og Henning skamfulle forteller at de ikke har fulgt skjemaet de har fått av legen. I tillegg kommer det flere små bekjennelser frem når Eyvind går rundt i huset og spør hver enkelt hva de liker og ikke liker.

Syndeboten – å finne den riktige oppskriften

Med tilstrekkelig kunnskap om deltakernes situasjon konfronterer Eyvind dem med sine funn. Noen ganger må han trekke inn eksperter som psykologer, ernæringsfysiologer eller treningseksperter for å forklare alvoret i deres situasjon. Etter at Eyvind har konfrontert deltakerne går han straks i gang med å hjelpe dem. Måten varierer. Ofte er denne prosessen preget av mye læring om matlaging, andre ganger en introduksjon til nye smaker for å skape inspirasjon. I noen episoder ligger problemet andre steder, som mangel på livsglede eller problemer med angst. Løsningen er aldri lik, Eyvind må vurdere hver enkelt situasjon. Jeg har med et par eksempler på løsninger som Eyvind foreslår og gjennomfører for de forskjellige deltakerne.

Oppskriften på å bli voksen

I episoden med Nugatti-problemet (episode 1, sesong 4), er det flere ting Eyvind må gjøre for å få Øystein til å tørre å smake på annen mat enn Nugatti. Før de begynner med smakingen vil Eyvind vise Øystein hvor skadelig hans kosthold faktisk er. Eyvind begynner med å vise

Øystein hvor mye sukkerbiter det er i en Nugattiboks, og etterpå tester de hans fysiske alder på et treningssenter. Resultatene er sjokkerende. En Nugattiboks inneholder så mye som 161 sukkerbiter og resten er fett. Øystein og spesielt Astrid, blir forferdet over mengden av sukker som finnes i hans favorittpålegg. Astrid utbryter gråtkvalt: ”Hvordan ser det ut i kroppen hans tenker jeg, for det kan jo ikke være bra dette her!” Resultatet fra testen på treningssenteret er ikke mindre sjokkerende, Øysteins fysiske alder viser seg å være hele 72 år! Eyvind setter et ultimatum til Øystein før han fortsetter med hjelpen: han må velge Astrid eller Nugattien. Etter denne konfrontasjonen skjønner Øystein at han virkelig må endre holdning: ”Det er jo ikke noe ultimatum, for det er ikke noe å tenke på en gang. Det er bare å hive all den driten vi har hjemme i skapet og smake på ting. Jeg må like det, ellers så... ellers så går det jo til helvete.”

Dagen etter begynner Eyvind sitt store prosjekt med å endre matvanene til Øystein: ”I går så jeg hva et kosthold utelukkende basert på Nugatti har gjort med helsa til Øystein. I dag skal jeg vise han en smaksverden som han ikke aner noen ting om. Jeg står kanskje ovenfor en umulig oppgave, jeg skal nemlig prøve å få et barn til å bli voksen på veldig kort tid.” På kjøkkenet på et hotell i Vikersund, har Eyvind stelt i stand et mangfold av forskjellige matvarer med andre basissmaker enn søtlig. Eyvind forklarer hva han skal gjøre med Øystein på voiceoveren: ”Gjennom et helt liv har Øystein unngått å smake på annet enn sjokoladepålegg i frykt for at han ikke skal like det han får servert. I dag skal jeg forsøke å bryte denne barrieren. Jeg skal vise han at det i tillegg til søtsmaken han er så glad i, finnes tre andre basissmaker, surt, salt og bittert. Nå er jeg spent på om han i det hele tatt vil tørre å smake på noe.” Hele denne seansen på kjøkkenet akkompagneres av et slags vuggesang-tema, samtidig henvender Eyvind seg til Øystein som han var et barn: ”På mange måter har du smaksløkene til en 6-åring.” Dette sier han før de skal begynne med smakingen. At Øystein kan sammenlignes med et lite barn understrekes av hyppig klipping til nærbilde av at han holder sin kjære Astrid hardt i hånden. Øystein tar motet til seg og smaker på de forskjellige matvarene som Eyvind har satt fram, han reagerer som et uvitende barn som aldri har smakt på ting før, han vet heller ikke hva mesteparten er. Astrid og Eyvind sender lattermilde og stolte blikk til hverandre som om de er vitner til at deres sønn smaker på for eksempel sitron for første gang.

Skjerm bilde 6: Eyvind og Astrid er spent på hvordan Øystein vil reagere på de nye smakene, spenningen er til å ta og føle på. Fra episode 1, sesong 4 av *Hellstrøm rydder opp – hjemme* (TV3, 2011-).

Etter denne smaksrunden kommer den virkelige store testen for Øystein, Eyvind skal lage fiskegrateng: ”Nå gjenstår det å se om han er klar for det barn frykter aller mest av alt, jeg skal lage en fiskerett.” Øystein tilstår at han aldri har spist fisk tidligere. Eyvind er helt sjokkert, men fortsetter prosessen med godt mot: ”Det er veldig mange barn som sier de ikke liker fisk, men det sier de aldri etter de har smakt den retten som jeg skal gå i gang å lage nå.” Øystein må være med å lage maten, til slutt smaker han på fiskegratengen som han til alles overraskelse liker. Både Astrid og Eyvind blir rørt over at ”barnet” Øystein begynner å spise mat som voksne spiser. Med riktig motivasjon og veiledning får Eyvind Øystein til å bokstavelig talt begrave Nugattiboksen. Både Astrid og Øystein er veldig lykkelige over de nye matvanene og får en ny piff i forholdet sitt.

Oppskriften på livsglede

I episoden med Ruth er det ikke mangel på matkunnskap eller frykt for å smake på nye ting som er problemet, kjøkkenutstyr og kokebøker vitner om en stor matinteresse. Ruth har rett og slett stoppet opp hele livet sitt etter at yngstedatteren døde. I denne episoden må Eyvind virkelig konfrontere Ruth for å få henne til å våkne. Etter å ha snakket med datteren og tittet rundt i huset går han direkte til Ruth og konfronterer henne med stor energi: ”Egentlig kan du gå å spise på kjøpesenteret resten av livet ditt, du kan jo det. Og du skjønner det selv og, du vet det så inderlig godt selv ...” ”At?”, spør en usikker Ruth, Eyvind fortsetter med styrke i

stemmen: ”At du har satt hele livet ditt på vent. Du har en familie, du er snart mormor, du har venner, du har naboer, alle rundt deg elsker deg. Men du har lukket deg helt inne.” ”Eg har det” svarer Ruth trist med blanke øyne. Hun nikker forsiktig til Eyvind mens han fortsetter med sine alvorsord: ”Ingvild sa til meg at du inviterer av og til, men da skal det være så stort og så komplisert at du kvier deg for å gjennomføre det. (...) Fortell meg hva du kvier deg for” avslutter Eyvind. Denne konfrontasjonen får Ruth til å bryte sammen i gråt, han har virkelig truffet en vond nerve hos henne. Hun greier ikke å svare og må snu seg vekk.

Eyvind gir seg ikke og fortsetter med samme energi: ”Fortell meg!” Ruth greier til slutt å svare han: ”Det å ha lyst til å gjøre for [sic] noen andre, altså gjøre for seg sjøl og, ikkje sant. Det er ikkje bare for nogen andre, men eg gjør det fordi at eg har lyst, og at eg kan gleder meg over det. Men nå gjør eg det jo fordi at eg syns det er trist at ikkje Ingvild har, på en måte den mora hun har lyst te. Som lager mat og inviterer og lager kos for familien og.” Eyvind gir seg ikke og får Ruth til å snakke videre: ”Hvorfor kvier du deg for det?”. Ruth tørker noen tårer og fortsetter: ”Det har gått så lange tid og, eg har ikkje, ...eg har på en måte kommet helt ut av eh...” ”Du har jo god tid” fortsetter Eyvind. ”Eg har kjempegod tid, og det tenker eg og på. All den tida eg har og alt eg fekk gjort før, herregud altså, eg lagde jo mat med venstrehånda og pakte sekken med høyre, sant.” Etter at Eyvind har hørt dette forklarer han hva han kan hjelpe henne med: ”Hele huset er fylt av barna dine, jeg skal ikke rydde bort noen ting. Det eneste jeg skal gjøre, det er å prøve å få deg til å få gleden tilbake ved å stå her på kjøkkenet. Du kan ikke fortsette på den måten her. Du må få noe annet i deg, ok?”

Dagen etter denne følelsesmessige konfrontasjonen går Eyvind rett i gang med å hjelpe Ruth. Voiceoveren forklarer hva han har tenkt til å gjøre for å bedre Ruth sin situasjon: ”Jeg har tenkt til å bruke denne dagen til å vekke Ruths smaksløker til liv igjen, og fylle opp kjøkkenet hennes som har stått tomt i flere år.” I byen sørger han for at Ruth smaker på de forskjellige varene og koser seg på markedet. Når de kommer hjem til Ruth begynner de å lage mat og fylle opp skapene hennes. Eyvind finner fort ut at Ruth trenger noe mer, hun nøler fælt og er veldig usikker på kjøkkenet. Det virker som hun har kommet til en annen planet. Han viser og forklarer alt han gjør, men det er noe som ikke stemmer.

Dagen etter denne middagen tar Eyvind Ruth med seg til det kjente Trolljuvet litt nord for Stavanger. Han vil få henne til å slippe alt og hoppe rett ut i utfordringene. Når Ruth kommer til Eyvind sier han direkte til henne hvorfor hun er der: ”Jeg har funnet en måte, hvor jeg skal hjelpe deg å få tilbake selvtilliten din, men du må stole på meg. Men det er du som må ta det siste steget.” Da Ruth ser plattformen hvor man skal hoppe ut i juvet i strikk blir hun nervøs, men hun biter tennene sammen. Hun nøler litt på plattformen, men til slutt slipper hun

angsten og hopper. ”Større utfordring enn dette kommer du ikke til å få!”, sier Eyvind da hun er oppe på broen igjen. Ruth har fått opp øynene, dette hoppet var akkurat det hun trengte. I denne episoden med Ruth er det ikke mangel på kunnskap om matlaging som er problemet. Eyvind gir henne noen få tips og triks, men strikkhoppet var det sparket bak som Ruth trengte for å våkne igjen. Sparket skulle siden vise seg å være noe som forandret Ruths liv. Noen år etterpå dukket hun opp i på sesong 1 av *Kakekrigen* (2013-) på FEM og var med helt til finalen. Her viser hun virkelig sin kunnskap og pasjon for baking og desserter. Bekjennelsene til Eyvind hjalp, men kanskje det var selve medieringen av dem som forandret Ruth fra ”taper-Ruth” til ”vinner-Ruth” i fjernsynets verden.

Skjerm bilde 7: Eyvind er imponert over Ruth som akkurat kastet seg utfor Trolljuvet. Fra Episode 3, sesong 1 av *Hellstrøm rydder opp – hjemme* (TV3, 2011-).

Syndeforlatelsen – den søte dessert

Når deltakerne har gjennomført de forskjellige oppdragene Eyvind har gitt de, må de noen ganger gjennom en ”siste prøve” hvor de viser at de kan lage mat, eller har tatt til seg de råd og tips som Eyvind har gitt dem i løpet av uka. Uansett utfall på denne prøven drar Eyvind fra deltakeren for så å komme igjen etter 4-11 uker. Gjenbesøket er det endelige beviset på at deltakerne har lært noe av Eyvind og fått et bedre matliv. Ofte er deltakerne veldig fornøyde med at de har greid å endre vanene sine og ser lysere på fremtida. Når Eyvind ser at de har greid å endre vanene er han fornøyd og ser seg ferdig med oppdraget.

Et eksempel på den siste prøven er i episode 4, sesong 4, som omhandler mat- og helse læreren Tor Olav som rett og slett ikke kan lage mat. Etter en hard uke med mye matlaging med Eyvind må Tor Olav lage løksuppe med klassen sin som de skal servere til elevenes foreldre. Denne prøven er beviset på at Tor Olav har lært noe av Eyvind. Etter noen uker kommer Eyvind tilbake for å sjekke at alt fortsatt går bra. Da Eyvind ser at alt har gått bra gir han Tor Olav en diplom på ”fremragende innsats på skolekjøkkenet”. Man ser parallellen til syndeforlatelsen da både Eyvind og Tor Olav er fornøyde. I episoden med Ruth er det ingen ”siste prøve” der er det gjenbesøket som er det viktigste i forhold til å se om Eyvind har gjennomført sitt oppdrag.

Syndeforlatelsen gis når deltakerne har fått et bedre forhold til mat og greid å løse sitt spesifikke problem. Dette gjelder også i resten av episodene jeg har berørt. I episoden med Hanne Mette fra Lillehammer, er løsningen på problemet å lage så billig mat som mulig slik at familien kan få så mye god og næringsrik mat som mulig ut av Hanne Mettes sparsommelige budsjett. For Beryld gjaldt det å kutte ut alle søtsakene og spise sunt, næringsrikt og kalorifattig. Familien i Sandnes måtte lære seg å møtes på halvveien i matvalget og jobbe sammen på kjøkkenet. Ingen oppgave er for liten eller for stor for mesterkokken Eyvind Hellstrøm – det ligger i selve seriekonseptet at oppgaven løses hver eneste gang.

Konklusjon

Som med *Sinnasnekker 'n*, kan *Hellstrøm rydder opp – hjemme* kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn i forhold til den kirkelige skriftemålstradisjonen. Man ser også parallellen når Eyvind går i dybden og spør om hvorfor de har kommet i den situasjonen de er i. Skriftefaren Eyvind responderer på deltakerens desperate rop om hjelp, men for å kunne hjelpe den syndene på best mulig måte må de pines gjennom hans konfronterende spørsmål. Syndeboten varierer som vi har sett, veldig fra episode til episode. Eyvind tilpasser denne i forhold til den enkeltes situasjon og problem. Til slutt når deltakerne har gjort sine nødvendige erfaringer må de vise deres nye verd i en siste prøve før Eyvind drar. Uansett utfall på denne prøven kommer han tilbake etter noen uker. Når Eyvind ser at den siste prøven har gått bra og at alt er ok når han kommer tilbake, er syndeforlatelsen gitt og problemet er løst.

3.4 Analyse 3: Bekjennelser til banken – *Luksusfellen*

Ekspertene i *Luksusfellen* (TV3) har siden 2008 hjulpet nordmenn med sine forskjellige økonomiske problemer. Programmet er nå inne i sin tiende sesong og 9. april 2014 sendte programmet sin episode nr 100. *Luksusfellen* består av et eliteteam med noen av Norges fremste eksperter på feltet. Disse består av psykologene Jonas Bakkevig og Cecilie Lynum, siviløkonom og tidligere redaktør Christian Vennerød, forbrukerøkonom Silje Sandmæl og økonom Hallgeir Kvadsheim. Hvert program har med seg to eksperter, hvem som reiser ut på oppdrag varierer fra episode til episode. Programmet bygger på det svenske formatet *Lyxfällan* som har blitt sendt på svensk TV3 siden 2006 i over 16 sesonger.

Luksusfellen handler hovedsakelig om at ekspertene hjelper mennesker som har falt ut i et økonomisk uføre. Problemet til deltakerne er som regel at de ikke har oversikt over deres daglige pengebruk eller over hvor mye gjeld de har. De trenger sårt hjelp av ekspertene i *Luksusfellen* til å få opp øynene sine. Overraskende mange nordmenn lar seg falle for fristelsen når det gjelder å bruke kredittkort og ta opp dyre forbrukslån for å more seg eller drive brannslukking i forhold til annen gjeld. Deltakerne befinner seg ofte i en ond sirkel hvor de tar opp nye forbrukslån for å betale ned på de gamle, de klarer ikke å håndtere gjelden sin. Noen ganger er det små grep som skal til for å endre situasjonen, andre ganger er det så ille at ekspertene ikke helt vet hva de skal gjøre. Uansett sak, så greier de alltid å endre situasjonen til det bedre.

***Luksusfellen* som konfesjonelt fjernsyn og oppbyggingsstruktur av episodene**

Etter en kort montasje av dramatiske høydepunkter fra kveldens episode og vignetten, starter alltid en episode av *Luksusfellen* med en presentasjon av deltakerne og deres pengeproblemer. Dette formidles av en voiceover. Som i *Sinnasnekker'n* og *Hellstrøm rydder opp – hjemme*, forklarer deltakerne selv i halvnært bildeperspektiv hvordan det har gått så langt og hva slags konsekvenser dette har for livet deres og eventuelle parforhold/familie. Når deltakerne har fortalt om sitt problem kommer ekspertene og ber om fullmakt over deres økonomi. Når de har fått tilstrekkelige med informasjon legger de frem oversikt over deltakernes forbruk de siste seks måneder. Denne blottleggingen av deltakernes pengebruk er ofte sjokkerende og viser hvor lite pengevevt de har hatt. Etter denne fremstillingen begynner ekspertene umiddelbart å se på hva som må endres og hvilke tiltak som må til for å få økonomien på rett kjøll igjen. Dette innebærer ofte en ringerunde til de forskjellige kreditorene, å sette opp en god nedbetalingsplan samt endre de økonomiske vanene til deltakerne. Når dette er gjort drar ekspertene frem den velkjente tavla for å vise et nytt, nøkternt og ofte veldig stramt budsjett

som deltakerne må følge, skal hvis de klare å bli gjeldsfrie. En måned etterpå kommer ekspertene tilbake for å sjekke hvordan det går med deltakerne. Når de ser at alt har gått bra får deltakerne tilbake fullmakten og noen gaver som skal hjelpe dem videre på vei. Til slutt ser vi dramatiske høydepunkter fra neste episode. Som i *Sinnasnekker'n* og *Hellstrøm rydder opp – hjemme* kan denne strukturen variere fra situasjon til situasjon, det forekommer også noen små endringer mellom sesongene, men episodene er hovedsakelig satt opp etter dette mønsteret.

Bekjennelsene deltakerne legger frem om sine økonomiske synder og ekspertenes råd og tips som syndebot er hovedelementene som kategoriserer *Luksusfellen* som konfesjonelt fjernsyn. Synden som deltakerne har gjort seg skuldig i varierer fra sløseri av penger og å leve over sin økonomiske evnet til ignoranse om gjeld. Syndeforlatelsen gis når deltakerne har fått oversikt og kontroll over sin økonomi. Dette skjer symbolsk ved at ekspertene gir tilbake den økonomiske fullmakten en måned etter deres første besøk. Bekjennelsene forgår hovedsakelige når deltakerne presenterer problemet og ekspertene spør til situasjonen deres. Syndeboten består i at ekspertene gjennomfører belærende øvelser og presenterer deltakernes nye budsjett. Syndeforlatelsen gis når deltakerne får tilbake sin økonomiske fullmakt. I tabellen under ser man hvordan man kan trekke paralleller mellom episodenes forskjellige segmenter og den kirkelige skriftemålstradisjonen:

Tabell 3:

Bekjennelser	Syndeboten	Syndeforlatelsen
Presentasjon av deltakeren og problemet. Ekspertene undersøker.	Belærende øvelser. Endringer som må gjøres. Det nye budsjettet.	En måned senere, fullmakten gis tilbake.

Bekjennelser fra lommeboka – introduksjon av deltakerne og deres økonomiske problemer

Et eksempel på bekjennelsesmønsteret i introduksjonsfasen i hver episode, er episode 2 i sesong 9 om Lena i Kristiansund. Den 28 år gamle alenemoren sliter med å få endene til å møtes tross god lønn som sykepleier. Presentasjonen av deltakerne veksler mellom en voiceover som presenterer hovedlinjene, og deltakeren som utdyper i halvnært bildeutsnitt. Ofte er en venn eller kjæreste med og forteller om deltakerens økonomiske situasjon sett fra deres side. Vi får se glimt av deltakernes hverdag og hvordan de bor. I tillegg får vi ofte glimt av den usunne livsstilen som er en medvirkende faktor i forhold til deres økonomiske problem.

I episoden om Lena begynner det med at voiceoveren forteller hvem hun er og hvor hun bor. Man får se bildeutsnitt av henne som går i gatene i Kristiansund, gaten og leiligheten hun bor i. Etter at vi har sett bilder av Lena som kjærlig mor hjemme med datteren og som flittig sykepleier på sykehjemmet som hun jobber på, får vi høre om hennes økonomiske problemer. Alvoret understrekes når venninnen til Lena, Katrine, forteller om den økonomiske situasjon sett fra hennes side. Katrine forteller om mye festing, shopping og uforsvarlig bruk av kredittkort: ”Når vi skal finn på no artig så drikk vi vin, er på fæst, ut på shopping eller spise lunsj. Hu er vældig god på å bruke visakortet i taxi og det er bare seinast en måned siden ho hadde en runde på byen der ho satt i taxien og leit etter nachspiel mens taksameteret gikk. Ho tenkjer ikke på at det er pænger på det kortet virker det som, at det skal betales.” Etter presentasjonen av den mer ekstravagante siden av Lenas liv sprekker fasaden og stemningen blir dramatisk og intens. Det er ikke tvil om at situasjonen til Lena er alvorlig. Hun har levd over evne alt for lenge og ikke tatt ansvar for det hun skylder.

Det fokuseres på Lena som alvorlig forteller om lønnstrekk ettersom hun ikke har betalt ned gjeld på kredittkort. I tillegg forteller hun at bilen hennes ble hentet av kemneren og at nå er det leiligheten hennes de vil ha. Uansett hvor mye hun jobber så får hun ikke pengene til å strekke til og hun har fått en dårlig holdning i forhold til inkassobrevene: ”Alle inkassobrevan æ får i postkassen tar æ bare inn og lægg i ei skuffe. Når inkassobyråan ringe, har æ slutta å ta telefonen te dem, for æ føla at æ har svikta dem på en måte, eh, at æ har lovd ting og ikkje holdt dem og det er ikkje noen god følelse i det hele tatt.” Mens Lena forteller om hvordan hun har håndtert sitt voksende økonomiproblem får vi se henne sitte på kjøkkenet og ta seg en røyk, hun ser alvorlig ut gjennom vinduet, alt håp er ute. Hun forteller videre at hun har stengt seg mer inne og føler seg utrygg på fremtiden, det er tydelig at hennes økonomiske situasjon tynger henne.

I tillegg til bekjennelser i selve introduksjonssegmentet i episoden, kommer det også frem bekjennelser når deltakerne må forklare til ekspertene hvordan de har kommet ned i gjeldshelvetet. Et eksempel på dette er episoden om Michael i episode 2, sesong 10. Tross sin unge alder av 24 år, har Michael allerede lagt et turbulent liv bak seg. Han har slitt med rusmisbruk som har ført til kredittkortmisbruk, noe som har ført til en enorm forbruksgjeld på kort tid. Når økonomen Hallgeir Kvasdheim begynner å grave i bunken med ubetalte regninger må han spørre Michael om hvordan han har fått til å få så mye gjeld: ”Ja, hva er det du tenker er hovedproblemet ditt da?” Michael er en sart sjel som sitter tynget ved kjøkkenbordet foran den høyreiste, autoritære og meget seriøse Hallgeir. Med svak stemme svarer han så godt han kan: ”Jeg har en veldig høy gjeld da.” ”Kor mye penger er det?”, spør

en kald Hallgeir. ”Rundt 500 000”, ”500 000?!, Jøss hvor gammel er du?”, spør Hallgeir forferdet. ”24 år”, svarer Michael mens han ser i kjøkkenbordet. Det kryssklippes til moren til Michael og psykologen Jonas Bakkevig som er ute og går en tur mens de snakker om pengebruken til Michael. Hun forteller at den tidligere livsstilen til Michael er årsaken til at han skylder så mye penger. Det klippes tilbake til kjøkkenet hvor Michael og Hallgeir sitter, det virker som at de også har vært med på samtalen mellom moren og Jonas og fortsetter som om ingen klipping var skjedd: ”Så en del av gjelda er nok det og.” forklarer Michael. ”Narkotika?”, ”Ja.”, svarer Michael. Hallgeir ser dypt alvorlig ut mens han noterer: ”Mhm... Hvor mye tror du at du brukte på det?” ”Det aner jeg ikke, det husker jeg ikke. Men det var... Jeg husker at jeg tok ut 10 000 en gang for å kjøpe rus lissom.” Det kryssklippes tilbake til moren som forteller psykologen Jonas at de henta Michael og tvang han med hjem slik at han skulle bli edru. ”Du var rett og slett på en rehab du”, kommenterer en uanfektet Hallgeir som fortsetter der samtalen utendørs slapp. ”Ja, rett og slett, men det funka og det ... ja.” ”Og etter det har du ikke hatt noe tilbakefall?” ”Nei, og det skal jeg aldri ha heller.”, sier en litt sikrere Michael som nå tør å se den strenge økonomen i øynene. ”Når var det det begynte å gå virkelige dårlig? Altså når var det du ikkje begynte å betale gjelda di?” Michael er veldig utilpass og stotrer når han svarer Hallgeir: ”Det er veldig, det er lenge siden ... Det er veldig lenge siden jeg har betalt på noe Mastercard, det husker jeg ikke når jeg gjorde sist heller...” ”Ok, snakker vi om 3-4 år siden?” ”Ja, som jeg har betalt Mastercard så tenker jeg det er så lenge.”, svarer Michael.

Skjerm bilde 8: En alvorlig Hallgeir og en nervøs Michael setter seg ned for å snakke om gjelden til Michael. Fra episode 2, sesong 10 av *Luksusfellen* (TV3, 2008-).

Dette lille eksemplet viser hvordan ekspertene umiddelbart jobber seg frem til roten av problemet til deltakerne. Med en gang de kommer hjem til deltakerne begynner de å spørre om deres økonomiske vaner og hva som skyldes at de har kommet i den trøbla de er i. Ekspertene fremstår som alvorlige, autoritære og viser ingen medfølelse i forhold til eventuelle følelsesmessige reaksjoner under denne spørningen, de forholder seg kun til fakta. Ekspertene kan dog uttrykke oppgitthet i forhold til det økonomiske kaoset deltakerne har rotet seg inn i.

Belærende øvelser fra ekspertene

Når ekspertene har fått god oversikt over deltakernes situasjon og deres forbruk de siste seks månedene begynner de umiddelbart å ordne opp i det økonomiske kaoset. Ekspertene bruker en stor tavle med forskjellige utgiftsposter som viser forbruket deltakerne har hatt hittil. På den samme tavlen viser de det nye budsjettet som deltakerne må følge, skal de greie å få hodet over vann igjen. I tillegg til å ordne avtaler med banker, kreditorer og vende alle steiner for å kutte ned forbruket, jobber også ekspertene med å endre vanene til deltakerne. I hver episode inngår en eller flere belærende øvelser som skal vise deltakerne hva slags konsekvenser deres ville pengebruk vil få etter hvert. Under kommer noen eksempler som viser dette.

”Ducatiboy” Roger i Horten

I episode 3 i sesong 6 besøker ekspertene Roger ”Ducatiboy” Bergflødt i Horten. Selv om Roger er 40 år så har han dilla på alt som durer, bråker og har motor. I tillegg til å ikke ha betalt husleien på ti måneder og dermed være i faren for å bli kastet ut av leiligheten sin, har Roger en forbruksgjeld på nærmere 750 000 kr, hvor 600 000 kr allerede har gått til inkasso. Situasjonen er med andre ord fortvilet, men Roger ser ut til å ta dette med en knusende ro. Økonom Hallgeir viser et hårreisende og ubalansert økonomisk forbruk de siste seks måneder på den velkjente tavla:

Tabell 4: ”Tavla” med Rogers månedlige økonomiske forbruk før *Luksusfellen*

Bolig:	Mat:	Transport:	Klær:	Sparing:	Annet:	Gjeld:	Hobby/fritid:
500kr	5000kr	500kr	500kr	0kr	3000kr	1000kr	8000kr

Hallgeir ytrer sin frustrasjon over forbruket til ”Ducatiboy”: ”Hvis det er en ting denne tavlen mangler, så er det balanse. Den er jo hel spinn spekka gæren! Du har nesten ikkje brukt ei

krona på bolig, sjøl om du bur her. Du har nesten ikkje brukt en krone på transport sjøl om du har bil, MC som er fullt belånt. Du har nesten ikkje brukt ei krone på gjeld heller sjøl om du har 750 000 kr i gjeld.” Man kan si at synden som Roger utøver her er total ignoranse for sin egen gjeld og forpliktelser. Han tenker kun på seg selv og sine personlige interesser, noe man tydelig ser på forbruket han har hatt de siste seks månedene. Det er flere tiltak som må til for å få Roger til å se alvorret i hans egen situasjon.

For å vise konsekvensene av hans økonomiske oppførsel tar økonomen Christian Vennerød han med for å vise hva som skjer hvis namsmannen faktisk kommer på døra for å kaste han ut. De begynner med at Christian banker på døren og sier at han har ti minutter på å komme seg ut, deretter viser han Roger fysisk hvor tingene hans vil bli satt på lager et par uker før de til slutt blir kastet på søppeldynga. Alle hendelsene vil skje hvis Roger ikke greier å betale for seg. Roger har lenge levd i fornektelse og latt ting skure og gå. Mens de står på søppeldynga begynner det så vidt å gå opp for Roger hvor alvorlig denne situasjonen er, men det måtte såpass til for å få opp øynene hans. Christian bruker sterke virkemidler til å forklare hvor fortvilt situasjonen er, han gir også uttrykk for hvor frustrerende det er at det må såpass mye til: ”Det sjokkerer meg at Roger enda ikke ser ut til å ha forstått at han er i ferd med å bli fratatt alt han eier og har og rett og slett bli kasta her (Christian veiver frustrert mot de store containerne) på søppeldynga, og det han sier er bare ja, ja, ja, ja.”

Flere tiltak blir satt i gang for å få økonomien på rett kjøp. Roger må blant annet ordne en avtale med NAV for å greie å beholde tak over hodet. Han må også være med Hallgeir og foreslå en nedbetalingsplan til kreditorene. I tillegg må han selge unna motorsykeljakker, radiostyrte biler og mange andre små ting slik at han viser kreditorene betalingsvilje. Til slutt får han et nytt og mye mer balansert budsjett av økonomene som han skal følge i tiden fremover:

Tabell 5: ”Tavla” med Rogers nye økonomiske budsjett

Bolig:	Mat:	Transport:	Klær:	Sparing:	Annet:	Gjeld:	Hobby/fritid:
10.000kr	2500kr	500kr	500kr	2000kr	3000kr	5000kr	1000kr

Kent og hesten

Et annet eksempel er episode 8 i sesong 8, som omhandler Kent som sliter med alt for høy forbruksgjeld og som har måttet flyttet hjem til moren sin for å kunne nedbetale den.

Problemet er at det nettopp er det han ikke gjør, han kjøper seg heller en spranghest til 60 000 kr og lever det glade liv. Han viser ingen ansvarsfølelse ovenfor den store gjelden sin på 410

000 kr. I tillegg til å gjennomføre den samme type ”budsjettpedagogikk” som i tilfellet med Roger, tar psykologen Cecilie Lynum med seg Kent til stallen for å vise nøyaktig hvor mye hesten har kostet han det siste året.

Denne demonstrasjonen forgår på ganske så barnslig vis. De møtes i stallen hvor Cecilie stiller i stallutstyr, hun har hengt opp en tavle med bilde av en hest som det står 60 000 kr under. Deretter putter hun på biter som viser hvor mye utstyret, veterinær, fôr og stalleie koster i løpet av et år. De forskjellige kostnadene kommer totalt på 150 000 kr i løpet av det siste året som tilsier at han faktisk har brukt hele 12 500 kr hver måned på sin firbeinte venn. En meget alvorlig Cecilie kaller dette for ”hardcore luksus og en vannvittig dyr livsstil” og understreker hvor feil Kent har prioritert pengebruken sin: ”Hesten din den er jo mer selvstendig enn deg, den har fått eget tak over hodet, mens du bor fremdeles hjemme hos mor, hva tenker du om en sånn type prioritering i livet ditt?” Etter denne meget tydelige visualiseringen og konfrontasjonen fra Cecilie, innser Kent at han burde ha tenkt seg om før han kjøpte hest, utgiftene han har hatt på hesten går skikkelig inn på han.

Skjerm bilde 9: Psykologen Cecilie viser hvor mye utgifter hesten har gitt Kent det siste året. Fra episode 8, sesong 8 av *Luksusfellen* (TV3, 2008-).

Etter å ha snakket med ekspertene om forbruket sitt er det flere tiltak som blir satt i gang. Han må blant annet selge hesten og tilhørende utstyr, betale husleie til moren sin som en trening på voksenlivet samt begynne å betale hardt ned på gjelden sin.

Fullmakten gis tilbake

De belærende øvelsene som ekspertene utsetter deltakerne for er med i alle episodene i *Luksusfellen* i en eller annen form.¹⁴ I tillegg til å vise dem et nytt realistisk budsjett og ordne avtaler med diverse kreditorer og banker, er øvelsene en viktig del av ekspertenes arbeid slik unngår deltakerne å falle tilbake i gamle synder. Den økonomiske fullmakten i starten av ”behandlingsperioden” er en del av redningsplanen, ekspertene må få tillatelse til å endre situasjonen på alle nivåer.

Når en måned har gått kommer ekspertene tilbake for å se hvordan det har gått. De spør om deltakerne har greid å følge det nye budsjettet og hvordan det har følt. I tillegg forteller ekspertene hvordan eventuelle forhandlinger med kreditorer og banker har gått. Stort sett har det gått bra fra begge kanter og dermed løser det hele seg for deltakerne. Ekspertene gir tilbake fullmakten når de er trygge på at deltakerne ikke vil falle tilbake i gamle synder. Deltakerne får alltid en liten påskjønnelse som skal hjelpe dem med å spare penger i den nærmeste fremtiden. I tillegg har ofte livskvaliteten til deltakerne blitt betraktelig bedre ettersom de endelig har fått kontroll over sin økonomiske situasjon. Lena fra Kristiansund kan for eksempel fortelle at hun ikke har hatt det så bra som hun har hatt det den første måneden etter at ekspertene kom på besøk. Siden sist har hun fått en takstmann til å taksere leiligheten sin, den hadde steget mye i verdi. Etter å ha snakket med banken sin fikk hun bakt forbrukslånet sitt inn i banklånet, noe som minsket renten betraktelig. Lena mottar masse ros av ekspertene før hun får tilbake fullmakten. Hun får også et gavekort fra Kiwi på 20 000 kr, klær fra KappAhl til henne og datteren til en verdi på 4000 kr, pluss et gavekort på 2000 kr. Lena gråter gledestårer mens hun klemmer ekspertene før de drar.

Eksemplet med Michael fikk dessverre ingen positiv slutt, noe som skiller denne episoden fra de andre, ettersom gjelden til Michael var veldig ny greide ikke økonomene å komme til noen nedbetalingsavtale, selv etter harde forhandlinger med bank og kreditorer og en fjernsynskanal i ryggen. Michael blir dypt frustrert over dette. Men han har fått seg jobb og følger planen og budsjettet til ekspertene etter beste evne. Han får fullmakten tilbake og en flott ny sykkel slik at han kan komme seg gratis rundt i byen. Hallgeir er dypt frustrert over at det ikke ordnet seg for Michael som kom borti feil miljø i ung alder: ”Det var ekstremt tøft å fortelle Michael at det ikkje blei noen løsning. Han blei veldig skuffa og det er eg også. Eg er skuffa og eg er forbanna på kreditorene som ikkje aksepterte vår løsning, som eg fortsatt mener er den aller, aller beste.” Dette eksemplet viser at det ikke alltid løser seg for

¹⁴ Dette gjelder sesong 4,5,6,8,9 og 10 av *Luksusfellen*, ettersom bare disse var tilgjengelige må på nettjenesten Viaplay per 11.04.2014.

deltakerne, men også at de tilsynelatende ”kalde” ekspertene kan vise følelser. Dessuten understreker episoden at Michael har uansett endret holdning og tatt tak i sin egen situasjon og dermed kommet i en bedre situasjon.

I Roger sitt tilfellet viser det seg at han har en veldig snill mor som har hjulpet han økonomisk og ”kjøpt” en del av tingene for å gi det tilbake i 40-års gave. Han bor fortsatt i leiligheten og har fulgt budsjettet til ekspertene selv om han innrømmer at det har vært tøft å ikke bruke mer penger på hobby. Med litt skepsis til hvordan dette skal gå videre, kommer ekspertene med en kraftig formaning: ”Det er kun en du kan laste for at du er i den situasjonen du er, og hvis du ikke forstår det ennå ... Det må du forstå! Det er då du kan komme ut av det også”. Halgeir gestikulerer energisk og ser alvorlig på Roger. Cristian sitter ved siden av og nikker enig til Hallgeirs visdomsord og fortsetter der Hallgeir slapp: ”Du er en ung og frisk mann, ikke sant. I full arbeidskraft, du har jobb, ikke sant. Du kan ikke skyldte på huseieren og det offentlige, på dem som har solgt deg tingene eller på moren din. Ikke sant, det nytter ikke lenger det!” De to økonomene har greid å ordne en kremavtale for Roger og han vil bli gjeldsfri i løpet av fem år. I tillegg til å få tilbake fullmakten får han også et års abonnement fra Telenor.

Episoden til Kent avsluttes med at Kent har greid å selge hesten, han har også fulgt budsjettet til ekspertene og ser frem til å flytte sammen med kjæresten i nærmeste fremtid. Paret virker veldig forelsket og forholdet er mye bedre etter at *Luksusfellen* har vært der. Etersom Kent ikke har hest lenger, har de to mer tid til hverandre. Det blir også uttrykt stor glede når eksperten forteller at alle nedbetalingsavtaler er i boks og at de gir klær fra Stormberg som gave. De får fullmakten tilbake og er svært fornøyde med den nye økonomiske situasjonen

Alle disse eksemplene, bortsett fra episoden med Michael, viser at deltakerne er svært fornøyde etter å ha fått hjelp av *Luksusfellens* eksperter. De har fått kontroll over økonomien og gjelden sin og har en plan de skal følge. Stort sett ordner det seg med nedbetalingsavtaler og gjelden blir minsket. Som i *Sinnasnekker'n* og *Hellstrøm rydder opp – hjemme* kan man si at syndeforlatelsen innfris når det praktiske problemet er løst og situasjonen er bedre enn i utgangspunktet.

Konklusjon

Også *Luksusfellen* kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn i kraft av parallellen til den kirkelige skriftemålstradisjonen. Deltakerne legger sin skjebne i ekspertenes hender i form av en fullmakt over økonomien, som en kirkegjenger som legger alt i Guds hånd. Øvelsene og

effektiviseringen av det nye budsjettet kan sammenlignes med syndeboten. Når deltakerne har greid å endre sitt økonomiske handlingsmønster og følger økonomenes råd, får de til slutt tilbake fullmakten pluss en liten gave. Denne stort sett positive slutten kan sammenlignes med syndeforlatelsen. Belønningen er ikke av det åndelige, men av den materielle verdien.

3.5 Oppsummering analyser

Hensikten med de tre foregående analysene av *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* har vært å vise hvordan visse makeover-programmer kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn ved å bruke personlige bekjennelser som en del av en formula. Jeg har i denne forbindelse sett en parallell mellom denne formulaen og den kirkelige skriftemålstradisjonen, samt en parallell mellom kirkens myndige autoritesfigurer og vår tids autoritære tv-personligheter.

I de foregående analysene har jeg argumentert for at de tre utvalgte programmene kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Mine eksempler viser at deltakerne bekjenner sine synder både til de autoritære programlederne og direkte til tv-seerne. Felles for deltakerne i disse programmene er et menneskelig overmot eller ignoranse for sin egen situasjon, som straffer seg i hjelpeløshet og handlingslammelse. Dette gjelder for eksempel Martine og Tom i *Sinnasnekker'n*, som overvurderte sine egne evner og samtidig mistet tillitten til håndverkere og som må be Otto om hjelp som siste utvei. Det gjelder unge Michael som skamfullt forteller den strenge økonomen Hallgeir om sine kredittkortsynder grunnet et tidligere liv med rusmisbruk. I alle tilfellene må deltakerne gjennomgå en syndebot for å løse sine problemer. Ruth i *Hellstrøm rydder opp – hjemme* må for eksempel hoppe i strikk for å lære seg å komme videre i livet, og skjønne at matlagingen er en måte å oppnå dette på. Roger "Ducatiboy" i Horten måtte oppleve hvordan det "fysisk" ville være å bli kastet ut av namsmannen, samt se hvor alle tingene hans ender, på dynga, hvis han ikke begynner å betale for seg.

Analysene viser også at deltakerne blir gitt syndeforlatelse når de har gjort som ekspertene sier. Martine og Tom lærer seg å samarbeide igjen og behandle hverandre pent, samtidig som de får fire flotte nyoppussede rom av Otto og teamet hans. Etter riktig motivasjon og konfrontasjon lærer Øystein seg å smake på andre ting enn Nugatti og får et helt nytt sosialt liv med matglede. Lena i Kristiansund føler en enorm lettelse ved å endelig ha fått oversikt over økonomien sin og begynner å planlegge aktiviteter fremover med datteren, noe som ikke var aktuelt før *Luksusfellens* eksperter ordnet opp for henne.

Generelt endrer situasjonen til deltakerne seg til det bedre i alle programmene. Dette blir presentert med et før-etter fokus på deltakerne. I *Sinnasnekker'n* lærer par/familier å

samarbeide og får samtidig gjort noe med oppussingen. I *Hellstrøm rydder opp – hjemme* lærer deltakerne seg alt fra å tørre å smake på mat til å spise sunnere og til å få lyst til å lage mat igjen. I *Luksusfellen* får deltakerne oversikt over gjelden sin gjennom gode nedbetalingsordninger samtidig som de lærer seg å bruke penger etter evne. Tabell 10 oppsummerer hvordan de tre programmene kan sammenlignes med de tre elementene i den kirkelige skriftemålstradisjonen og med dette kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn:

Tabell 10:

Program:	Bekjennelser:	Syndebot:	Syndeforlatelse:
<i>Sinnasnekker'n</i>	Søknadsvideo, inspeksjonsrunde og oppdrag 1-2.	Oppdrag 2-3. Kan også forekomme i oppdrag 1.	Hotelloppholdet og hjemkomsten.
<i>Hellstrøm rydder opp – hjemme</i>	Introduksjon av deltakerne, første middagen, Eyvind undersøker kritisk, skaptitting.	Konfrontasjon. Eyvind viser deltakerne hvordan de skal løse deres matproblemer.	Gjenbesøket, etter en siste prøve.
<i>Luksusfellen</i>	Presentasjon av deltakeren og problemet. Ekspertene undersøker.	Belærende øvelser. Endringer som må gjøres. Det nye budsjettet.	En måned senere, fullmakten gis tilbake.

Hvordan kan disse programmene forstås på et litt dypere og eventuelt medie- og kulturkritisk nivå? I hvilket omfang og på hvilken måte kan man se disse populære programmene som et symptom på en bredere, kulturhistorisk utvikling? Med spørsmål som dette vil jeg ta for meg en kort drøftelse i oppgavens siste kapittel.

Kapittel 4: Drøftelse og konklusjon

4.1 En drøftelse av programmenes symptomatiske mening

For å oppnå en mer helhetlig forståelse av disse programmene, bør de diskuteres i forhold til flere meningslag enn bare den ”referensielle”, som i følge David Bordwell og Kristin Thompson betyr direkte gjenfortelling eller oppsummering av det som skjer i filmen eller i dette tilfellet, fjernsynsprogrammet (Bordwell og Thompson, 2010, s. 60). Målet med dette avsnittet er ikke en uttømmende gjennomgang av alle meningslagene i disse programmene, men heller et forsøk på å vektlegge meningsrikdommen i seg selv. Bordwell og Thompson ser på vår søken etter mening i kunst og (populær) kultur som et universelt prinsipp: ”Like emotion, meaning is important to our experience of artworks. As an alert perceiver, the spectator is constantly testing the work for larger significance, for what it says or suggests (Ibid).

De foregående analysene av *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* representerer bare et utvalg av utrolig mange makeover-programmer som tar utgangspunkt i å rette opp hverdagsmenneskets sine praktiske synder. Syndene er hovedsakelig grunnet i det å ikke mestre hverdagslige, praktiske oppgaver som programmene gir inntrykk av at alle burde klare, som for eksempel å pusse opp huset sitt, lage og spise sunn mat og forvalte pengene sine riktig. Deltakerne fremstår som sosiale avvik hvor de ikke greier de mest grunnleggende oppgavene i livet og trenger eksperthjelp til å komme seg ut av den situasjonen de er i. I vår tids teknologiske alder, fremstår dette som en skam å ikke å ikke klare disse tingene, hvor man bare kan ”google” sine problemer og løse dem selv! En umiddelbar tolkning av disse programmene vil være at ekspertene driver en praktisk opplæring av deltakerne, men hva ligger under? Ved å se nærmere på løsningene som ekspertene tilbyr deltakerne, kommer man inn på det interessante spørsmålet: hva er egentlig ”feil” og ”riktig” i disse programmene? Bordwell og Thompson mener en films (i dette tilfellet fjernsynsprogram) ”symptomatiske mening” reflekterer en sosial ideologi: ”Many meanings of films are ultimately ideological; that is, they spring from systems of culturally specific beliefs about the world” (Bordwell og Thompson, 2010, s. 63). Nedenfor angir jeg noen forslag til symptomatisk mening i mitt eksempelmaterialet.

I et slikt perspektiv kan man si at makeover-programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* er indirekte en kommentar på samtidsmenneskets forbruk og ressursløsning. I tillegg til å gi praktiske råd innen oppussing, matlaging og privat økonomi hjelper ekspertene også deltakerne med å forvalte ressursene sine på best mulig måte. Man kan si at deltakerne trenger en autoritet som griper inn i livet deres og viser dem

den riktige vei innen de forskjellige delene i livet deres. Programmene peker i tillegg på nødvendigheten av å forvalte egne, mentale ressurser. Idealet er å finne en balanse mellom det ytre og det indre. Man ser i så å si hele eksempelmaterialet jeg har analysert, at det er en sterk forbindelse mellom det praktiske og det følelsesmessige.

Deltakernes følelsesliv fungerer rett og slett ikke optimalt uten at de praktiske områdene er i orden. Episoden med Lena i *Luksusfellen* viser dette eksplisitt ved at hun sier at hun har det mye bedre følelsesmessig etter at hun har fått økonomisk hjelp, hun føler at en byrde har blitt fjernet fra hennes skuldre. At de praktiske områdene påvirker alle andre livsområder ser man i alle programmene. Linn og Ingvar i *Sinnasnekker'n* forteller sårt og tårevått om hvordan oppussingen påvirker deres forhold ettersom de ikke greier å samarbeide uten at de begynner å krangle. Beryld i *Hellstrøm rydder opp – hjemme* forteller at hvis hun ikke greier å gå ned i vekt og begynne å spise sunnere står hun i fare for å måtte sette inn en kneprotese til, hun er redd for å bli handikapet i en relativt ung alder. Alle disse deltakerne mangler tiltak og evne til å forvalte ressursene sine på best mulig måte og trenger derfor noen til å eksplisitt fortelle dem hva de skal gjøre. Hva programlederne tilbyr er derfor en ”total” pakke, som kan få deltakerne til å føle seg som ”hele” mennesker, men lykkes de i virkeligheten?

11. april 2014 hadde *Dagbladet* et stort oppslag om hvordan det hadde gått med noen av deltakerne fra *Luksusfellen*. Oppslaget viste også hvordan ekspertene beskriver deltakerne og deres forhold til deres økonomiske problem: ”Et fellestrekk ved deltakerne i *Luksusfellen* er at de stikker hodet i sanden i lang, lang tid, mener økonomiekspert Hallgeir Kvadsheim” (Landsend i *Dagbladet*, 11.04.2014, s. 50). Dette viser hvordan deltakerne unngår sine problemer så lenge de kan samtidig som det vitner om en manglende disiplin:

– Det høres kanskje banalt ut, men mange evner rett og slett ikke å si nei til sine egne lyster. De har et impulsivt kjøpemønster, og sier verken nei til seg selv, ungene eller partneren: Når det er ”ja, ja” hele tida, blir det fort penger ut av det (...)” (Ibid).

Videre argumenterer Kvadsheim for at problemene til deltakerne i *Luksusfellen* ikke har noe med mangelen på ressurser å gjøre:

Deltakerne i *Luksusfellen* blir ofte spurt av utenforstående om hvorfor de ikke heller ordner opp på egen hånd, (...). –Disse menneskene havner gjerne mellom to stoler, de er for ressurssterke og har for mye forbruksgjeld til å kunne få hjelp av Nav eller en offentlig gjeldsordning, og blir bedt om å gå til banken. Men banken er kanskje lei av å kaste penger etter en som allerede har sitter med mye gjeld (Ibid).

Dette utsagnet fra Kvasdheim kan forklare hva som dypest sett er problemet for deltakerne. De havner, som han sier, rett og slett mellom barken og veden. Deltakerne mangler ikke ressurser, men i stedet for å styrke deres sak så har denne relative rikdommen heller en negativ effekt ettersom de ikke greier å forvalte den på riktig måte. Psykologen Cecilie Lynum understreker denne handlingsvegringen: ”De ser at regningsbunken vokser i rekordfart, men klarer ikke å håndtere problemene – og velger dermed å leve som normalt. Samtidig tror de faktisk at det vil ordne seg en dag, uten at de har noen formening om hvordan dette skal kunne skje (...) (Ibid.). Poengene til ekspertene fra *Luksusfellen* har også gyldighet i forhold til de andre programmene som jeg har analysert i denne oppgaven. Ressurssløsing og handlingsvegring henger sammen – problemer rammer svake mennesker, som ønsker seg alt i verden og ender derfor opp med at de ikke greier å samle seg om noe.

Å sette en grense blir derfor den ”frelsende” faktor og verdi i disse programmene. Deltakerne trenger en autoritær person som kommer inn i livet deres og vifte med pekefingeren for deretter å peke i den retningen som er den rette. I dagens samfunn er vi svært selvstendige og nyter godt av alle mulighetene vi har innen utdanning, jobb og fritid. Verktøy som internett åpner opp for en uendelig mengde informasjon og tidsfordriv som er tilgjengelig for stort sett alle. Selv om mennesker gjennom århundrer har jobbet for å komme til den valgfriheten vi står ovenfor i dagens vestlige verden, så kan disse programmene tyde på at vi fortsatt trenger noen autoriteter som med klare rammer og regler erstatter den trygge forankringen som gudstroen og kirken engang representerte.

4.2 Programmene i et offentlighets- og mentalhistorisk perspektiv

Makeover-programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen* kan som nevnt ovenfor, sies å være et symptom på ressurssløsing, tiltaksløshet og rotløshet i dagens samfunn. Dette er bemerkelsesverdig i seg selv, men det er også interessant at så mange faktisk melder seg på med tanke på at der en lett ydmykende tone i programmene når deltakerne forteller om sine problemer. Selv om det i all hovedsak går bra for deltakerne er det ikke alle som er like fornøyde etter å ha vært med. Stian Jakobsen var med i sesong 6 av *Luksusfellen*, han forteller til *Dagbladet* at han kunne like gjerne vært forruten og at han ikke fikk noen hjelp ut av ekspertene: ”–Planen de satt opp for meg hadde ingen margin og forutsatte at livet mitt skulle gå sin vante gang. Da det ble nedskjæringer på jobben og sykdom inntraff, hadde jeg ingen sjanse til å følge det stramme budsjettet de hadde laget til

meg” (Havro Bjørnstad i *Dagbladet*, 11.04.2014, s. 49). Jakobsen sitter ikke igjen med noen god følelse etter å ha vært deltaker:

Ydmykelsen han opplevde av eksponeringen i programmet hjalp heller ikke på situasjonen. –Jeg blir fortsatt gjenkjent, og det er mye drittsslenging ute og går. Jeg opplevde også å bli feil fremstilt på tv. Det virket som de var mer interessert i underholdningsverdien min enn i å faktisk hjelpe meg (...) (Ibid).

Man kan med dette sette spørsmålsteget ved hele hjelpsomhetskonseptet i disse programmene. Ydmykelsene ”betales” med nyoppussede hjem, sponsorgavene i *Luksusfellen* og den ”spennende” tv-eksponeringen, men bak tv-selskapets hjelpsomhet operer sterke hensyn: seertall og reklamekroner.

Hvorfor er disse programmene så utrolig populære? Som jeg poengterte innledningsvis med målingene til TNS Gallup, tilhører disse programmene topp-10 listen over de mest sette programmer i Norge i 14 av de 16 første ukene i 2014. Om programmene faktisk hjelper deltakerne eller ikke er irrelevant i forhold til disse tallene. Et forsøk på å forklare denne populariteten må ta for seg innfallsvinkler som også går utenfor film- og fjernsynsvitenskapen. Interessen for bekjennelser og utbrodering av sitt personlige liv gjelder nemlig ikke bare fjernsynsprogrammene i TV Norge og TV3 på 2000-tallet. Eksponeringen av individet og dets privatliv ser man i dagens utallige medieplattformer. Medieforskeren Joshua Meyrowitz mener at fjernsynet sin unike evne til å fortelle og spre historier har vært en viktig faktor i utvidelsen av den offentlige sfæren, noe som har ført til at mennesket har fått et nytt syn på seg selv per se:

By merging discrete communities of discourse, television has made nearly every topic and issue a valid subject of interest and concern for virtually every member of the public. Further, many formerly private and isolated behaviors have been brought out into the large unitary public arena. (...) The widened public sphere gives nearly everyone a new (and relatively shared) perspective from which to view others and gain a reflected sense of self (Meyrowitz, 1999, s. 101.).

Det skal bemerkes at selv om Meyrowitz publiserte dette i 1999, har det også relevans for vår tids trådløse internett og telefoner som fungerer som små datamaskiner. Med dette sagt var han også før sin tid når han argumenterer for at elektroniske medier påvirker oss og fører til en endring i de formelle rollene våre:

By thrusting the backstage area of life out into the public arena, electronic media have made it more difficult to play traditional formal roles. The behaviors exhibited are still 'roles', though newly patterned to match new staging contingencies. And though 'etiquette' is thought to be passé in some circles, there is still an etiquette implicit in all our expectations of (and disappointments in) the actions of others. And part of the new etiquette is that we no longer should play certain traditional formal roles. As Richard Sennett describes in *The Fall of Public Man*, we have lost the sense of 'distance' that once characterized much of social life (Meyrowitz, 1999, s. 109).

Meyrowitz er tydelig inspirert av Richard Sennetts gjennomgang av mentalitetshistorien i den nevnte *The Fall of Public Man* (først utgitt i 1977), hvor forfatteren diskuterer endringen i mentaliteten i samfunnet fra 1700-tallet frem til i dag ved å hovedsakelig ta utgangspunkt i rollebegrepet. Sennett argumenterer for at 1700-tallets borger var en "skuespiller" som tok på seg den "riktige" rollen når han/hun gikk ut på gaten. Det ytre uttrykket, eller den formelle rollen, ble en presentasjon av han/hun som offentlig person (Sennett, 1977, s. 108). Denne rolleforståelsen kan vi tydelig se har endret seg i dag hvor det er flytende overganger mellom den private og offentlige rollen. I et forsøk på å forklare hvordan denne mentaliteten har endret seg, skal jeg kort gå gjennom noen av hovedelementene i mentalitets- og offentlighetshistorien.

Sennetts *The Fall of Public Man* og Jürgen Habermas sin *Borgerlig offentlighet – dens fremvekst og forfall* (først utgitt i 1971) tar begge for seg endringer i samfunnet fra 1700-tallet og frem til i dag. Fellesnevneren er at vi har gått fra et samfunn med klare grenser mellom offentlig og privat til et meget individorientert samfunn med mer flytende overganger mellom disse sfærene. Sennett undersøker hovedsakelig mentalitetsendringer¹⁵ ut fra individets ståsted og med fokus på endring av roller, mens Habermas undersøker disse endringene ved å se på de større strukturelle endringene i forhold mellom samfunn, stat og privatsfære. Sistnevnte tar i all hovedsak for seg hvordan statens intervensjon i forhold til den private sfære har ført til en oppsmuldring av den borgerlige offentligheten:

Intervensjonismen oppstår ved at konflikter som ikke lenger kan avgjøres innenfor privatsfæren alene, overføres til den politiske sfære. Statlig intervensjon i den samfunnsmessige sfære tilsvarer således på lengre sikt overføring av offentlig kompetanse til private korporasjoner. Og sammen med den offentlige autoritets utbredelse over det private område går også den motsatte prosess – statlig myndighet erstattes av samfunnsmessig myndighet. Først gjennom denne dialektikken mellom en tiltagende statliggjøring av samfunnet, og den samfunnsmessiggjøring av staten som samtidig gjennomføres, ødelegges litt etter litt grunnlaget for den borgerlige offentlighet – nemlig skillet mellom stat og samfunn. Mellom disse to sfærer, og

¹⁵ Med mentalitet menes det en felles tankegang eller tankesett i samfunnet.

liksom ”ut” av begge vokser det fram en repolitisert sosialsfære som unndrar seg skillet mellom ”offentlig” og ”privat”. Gjennom denne dialektikk oppløses også offentligheten i dens liberale form dvs. den spesifikke del av det private område der privatfolk samlet seg til publikum for å regulere de almene anliggender i sitt samkvem (Habermas, 1991, s. 132).

Det er tydelig at denne intervensjonen skaper en gråsoner med flere sfærer mellom stat og samfunn, offentlig og privat. Grensene blir utydelige. For eksempel flytter intimsfæren og arbeidsfæren stadig mer sammen. Habermas understreker at når stat og samfunn gjensidig gjennomtrenger hverandre kommer intimsfæren mer og mer ut i det offentlige: ”(...) intimsfæren – som engang var sentrum i den private sfære overhodet – rykker så å si ut i periferien av privatsfæren, i den grad denne selv avprivatiseres” (Habermas, 1991, s. 141).

Et av Sennetts hovedpoenger er at gryende sekularisering og økt industrialisering på 1800-tallet førte til at samfunnets mentalitet i større grad fikk fokus på individet og dets personlighet enn hva som hadde vært tilfellet på 1700-tallet. Når fokuset på Gud og kristendommen ble mindre og mindre, økte fokuset på mennesket per se. Vitenskap og menneskets ”innerste” ble mer og mer interessant for samfunnet (Sennett, 1977, s. 146). Da Gud døde ble mennesket stående igjen med bare seg selv og sine egne tanker å forholde seg til. Dette førte også til en større og større selvbevissthet i samfunnet som har utviklet seg videre inn i vår tid hvor det handler mer og mer om å strekke seg etter sine personlige mål. Sennett kaller det 20. århundre for ”en tidsalder av ikke-fysisk, byråkratisk arbeid” (Sennett, 1977, s. 327).¹⁶

Sennett argumenterer også for at ”potensialet” en person kan ha, ble viktigere enn i de foregående århundrene. Alle kan som følge av føydalismens kollaps og den industrielle og teknologiske utvikling, i prinsippet gjøre de samme oppgavene (Sennett, 1977, s. 327-330).¹⁷ Av dette kommer oppfattelsen i dagens samfunn av all verdens muligheter som ligger rett foran oss. Vi kan ta den utdanningen vi vil og jobbe oss mot våre mål, det er i tillegg mer plass til karriereutvikling i dagens yrker enn hva det var for 200 år siden. Mennesket følger sine egne drømmer og visjoner også i den mest private eller intime forstand. Sennett mener at denne endringen i samfunnet vårt ikke nødvendigvis er så positiv, den kommer med en pris.

¹⁶ Merk: *The Fall of Public Man* ble skrevet i 1977, men Sennetts hovedpoenger gjelder fortsatt den dag i dag.

¹⁷ Føydalismen kan ses på som ”det gamle styresett” hvor undersåtter/vasaller lånte jord/len av sin lensherre i bytte mot tjeneste i lensherrens eventuelle krigsføring (Hentet fra: Store Norske Leksikon, nettverson (2014): *Føydalisme*).

Han bruker det dramatiske begrepet ”intimitetstyranni” som forklaring på det økende fokuset på intimitet i samfunnet vårt.

I følge Sennett kan ordet tyranni være et synonym for herskerskap/suverenitet (Sennett, 1977, s. 337). Med dette sagt trenger ikke denne suvereniteten å manifestere seg gjennom ren maktbruk, man kan også forføre sine følgere til å gjøre det som er ønsket: man forfører sitt folk til å tro at de oppnår det de begjærer hvis de gjør som tyrannen sier (Sennett, 1977, s. 337-338). Sennett mener at man kan trekke begrepet enda lenger og kalle en institusjon eller et tankesett for en suverenitet. Altså en type felles tankesett/tro (mentalitet) kan tilta seg makt som ”sannhet” og i seg selv føre til endringer i samfunnet:

Intimacy is a tyranny in ordinary life of this last sort (tankssett/tro som suverenitet). It is not the forcing, but the arousing of a belief in one standard of truth to measure the complexities of social reality. It is the measurement of society in psychological terms. And to the extent that this seductive tyranny succeeds, society itself is deformed. (Sennett, 1977, s. 338, mine ord i parentes).

Sennett sier videre at ”Intimacy is a field of vision and expectations of human relations” (Sennett, 1977, s. 338). Intimitet er viktig for oss mennesker, en følelse av at noe er intimt forteller også at noe er ekte. Denne forventingen om ektehet og intimitet fører i midlertidig også til en nedbrytende relasjon mellom folk – en evig søken etter det ekte og intime visker ut grensene mellom privat og offentlig: ”The closer people come, the less sociable, the more painful, the more fratricidal³ their relations” (Ibid). Fra klare grenser mellom offentlig og privat oppførsel til et samfunn som består av en evig søken etter mer inderlighet (Sennett, 1977, s. 340).

Sennett mener samfunnet som en følge av denne utviklingen lider under tunge byrder: En av disse byrdene er et endret og problematisk syn på makt. Sennett mener at denne endringen i samfunnet har ført til at politikken har blitt mer og mer lokal og fått et stadig større fokus på individet: ”In sum, the belief in direct human relations on an intimate scale has seduced us from converting our understanding of the realities of power into guides for our own political behaviour. The result is that the forces of domination or inequity remain unchallenged” (Sennett, 1977, s. 339). Bevegelsen fra en overordnet forståelse av maktens realiteter til en intimisering og barnsliggjørelse av politikken ser vi i dag i politikerens ”selfies” og video-blogger som fører til en pseudo-jevngodhet ettersom de høyerestående

³ Ordet fratricidal betyr på norsk brodermord. Sennett bruker sterke ord for å forklare hvor nedbrytende denne utviklingen i samfunnet vårt er. Vi ”kveler” og bryter hverandre ned for å utørsteliggjøre vår evige sug etter noe mer inderlig, intimt og ekte.

menneskene i vårt samfunn kan gjør det samme som en 14-åring på ungdomskolen. Med dagens utvikling er det umulig å både være formell og intim samtidig, som Meyrowitz så fint forklarer: "Just as formality is a barrier to intimacy, so is intimacy a barrier to formality" (Meyrowitz, 1999, s. 109).

Sennetts intimitetstyrrani er en svært negativ tolkning av hvor samfunnet vårt er i dag, men uansett bidrar hans gjennomgang av mentalitets- og offentlighetshistorien til en forklaring på utallige fenomener i vår samtid, blant annet den ekstreme populære reality-sjangeren. Reality-programmene tar opp "ekte" menneskers liv og har et sterk fokus på deres tanker og følelsesmessige reaksjoner. Habermas peker selv på den økende interesse for "Human interest stories" (Habermas, 1991, s. 159). I denne forbindelse mener Habermas at mediene har tatt på seg ekspertroller:

I det hele tatt anbefaler massemediene seg som adressater for personlig nød og vanskeligheter, som autoriteter i livshjelp (Lebenshilfe): de gir rikelig anledning til identifikasjoner – til en slags regenerasjon av det private område ut fra et fond av oppmuntrings og rådgivningstjenester som står i beredskap (Habermas, 1991, s. 160).

I dette utsagnet ligger en nøkkel til forståelse av vår tids makeover-programmer. Vi liker å dele det private i det offentlige rom. Det virker som hjelpen nettopp ligger i å offentliggjøre sine problemer. Når de kommer i fjernsynet synes folk muligens at de endelig blir tatt på alvor.

TV for alle

I tillegg til denne overordnede endringen i mentaliteten til samfunnet, flytende overganger mellom offentlige og private sfærer, er en mulig forklaring på disse programmene popularitet av en mer medie- og sjangermessig karakter, nemlig reality-sjangerens unike mulighet for å fremstille hverdagsmennesket både på godt og vondt. Som jeg også nevnte i kapittel 2, mener Annette Hill at en av hovedårsakene til at makeover-programmer fungerer så bra er nettopp seerens evne til å kunne sammenligne seg med deltakerne på skjermen siden de også er helt vanlige mennesker, jeg gjentar et av hennes hovedpoeng mer utfyllende:

Indeed, perhaps one of the reasons makeover works so well as a format is that viewers can compare their lifestyle choices with other people just like them, and in doing so feel better about themselves – 'well, at least I'm not like that'. The element of criticism that is such a feature – of makeover, where the expert tells someone to change their bad habits, is also an element of the reception experience, where the viewer can criticise other people and their lifestyle choices (Hill i Creeber, 2008, s. 145).

Hva er det med dette vanlige hverdagslivet som er så spennende og dermed populært? Stig Hjarvard argumenterer for at reality-sjangeren gjør dette trivielle hverdagslivet spennende ved å fokusere mer på *hvordan* ting skjer i stedet for hva som faktisk skjer (Hjarvard, 2005, s. 68). Hjarvard argumenter videre for at reality-sjangeren er en form for virkelighetens skuespill: ”Reality-tv er detaljerede studier i den menneskelige interaksjon – i måderne, hvorpå vi udøver vore rollespil i hverdagen. Reality-tv er en form for avansert socialt teater, hvor man kan iagttage – og lære – hvordan man skal optræde på virkelighetens scene” (Hjarvard, 2005, s. 68-69). Det som gjør dette ”virkelighetens teater” spennende er at det viser de ekte følelsene og reaksjonene som man ikke kan se i fiktive teaterstykker:

(...) programmerne forvandler backstage til frontstage; det er privatlivets rollespil, der kompetent det udøves, hvornår personerne falder ud af rollen, taber ansigt, lyver eller indager indbyrdes modstridende roller når de er sammen med snart den ene, så den anden eller betror sig til kameraet (Hjarvard, 2005, s. 69).

Med dette sagt er det ikke tilfeldig hva seerne skal fokusere på i disse programmene. Det som programskaperne ønsker å legge vekt på, blir tydelig satt i fokus. Derav hyppig bruk av halvtotalt- eller nært bildeutsnitt av deltakerens ansiktsuttrykk, som sikrer at man ikke går glipp av de følelsesmessige reaksjoner eller bekjennelser til kameraet eller programlederne. Dette kaller Hjarvard for ”facework”, reality-tv kan ses på som et studie av ansiktsuttrykk: ”Nok er der opgaver og konkurranser, men det viktigste er at se og høre menneskers reaksjoner, deres replikker til de andre, og hvordan de hver især oppbygger deres identitet og at skaber sociale alliancer” (Ibid).

I sin gjennomgang av hvorfor Danmarks dramaserie *Krøniken* var så populær, mener Hjarvard at forklaring ligger i at samfunnet har en stor etterspørsel av personlige historier og biografier. Denne etterspørselen kan man se på tvers av medier, både på fjernsynet og i bøker (Hjarvard, 2005, s. 175-176). Det har generelt blitt et større fokus på livet til individet og dets personlige reise. Hjarvard forklarer forskjellen på historier før og historier i dag:

Fortidens historier hadde som formål at fortælle, hva det enkelte menneske skulle gøre for samfundet. Nutidens historier tjener i højere grad til, at individet kan bruge samfundet som led i at forstå sin egen historie og derigennem skabe sin egen fremtid. Fortællinger tjener i dag individopbygningen, ikke nationsopbygningen (Hjarvard, 2005, s. 178).

Denne måten å fortelle på kan man helt klart trekke paralleller til dagens populære makeover-programmer hvor det handler om den enkelte deltakeren og om hvordan han/hun kan vokse

som menneske gjennom tv-fortellingen med en varighet på ca. 50 minutter. Det enkelte individs personlige historie står i sentrum.

Hjarvard argumenterer for at i det 21. århundre har nåtiden og fremtiden fått en enda større rolle enn tidligere og at dette medfører til at den historiske samfunnsforståelse betyr mindre og mindre (Hjarvard, 2005, s. 184). Selv om dagens samfunn krever mer av ”nuet”, så har denne utviklingen også ført til et tap for mennesket argumenterer Hjarvard:

Paradokset er, at selvom tradition og gamle normer i stadig mindre grad kan fungere som afsæt for aktuell handlen, så oppleves det alligevel som et tab at give afkald på dem. Mangelen på en sammenhengende historie gjør det lidt for tydeligt, at det er overlatt til det moderne menneske selv at skabe sin egen fremtid, ligesom det synliggør tilfældighedens rolle i det subjektive liv (Hjarvard, 2005, s. 184-185).

Med dette utsagnet mener Hjarvard at dagens historier i mediene representerer en viktig livshjelp i vår tid ettersom det moderne mennesket på mange måter er overlatt til seg selv (Hjarvard, 2005, s. 185). Med dette sagt er det en tankevekker at fellesnevneren for de tre programmene som er analysert i denne oppgaven er dette, at deltakerne sårt trenger hjelp fra en autoritetsfigur for å kunne leve deres liv. Som mentalitetshistorien til Sennett viser ble mennesket overlatt til seg selv da gudetroen ble truet på 1800-tallet og mennesket begynte gradvis å bygge sin egen fremtid.

Denne sammenhengen mellom det ”store” og det ”lille” perspektivet håper jeg minner om relevansen denne kortfattede refleksjonsdelen av oppgaven har. Ved å trekke inn annen teori som mentalitets- og offentlighets historie får man et mer helhetlig bilde av programmene som fenomen. Populariteten og etterspørselen av disse programmene er et resultat av en historisk endring i samfunnets mentalitet, hvor det har blitt mer og mer flytende overganger mellom det offentlig og det private, det formelle og det intime. Eller for fjernsynets vedkommende: en overgang fra det statelige styrte og paternalistisk til det kommersielt motiverte med sterkt fokus på det emosjonelle.

4.3 Konklusjon – bekjennelser på samleband

Denne oppgaven har anvendt tekstanalyse og forskjellige teoretiske innfallsvinkler i forhold til de tre makeover-programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen*. Målet har vært å besvare oppgavens problemstilling:

Hvordan brukes personlig bekjennelse som en formula i populære makeover-programmer og hvordan lar denne formulaen seg tolke som et tidstypisk fenomen?

I starten av oppgaven introduserte jeg og definerte begrepet konfesjonelt fjernsyn. For at programmer skal kunne kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn må det kunne trekkes paralleller til strukturen til den kirkelige skriftemålstradisjonen. Denne strukturen kan man se i mange makeover-programmer, som for eksempel oppgavens analyseobjekter.

Videre tok jeg for meg viktige kringkastingshistoriske elementer som viser forskjeller på tematisk innhold i programmene fra fjernsynets gullalder til i dag. Konvergensperioden ble vektlagt og viser hvordan utviklingen har ført til et større utvalg av programmer som når flere publikumsnisjer enn tidligere. Etter gjennomgangen av kringkastningshistorien tok jeg for meg konvensjoner og tendenser innen reality-sjangeren og noen av dens undersjangre: reality game-doc, docu-soaps, confessional talkshows og makeover-programmer. I tillegg poengterer jeg hvordan man kan se elementer fra konfesjonelt fjernsyn i mange undersjangre, men at det er ”skriftemålsstrukturen” i mange makeover-programmer som tilsier at man kan kategorisere det som konfesjonelt fjernsyn i min analytiske sammenheng.

Etter denne teoretiske delen tok jeg for meg de tre makeover-programmene *Sinnasnekker'n*, *Hellstrøm rydder opp – hjemme* og *Luksusfellen*, hvor jeg gjennom mange forskjellige eksempler på tvers av sesonger, viste hvordan disse programmene kan kategoriseres som konfesjonelt fjernsyn. Alle programmene ble delt opp i forhold til sine hoveddeler og plassert i forhold til strukturen i den kirkelige skriftemålstradisjonen. Dette ble tydeliggjort med en tabell i hver analyse. I analysene la jeg vekt på det deskriptive fordi jeg gjennom blant annet en detaljert dialoggjenngivelse, ønsket konkret å vise hvordan deltakerne bekjenner sine synder innen oppussing/matlaging/økonomi og hvordan ekspertene går fram slik at deltakerne skal få løst sine problemer.

Den siste delen av oppgaven er en drøftelse av programmene i et kulturhistorisk og kulturkritisk perspektiv. Ved å bruke Bordwell og Thompsons terminologi rundt tekstens meningslag, konkluderte jeg med at programmene representerer flere betydninger ettersom de ikke bare handler om praktisk hjelp, men også om sjelesorg og livshjelp. Deltakerne hjelpes ut av deres tafatthet og hjelpeløshet, ekspertene viser hva de skal gjøre og ikke gjøre. Ekspertenes hjelp er av dobbel karakter ettersom de fremstår som en ny tids autoritet. Dette poenget følges opp i drøftningsdelens fokus på det moderne menneskets problemer med å forvalte egne ressurser

Drøftningsdelens fokus på programmenes symptomatiske mening involverer også enda bredere perspektiver. Ved å trekke inn mentalitets- og offentlighetshistoriske elementer i tillegg til annen kultur- og mediekritisk teori, kan man si at programmene er resultatet av et samfunn med flytende grenser mellom offentlig og privat og det kollektive og individuelle. Intimiseringsen av offentligheten ser man i andre medier enn fjernsynet også, som for eksempel vår tids hyppige bruk av sosiale medier hvor vi utleverer informasjon fra vårt private liv. Reality-sjangeren fremstår som et direkte resultat av denne mentalitetsutviklingen med sitt sterke følelsesfokus og sin vektlegging av intime bekjennelser.

Sinnasnekker'n, Hellstrøm rydder opp – hjemme og Luksusfellen fremstår som tydelige eksempler på konfesjonelt fjernsyn. Dobbeltheten som disse programmene representerer er i seg selv en indikator for viktige mentalitetsendringer. Den friheten mennesket har søkt ved å ta avstand fra Gud siden 1800-tallet, er nok på mange måter oppnådd, men denne utviklingen har også ført til et tomrom og en rotløshet som vår tids populærkultur utnytter. Med dette sagt ligger det et ironisk perspektiv, som jeg gjennom denne oppgaven har forsøkt å finne analytisk belegg for: at vår tids skriftefedre er tv-snekkere, tv-kokker og tv-økonomer.

Referanseliste

Litteratur

- Bordwell, David og Thompson, Kristin (2010) "The significance of Film Form" i *Film Art – An Introduction* 8. utgave. Boston: McGraw-Hill. S. 54-73.
- Bjørnstad, Guro Havro og Varsi, Hege (2014): "Luksusfellen" i *Dagbladet* årg. 146, nr 100. S. 48-49.
- Bruzzi, Stella (2008): "Docusoaps" i: Glen Creeber (red.) *The television genre book 2*. utgave. London: British Film Institute. S. 138-141.
- Creeber, Glen (2008): "Genre Theory" i: Glen Creeber (red.) *The television genre book 2*. utgave. London: British Film Institute. S. 1-3.
- Dovey, Jon (2008): "Reality TV, introduction" i: Glen Creeber (red.) *The television genre book 2*. utgave. London: British Film Institute. S. 134-136.
- Habermas, Jürgen (1991): *Borgerlig offentlighet – dens fremvekst og forfall 2*. utgave. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Halse, K., Jarl og Østbye, Helge (2003) *Norsk kringkastingshistorie*. Oslo: Samlaget.
- Hill, Annette (2008): "Makeover Shows" i: Glen Creeber (red.) *The television genre book 2*. utgave. London: British Film Institute. S. 143-146.
- Hjarvard, Stig (2005): *Det selskabelige samfund, Essays om medier mellem mennesker*. 2. utgave. Gylling: Narayana Press.
- Kilborn, Richard (2003): *Staging the real, factual TV programming in the age of Big Brother*. Manchester: Manchester University Press.
- Landsend, Merete (2014): "Gjeldsslaver" i *Dagbladet* årg. 146, nr 100. S. 50
- Larsen, Peter (2005): *Filmmusikk. Historie, analyse, teori*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundeby, Einar (1973): *LEXI*. Oslo: Aschehoug.
- Meyrowitz, Joshua (1999): "No sense of place: the impact of electronic media on social behavior" i: Hugh Mackay og Tim O'Sullivan (red.) *The media reader: continuity and transformation*. London: SAGE Publications.
- Sennett, Richard (1993): *The fall of public man*. London: Faber and Faber.
- Schepelern, Peter (1981): *Film og Genre*. Gylling: Narayana Press.
- Shattuc, Jane (2008): "Confessional talkshows" i: Glen Creeber (red.) *The television genre book 2*. utgave. London: British Film Institute. S. 167-170.
- Skagestad, G (1930): *Pastorallære, kirken og menigheten, prestens embede og person, sjelesorgen*. Oslo: Lutherstiftelsen Forlag. A.S. Indremissionstrykkeriet.
- Turner, Graeme (2008): "Genre, Hybridity and Mutation" i: Glen Creeber (red.) *The*

television genre book 2. utgave. London: British Film Institute. S. 8.

Turner, Graeme (2008): "Genre, Format and 'Live' Television" i: Glen Creeber (red.) *The television genre book 2*. utgave. London: British Film Institute. S. 8-9.

Internett

New Advent, The Catholic Encyclopedia: *The Sacrament of Penance*. Hentet fra:

<http://www.newadvent.org> 09.11.2013.

Store Norske Leksikon (2014): *Føydalisme*. Hentet fra: <http://snl.no/føydalisme> 10.05.2014.

Store Norske Leksikon (2013): *Konfesjon*. Hentet fra: <http://snl.no/konfesjon> 29.07.2013.

Store Norske Leksikon (2014) *Konvergens*. Hentet fra: <http://snl.no/konvergens> 26.01.2014.

TNS Gallup (2014): *Nyhetsbrev uke 16*. Hentet fra: <https://www.tns-gallup.no/?did=9111007>
27.04.2014

TV3.no (2014) *Om Programmet*. Hentet fra: <http://www.tv3.no/hellstrom/om-programmet>
21.03.2014.

Wikipedia: *Kronologisk liste over norske TV-programmer på 1950- og 1960-tallet*. Hentet fra: http://no.wikipedia.org/wiki/Kronologisk_liste_over_norske_TV-programmer_på_1950-_og_1960-tallet 21.03.2014.

Analyserte serier/episoder

Sinnasnekker'n (2011- , TV Norge):

Episode 4, sesong 1.

Episode 1, sesong 2.

Episode 5, sesong 2.

Episode 3, sesong 3.

Episode 6, sesong 4 (nevnes).

Episode 33, sesong 4.

Hellstrøm Rydder opp – hjemme (2011- , TV3):

Episode 3, sesong 1.

Episode 10, sesong 1.

Episode 8, sesong 2.

Episode 10, sesong 2.

Episode 3, sesong 3 (nevnes).

Episode 5, sesong 3.

Episode 1, sesong 4.

Luksusfellen (2008- , TV3):

Episode 2, sesong 9.

Episode 2, sesong 10.

Episode 3, sesong 6.

Episode 8, sesong 8.

Episode 1, sesong 4.

Liste over nevnte programmer

Aktuell Debatt (NRK, 1960-1968).

Big Brother (TV Norge, TV 2 Bliss, FEM 2001 -)

Blant Folk og Fe og Ville Dyr i Afrika (NRK, 1961).

Brille (NRK, TV Norge 2012-).

Candid Camera (ABC, NBC, Selvstendig produksjon, CBS, PAX, 1948-2004).

Den Siste Viking (TV Norge, 2014-).

Dr. Phil (Selvstendig produsert, 2002-).

Extreme Makeover: Home Edition (ABC, 2003-2012).

Fakta på Lørdag (NRK, 1985-2011).

Familieliv (FEM, 2014-).

Farmen (TV 2, 2001-).

Forbindelser (FEM, 2012).

Ghost Hunters (SyFy, 2004-).

Idol (TV 2, 2003-).

Ingen Grenser (NRK, TV 2, 2011-).

Isme-debattene (NRK, 1963-1964).

Judge Judy (CBS, 1996-).

Kakekrigen (FEM, 2013-).

Konsentrasjon (NRK, 1960-1961).

Lurt av Karlsen (TV 2, 2010).

The Bachelor (ABC, 2002-).

The Biggest Loser (NBC, 2004-).

The Oprah Winfrey Show (Selvstendig produsert, ABC, O&Os, 1986-2011).

Til Eftertanke (NRK, 1960-1962).

Paradise Hotel (TV3, 2009-).

Paternity Court (Selvstendig produsert, 2013-).

Pimp my Ride (MTV, 2004-2007).
Punk'd (MTV, 2003-2007).
Retten er Satt (NRK, 1961-1975).
Ricky Lake (Selvstendig produsert, 1993-2004).
Robinsonekspedisjonen (TV3, 1999-).
Skal vi Danse (TV 2, 2006-).
Skolefjernsyn (NRK, 1962).
Slagerparaden (NRK, 1960-1961).
Supernanny (Channel 4/E4, 2004-2012).
Svenske Hollywood Fruar (TV3, 2009-).
Trinny & Susannah – oppdrag Norge (FEM, 2012-).
Unge Mødre (FEM, 2007-).
Viggo på Lørdag (NRK, 2009-2011).
What not to wear (TLC, 2003-2013).
X Factor (TV 2, 2009-)
Åndenes Makt (TV Norge, 2005-).
60 Minute Makeover (ITV, STV, UTV, 2004-).

Annet

Pionertida i NRK Fjernsynet (Hilmo, 2010) Kan ses her:

<http://tv.nrk.no/program/mdfp13005210/pionertida-i-nrk-fjernsynet>